

**Jean Roparz E Bro Yvonne
Eñvoriou eur beizantez
a Vro-Leon
(Yvonne Riou)**

Levrenn genta. Peder levrenn all a zo, è,62 € pep hini, da houlenn digand Emgelo Breiz, 10, ru Kemper, 29200 Brest , emgleo.breiz@wanadoo. fr, www.emgleobreiz.com

Emgelo Breiz

Embannet gand skoazell
Skol Uhel ar Vro
(Rannvro Breiz)

Golo gand
J.P. Guiriec

Embannet gand **Emgleo Breiz**, 40 bis, ru ar Republik, 29200 , Brest
Moulet gand **Mesidou**, 40 bis, ru ar Republik, 29200 Brest
Diskleriet hervez al lezenn : 3de trimiziad 1995
N° I.S.B.N. 2-900828-87-1
© Jean Roparz hag Emgleo Breiz

Notenn gand an embanner

Daou dra a oa tu d'ober gand ar skrid-mañ :

- pe adskriva anezañ just evel m'ema - da lavared eo ar pezh a oa bet lavaret gand Yvonne - gand lizerennou foneteg ha goude-ze sevel eur studiadenn yezoniezh, a vefe bet dedennuz-kenañ ;

- pe adsevel tamm-pe-damm ar skrid evid kaoud eul leor etnografiezh e brezoneg ordinal, an hini om boaz bremañ d'ober gantañ e-barz al leoriou - just ar pezh a zo bet greet evid an embannadur e galleg¹.

Choazet on-^eus, da hortoz beza gouest da zevel al leor yezoniezh, embann da genta al leor etnografiezh a vo kavet amañ.

Pa oa bet lavaret peb tra e brezoneg gand Yvonne, e vo kavet amañ tost-da-vad ar pezh bet klevet gand J. Roparz, da lavared eo brezoneg komzet. Memestra

---

¹ Jean Ropars : Au pays d'Yvonne. Mémoires d'une paysanne léonarde, Récits de vies, Payot.

ez eus eun nebeud diforhiou : tennet eo bet kuit an traou bet lavaret diou wech, aliez a-walh er memez frazenn ha, gwechou 'zo, med ral a wech, reizet ar brezoneg e-keñver yezadur hag ereadurez. Gouzoud a ouier ervad ne vez ket reiz er heñver-ze bepred ar yez komzet, pe e vefe brezoneg pe eur yez all.

Kentskrid

N'em-eus ket ezomm da lavared peseurt talvoudegez e-neus kemeret istor stummou-spered an dud e-barz an enklask istorel.

Va menoz n'eo ket mond a-eneb d'al labouriou greet war an danvez-se, ar hontrol eo. Felloud a ra din poueza en eur mod all evid diskouez ema ar wirionez ganto.

A-dra-zur, stad Breiz eo ar gwella toud evid klask ar pezh a zo chomet e spered ar bobl diwar-benn ar stummou-koz ez eus roud c'hoaz anezo e memor an dud oajet.

Kavoud eun nebeud giziou gwechall - ha n'int ket ken koz-se, eo va menoz.

Ha n'eo ket toud, dre an "etnoskrid" eo posubl da rei d'ar re zister, d'ar re ha na lavaront ger ebed jamez diwar-benn o buhez pemdezieg en amzer wechall, peogwir n'int ket bet troet da zigori o genou, an droad da lavared o zoñj ha da ziskleria penaoz e tremene ar pezh a oa o buhez, ar pezh a oa o giziou ha dreist-oll penaoz en em welent o-unan.

Gwir eo, o diskleriadurioù n'ema ket atao ar

wirionez ganto, mez o faziou o-unan a zo leun a gelennadurez dudiuz evid ar hlasker. Marteze ez eo red oll memez ar faziou-ze evid studia mad spered an dud.

Er mod-se, toud an danveziou a hell beza studiet. An darempredou etre an dud, ar zell ouz an natur, tonkadur ar merhed, galloud ar mammou, deskadurez ar vugale, ar zantimant diwar-benn levezon ar veleien war an dud, karantez evid an douar... hag all.

Setu penaoz am-eus greet.

Dibabet am-eus eur barrez e goueled Leon, el leh em-eus kavet tud a oa stag ouz ar relijion hag en o zouez ar re dosta dezuz ar boblañs etre.

Goude beza klasket eur pennad mad, en em gavet on da voda asamblez diou pe deir maouez hag a zo niverusoh eged ar wazed ha troet kalz gwelloh da gaozeal ha d'en em goves dirag ar magnetofon.

Setu aze eur guchennad vihan, dezo eur memor dispar hag eun anaouedegez vraz diwar-benn buhez tud ar barrez.

Setu penaoz en em gemerem.

An danvez a oa war ar stern a veze embannet eun nebeud derveziou a-raog, da gaoud amzer da gendastum ar zoñjou. Setu eur pennad mad a oa kenetrezo da gaozeal ha da eskemm ar menozioù evid resisaad an eñvoriou, en eur leskel ar merhed d'en em zifreta o-unan.

Arabad d'ar hlasker en em emelloud.

Eüruz on bet o weled e oa heñvel-poch an eil ouz

egile an testou, ar pezh a ziskouez e oa er barrez soñjou heñvel gand an oll, kredabl dre m' o-doa heuliet oll ar memez skol hag ar memez pañsion.

Benn 'fin an abadennoù, ez eo Yvonne a veze karget da ziverra ha da sklêr-raad ar pezh a oa divizet etre ar maouezed ha gand o asant.

E mod-se, tud Milizag en em ziskoueze o-unan e giz m' emaint, heb tromplerez na gaou.

Maouezed Leon, brudet da veza lent hag emzalhuz, o-deus, pa fell dezo, teodou mad da vale e-giz ar re all, hag Yvonne a zo dispar war ar poent-se, dreist-oll pa vez kaoz deuz an amzer gwechall.

Ha setu hi, d'he fevar bloaz ha tri-ugent, deuet da veza eur gonterez prisiuz.

Yvonne Riou a zo bet e-pad he buhez eur vaouez a feiz hag e mod-se e oa heñvel ouz an darnvuia toud merhed Milizag. Toud ar paotrezed a zo bet savet mad gand ar seurezed abaoe o zeiz vloaz hag heñchet goude-ze gand ar veleien e-barz ar wella bro evid ar vuhez katolik.

Deuz an dra-ze Yvonne a zo sur, ha sur ivez da veza bet lakeet war hent ar baradoz. Arvar ebed... peogwir ez eus eun Doue, seurezed, beleien ha kerent dispar evid he heulia.

Ar pemp bloaz pañsion o-deus greet poan dezi mez n'he-deus imor ebed ouz ar seurezed daoust d'ar vuhez da veza bet ken striz er skol dre ar zeparasion digand he zud.

Ar hontrol eo, chomet eo en he spered eñvoriou eur vugaleaj eüruz ha talvouduz. E mod-se, Yvonne

ne nah netra deuz ar pezh a zo bet lakeet en he fenn.

D'al lennerien e leskin o zoñj o-unan en eul lenn ar pezh a oa deskadurezh ar spered, relijiuz ha deread war-dro 1925-30. Marteze e vije bet kavet unanig bennag euz an dud oajet a-eneb an edukasion-ze ? mez a-dra-zur ne vije ket test deuz spered tud ar barrez.

Mez n'oa ket hepken ar relijion e spered Yvonne Riou, daoust ma 'z eo pouezuz kenañ... labouriou an douar ive a oa eun dudi eviti... lakeet ken abred da chikour he mamm ha da horo eur vloh d'he c'hweh-seiz vloaz. Eno ema talvoudegezh he buhez eviti.

Sod eo gand he douar evel toud ar beizanted... lakeet d'ober labour eur mevel gand he zad, ha kontant memestra, memez da garga teil pe freuchad hag all.

Toud ar haozeadennoù a zo greet e brezoneg, en e stad a-vremañ. N'em-eus ket esaet kuzad stad ar yez, tamm ebed. Eun destenn eo.

Stummou koz koz a zo êz da weled e-barz he divizou. Al lennerien a gavo meur a hini e-touez 're all.

- Ar bugaleaj evel ma'z eo bet displeget gand Ph. Ariez da skwer, a-raog ar 19ved kantved.

- Pouez speredel bugel yaouanka ar famill. (skrituriou koz ar 15ved kantved)

- Ar bugel yaouank a zo eun den evel an dud deuet d'o ment. E behed a zo ken grevuz evitañ.

(St Louis de Gonzague hag e-neus gwelet en ifern
eur bugel tri bloaz)

- Disfiziañs an dud evid an deskadurez roet er
famillou peogwir e Milizag ar bañsion a oa red evid
kazimant toud ar vugale.

(Stummou koz an 17ved kantved displeget gand
an istorourien, greet outo e galleg “Le grand
enferment”)

- Nerz ar garantez evid ar vamm e-giz ma lavar ar
glaskerien diwar an uhelvammelez keltieg.

- Devosion evid Jezuz hag ar Werhez kentoh eged
evid Doue an Tad. Ar relijion gristen a zo relijion ar
Vamm hag ar Mab muioh eged hini an Tad (Lacan).

- Deski a ra ar vugale an traou en eur zikour o
herent (Ph. Ariez).

- Rouezted ar falskredennou e-touez tud brudet
da veza troet da gredi forz petra.

- Darempredou niveruz gand ar bed all. Eneou ar
purgator o tond da houlenn pedennou gand avel
noz ar vered.

(Roudou eur relijion “animist”).

Mez e hellan lavared, nebleh n’em-eus kavet ano
deuz an enkreiz relijiel. Ar hontrol eo. Sur int da
vond d’ar baradoz e fin o buhez ha da veza bet
eüruz e-pad o buhez pa ‘deus sentet ouz reolennou
an Iliz.

Senti, Senti hepken ! nompaz torri e benn... êz eo
senti.

Maread a draou all a vez kavet e-touez

kaozeadennou Yvonne Riou... trist pe blijuz... mez forz penaoz eur pennad kaoz gand tud gwechall goz ar vro n'eo ket didalvoud, tamm ebed. Spi am-eus e kavo al lenner meur a zoñj euz an amzer goz pe kontet dezañ gand eur vamm bennag pe gand eun dintin, a-raog ma vezo ankounac'haet ar pezh e-neus greet buhez ar bobl e-pad kement a gantvedou.

A-raog ma vije kollet kemend-all a draou prisiuz em-eus soñjet a oa red din miret anezo evel deliou brao an diskar-amzer lakeet ganeom toud e-barz leoriou-skol on bugaleaj evid nompaz lezel anezo da vervel.

Jean Roparz.

E-barz ar famill

Ar hanedigez

Eur paotr pe eur verh ?

Petra a veze kavet gwelloc'h ? evid ar hrouadur kenta, aliez a-walh ar vamm a zoñje : « O ! n'am-bije chagrin ebed m'am-bije eur paotr, mez eun tammig preferañs memestra am-eus da gaoud eur verh ! »

Fasil, abretoc'h da zikour anezi evid sevel ar re all. Kar gouzoud a ree, eur wech dimezet, n'eo ket unan pe zaou a vezo tardet, surtoud war ar mêz : nag a familhou niveruz a oa !

Setu ar vamm a oa troet da houlenn eur verh da genta, kar ar verh, honnez a chomo en ti da zikour sevel ar re all. Evid an eil neuze, e houlenned eur paotr. Ya ! da vond war ar mêz da zikour e dad d'ober al labouriou d'ar parkeier, ar chatal hag all. Da gaoud ive unan da gemered an tiegez diwezatoch, ya, ya !

An trede neuze, a veze lavaret, e partoud em-eus bet klevet an amezeien, ar gerent, o lavared e mod-se, pa vezent o hortoz eur hrouadur :

« Petra az-peus c'hoant da gaoud : Loeiz pe Anna ? »

« O va Doue ! Bolontez Doue 'vo greet ! Gand ma teuio yah ha diampech ! »

Daoust hag e veze moaienn da houzoud hag-eñ eo eur verh pe eur paotr, a-raog ar hanedigez ? An ditour, e-giz ma ree deuz an dra-ze ar re goz gwechall, am-eus klevet va zud o konta din, heu ? añfiñ ! ar merhed :

« O Perin ! a lavaras eun dintin din, eun droiad, amañ eo ledan ar reor ! »

« O ! a respontas Perin, anad eo ? »

« Ya, kredab sur ! doueti a reen ! »

« Gouzoud a rez ez eus ? »

« Ya, ya ! ledan eo da gein ! »

Setu da houde, pa wele anezi, daou pe dri miz da houde :

« A ! eur paotr bihan a vezo amañ ! »

« Ya ? perag Rozali ? »

« Ledan eo da gein, ledan da reor, la ! »

Pe eur wech all e lavare dezi :

« Mad, en taol-mañ az-po eur verh vihan, kar toud ema deuz an a-raog, toud hen dougennez deuz an a-raog. Ne welez ket pegen begeg out ! ha n'out ket ledanneet deuz da gein ! n'out ket ledan ! ya, ya ! eur verh vihan ah en em gavo ! »

« Mad, mad ! a responte aliez va mamm, bolontez Doue a vezo greet, ma vo yah ha diampech ! »

Atao he-deus bet aon da gaoud eur hrouadur a vefe ijopet¹, ya !

---

¹ ijopet : andikapet, nammet.

Ar vadeziant

Ar vadeziant a oa eun dra kapital ! ha ma varve eur bugel en eur zond war an douar, e veze badezet memestra, gand ar vamm.

War ar mêz, toud oant kristenezed mad - toud ar mammou. Ha peb maouez kristen a ouie, pa zougenne eur hrouadur, ma oueze ema erru war an douar, o-deve an dezir, ar c'hoant, e vefe badezet he hrouadur. Setu neuze, e veze lavaret eur bater ha soñjet en he fenn :

« Me a vadez ahanout, en ano an Tad hag ar Mab hag ar Spered Santel ! »

An dra-ze a zo badeziant an dezir. An dra-ze a veze greet a-raog ma vefe ganet, kar ar vamm he-deus poan e-pad m'ema o henel ha ne zoñj ket marteze a-walh e-pad e teu ar hrouadur, surtoud ma ne oar ket ez eo e riskl da veza maro.

A-wechou, ar medisin e-unan a lavare, peotramant amiegezed hag a deue da henel eur hrouadur, war an dro, e-giz ma veze lavaret kar gwechall ne veze ket lavaret akouchamant.

Setu ma veze ezomm, an amiegez a lavare d'ar vamm : « Pell ema oh esea dond war an douar ; e galon ne zanter ket anezañ ; ne respont ket ; maro

eo ! »

An amiegez a zo he dever lavared d'ar vamm ; en em gavet eo da va mamm : « Perin ! ro dezañ badeziant an dezir ! a lavare an amiegez, kar aon braz am-eus ne vefe ket beo ken ! »

Peotramant : « Ez eus dañjer evid ar pasaj ! »

Va mamm-gaer eo en em gavet ive an dra-ze ganti, eun akouchamant diêz :

« Eur varrenn 'z eus, hag ar hrouadur a zo en dañjer braz ! »

Ar merhed-se e vefe bet tu ober dezo eur zezarienn, mez gwechall ne veze ket greet an dra-ze. Gwechall e veze laosket ar hrouadur dond dre e-biou an hent normal hag e varve ma'z oa barret an hent.

La ! setu ! Ha pezegwir da va mamm-gaer eo bet en em gavet an dra-ze ive, evel just he-doa bet an dezir da rei badeziant dezañ.

Ar hrouadur-ze a oa maro, hag unan all e ti va mamm, mez an diou vamm o-deus roet badeziant an dezir d'o hrouadur. Penaoz e veze greet neuze gand ar vamm ?

A-raog ar hanedigez, dre eur zin ar groaz, en eur zoñjal hepken. « Me a zezir bremañ, d'ar poent-mañ, Doue a vadez va hrouadur, ya ! ra vezo badezet, en ano an Tad hag ar Mab hag ar Spered Santel ! »

Hag ar vamm a ree sin ar groaz. Klevet am-eus va mamm o konta din an dra-ze. An amiegez ive a lavare, assemblez gand ar vamm : « Me a vadez ahanout ! » Ma n'he-deus ket gallet badezi ar

hrouadur, an amiegez a hell ober ive, ma'z eo maro -
pe o vond da vervel - ar hrouadur o tond war an
douar, ya !

Evid an anteramant¹, ez ee an tad da weled an
Aotrou Person, abalamour ne ouie ket petra ober.
Eur hrouadur kapab e oa, hag eñ a gave diêz
spontuz anteri anezañ evel m'en-doa klevet e veze
greet. E oa ar hiz d'ober eun toull er jardin hag anteri
anezañ e-barz, diêz e kave an dra-ze !

An Aotrou Person a lavaras dezañ :

« Lakait ober eun toull en ho pezh, bez ho tud koz.
Beziou ho-peus amañ e-barz ar vered, ha digasit ar
hrouadur amañ ! »

Setu neuze ! Eveljust, an tad az eas da lakaad ober
eur voest, eun arched bihan, da di ar halvez, ya ! ha
kaset anezañ gand ar voetur, da vered ar barrez. An
Aotrou Person a lavaras eur bedenn, ya ! n'oa ket
eun anteramant, eur bedenn difre² hepken, hag e oa
bet roet dezañ arhant eun overenn. An dra-ze a veze
greet evid ar re hag a houlenne, ya ! evito hepken !
Mez peurliesha, an traou a basee mad, hag ar
vadeziant a veze greet buan, daou pe dri dervez da
houde gand eun tad-paeron hag eur vamm-baeron,
kar ma varvfe an tad pe ar vamm, piou a vefe o
heñcha ar hrouadur ?

Evid an dra-ze, Doue hag an Iliz o-deus kuzuliet

---

¹ N'oa ket anavezet e-giz eur gwir vadeziant gand an Iliz ma'z oa maro ar
hrouadur a-raog e hanedigez. Setu n'oa anteramant ebed. Eur bedenn hepken
a veze lavaret gand an Aotrou Person evid pedi an Aotrou Doue.

² difre : greet buan.

an dud kaoud eur paeron hag ar re-ze ez eo red dezo ramplas an tad hag ar vamm ma'z en em gav ar re-mañ da vervel a-raog ma vefe ar hrouadur major.

Red eo dezo kemered perz e kondision ar hrouadur. Dond da weled anezañ ha kemered anezañ memez en o hêr, ma n'en-deus ken na tad na mamm. Sevel anezañ, an dra-ze eo o dever, heñcha anezañ war an hent mad !

Hag eur joa o-deus - surtoud gwechall - kar aliez e veze lakeet ar hrouadur en o ano. Ind-i memez a egzije aliez a-walh pa deue an tad hag ar vamm da houlenn anezo :

« Kontant out da zond da bariñ pe da varenn ? »

« Sellit ! eun dra a houlennin, neuze ! lakait anezañ e va ano ! ha gand plijadur ez in ! »

Mez ano ar hrouadur a veze aliez roet ar breferañs d'ar vamm da choaz anezañ. Setu ar vamm he-doa ar breferañs evid ar paeron pe ar vamm-baeron e-touez he breudeur pe he c'hoarezed.

Evid ar hrouadur kenta hag en em gave en ti, e veze roet dezañ ano an tad-koz, tad ar vamm pe vamm an tad, ya ! An dud-koz ne vezent ket kontant gwechall ma ne vezent ket lakeet da bariñ pe varenn. Memez e 1947 pa'z eo ganet va merh, me n'em-eus jamez choazet, ha pa'z eo deuet poent ar vadeziant, va hini-koz a lavaras din :

« Mad ! va mamm a vezo mamm-baeron ha da dad tad-paeron ! »

Da houde eo deuet ar hiz da lakaad nebeutoh ar re-goz, kar ar re-goz a varve hag ar hrouadur a veze

bihan c'hoaz. Aliez e veze choazet breur, breur-kaer, c'hoar, c'hoar-gaer, ha da houde pa ne veze ket ken e veze goulennet digand ar plah-enor ha digand an den-enor, kerent pe gamaraded vraz.

Eun dro all, lod a choaze o frobieter, an dra-ze a ree plijadur d'ar frobieter !

An amezeien ive. Eun amezeg aze a oa paeron da vreur va zad.

Goude ar hanedigez

Kenta tra a veze roet d'ar bugel kerkent ma oa deuet war an douar, evid ar peder eur warn-ugent kenta, e oa ar hiz da rei dezañ dour sukret. Ar medisin a lavare ober an dra-ze, hag e veze roet dezañ diou loaïad bennag deuz al loa a veze kemeret deuz ar zoubenn.

P'en-doa peder eur warn-ugent, e veze lakeet anezañ diouz e vamm, diouz stomog¹ e vamm da eva lêz e vamm, kar gwechall toud ar mammou a vage o bugale. A-wechou e veze istor, abalamour ar hrouadur a oa diêz. An dra-ze a zepant deuz stomog e vamm ma'z eo berr, berr-kenañ ; ar vronn a veze lavaret deuz an dra-ze, deuz ar stomog.

Ar hrouadur 'n-oa ket ar gouraj da gregi, da chaokad a-walh. A-wechou ar hrouadur a oa simpl, n'en-oa ket a nerz da zacha. Gwelet am-eus diwezatoh, e ti eun dintin din, o tond gand eun *tire-lait* da zacha al lêz, war-dro 1930 hepken.

Va mamm n'he-deus ket bet a istoriou evel-se. Êz e oa he stomog sur, hag he-deus maget toud he bugale nao miz, toud nao miz. Zokennoh, ez eus bet en em gavet dezi eun istor, dre ma vage re hir, ha

---

¹ stomog : bronn. Merhed Bro-Leon o-deus mez o lavared "bronn".

nao miz em-oa ha va mamm a oa dougerez adarre hag he c'hoar a lavaras dezi :

« Poent eo dit tarda deuz vaga Yvonne. Ne welez ket he liou a deu da veza melen ! Te a zo dougerez, e houezez eo poent dit tarda da vaga anezi ! »

« O ! gwir eo ya ! mad ! bremañ emañ da vond dioustu da zizona anezi ! ».

Maread a lêz he-doa koulskoude, hag e soufre evid dizona he bugale e mod-se. Kemer spurj a ranke ober, ha starda he stomog kenañ, gand lien *coton écru*, hag e soufre e-pad meur a zervez evid lakaad al lêz da darda.

Kig ebed d'ar vugale a-raog ma hellent azeza ouz an daol, gand toud tud an ti, ar veveled hag all. Neuze e komañsent da zrebi gand ar re all, war-dro pevar pe bemp bloaz.

Evid gwiskamant ar babigou, ar mammou a oa troet da rei d'an eil d'eben pa'z o-doa eur gouzinez pe eur hoar :

« Sell 'ta ! eur hrouadur a zo d'en em gaoud. Petra a vank dit ? » a veze goulennet, hag ar vamm da lavared :

« Pallennou am-eus a-walh, lienennou, ive, mez alato *des brassières* - e-giz ma veze greet outo - meur a dra a vank din, va rochedou bihan a zo uzet re ! »

Setu toud an dra-ze a veze pourchaset hag ar

houzinezed, ar pezh o-doa *en relâche* ¹, a zigase rochedou bihan *calicot*, danvez soubl-kenañ da lakaad en-dro d'ar hrouadur, kerkent ha ma teue war an douar, danvez *calicot* uzajet, ha lienennou ive.

En-dro d'e dreid ne veze lakeet nemed lienenn. Ne veze ket lakeet gwechall, chosonnou na chosetou. Disheñvel e oa gwisket ar vugale, gwechall diouz hirio. Rodellet e oa al lienenn en-dro d'e dreid. Da houde al lienenn, e oam troet da lakaad eun tamm pallenn uzajet, kar an traou uzajet a zo traou soubl-kenañ, soubl ha tomm, kar n'oa ket a dommerez en tiez.

---

¹ en relâche : an traou ne oa ket ezomm diouto.

Ar hadochou

Goude ar hanedigez, an dud a oa laouen-kenañ pa veze klevet :

« Sell 'ta ! el leh-mañ-leh a zo en em gavet eur paotr bihan pe eur verh vihan ! »

« Mad ! ganet eo..., eur verh vihan a zo bet ! ha fouge a zo en enno neuze ! »

Peogwir eo eur verh vihan, ar gerent pe an amezeien a ouie peseurt kas, roz pe vleu¹, eul lostenn evid ar verh, ha ma'z eo eur paotr, ar gwiskamant ne cheñche ket kalz, kar gwechall ar baotred vihan a veze ive eul lostenn ganto, a-zindan o zaro. Setu, an dra ze a zerviche memestra da eur paotr ; tost ar memez kadochou o-deve ar baotred hag ar merhed.

Ar pezh a gase an dud ? ar gerent, an amezeien hag ar gamaladed a oa danvez eur saro, a-walh evid ober eur saro mad.

Ouspenn danvez eur saro, e veze kaset chikore, kafe, eur pakad kouignou, sukr, ya !

Hag ar hiz a oa da gaoud eur verenn vihan, unan vad pa deue an dud da weled ar hrouadur. Neuze, patronez an ti a dache ar voaienn da gaoud eun

---

¹ pe vleu (bleu) : glaz.

tamm charkutri :

« Hirio en em gavo aze kouzinezed hag all, kar an en-dro a oa braz, c'hoarezed, c'hoarezed-kaer, pe amezeien, ya ! » Ha laouen toud an dud ! abalamour toud ar re-ze a oa kamaladezed. Pase laouen ! foug e en dud o vond e mod-se !

An dro genta en iliz-parrez

Komañset e vezem da vond en iliz war vreh on mamm. A-wechou, pa ne valeem ket c'hoaz, d'ar Zul Bleuniou.

D'ar zul-ze, e oa ar hiz da gas ar vugale d'an overenn ; marteze, lod n'o-doa ket memez c'hweh miz d'ar Zul Bleuniou.

Leun a vugale vihan a oa en overenn, hag aze e veze felisitet ar mammou :

« Pebez merh vihan goant ! ha pegen fur eo bet ! »

Hag ar re all a lavare, yañ :

« O ! va hini-me a zo bet goeñvet¹, hag am-eus ranket mond er-mêz ganti memez, kement e leñve ! »

Aze, e oa an dervez ma lakaem on treid e-barz an iliz da houde on badeziant ! ya ! dervez Sul ar Bleuniou. Neuze ! ma'z eo bet êz e-barz an iliz, paz mechant, nompaz mond da drota d'an eil penn egile d'an iliz, e kase ar gerent anezo d'an overenn, peb a vare pa veze brao an amzer, surtoud en hañv. Mond a ree ive d'ar gousperou, aliesoh c'hoaz ; surtoud pa veze prosesion, e oa ar hiz da gas anezo. Gand ar voetur ez eem e mod-se.

---

¹ goeñvet : troet da leñva.

Toud an neb hag a oa lib goude lein da vond d'ar zuliou braz a yee d'ar gousperou, hag ar vugale vihan ive. An dra-ze a ree eur sorti evid lakaad dillad brao, ma veze, d'ar vugale vihan.

Ha d'ar prosesion e veze desket deom gand on tud petra eo ar bannielou, ar hroaziou, ha fier toud an dud ma'z e oa on tad o tougenn eur groaz pe eur banniel, on mamm pe on tintin.

Eveljust, e sellem mad ouz ar banniel-ze, dougennet gand on tud, pe dud an ti, pe an amezeien. Deuz an iliz e veze greet ano deom aliez, pa oam bihan toud, eur pennad braz a-raog mond d'ar skol :

« Ale ! dond a ri d'an overenn asamblez ganin-me ? »

« D'an overenn ? d'an iliz ? me ? »

O ! pegen kontant e oam !

« Ha neuze, e ranki beza fur, hag e vezo lakeet dillad brao dit ! »

O ! la ! la ! nag a fougé !

Setu deuet an dervez ; gwisket an dillad brao. Setu aze, 'barz ar voetur ha dao d'ar bourk ! Er bourk, roet va dorn da va mamm ha da va zintin, la ! etrezo o-diou. Gwelet am-oa anezo oh ober sin ar groaz hag o lakaad o dorn e-barz an dour benniget. Va mamm a frote he biz war va bizied. Gouzoud a reen d'ar poent-se ober sin ar groaz, desket din gand va mamm ; setu e reen sin ar groaz ive, gand va daouarn gleb.

O ! me a zelle 'barz an iliz, deuz ar werenn vraz a

ziskouez Jezuz Krist krusifiet, e vamm deuz eun tu, Sant Yann deuz eun tu all. Hag e sellen, sellen, sebezet, ar poltrejou all.

O ! pegen kaer int ! Ar gwer livet, ha toud ! an dra-ze a ree eun efed din ! pegen kaer ! hag e soñjen :

« Bremañ ne vezin ket souezet pa vezo greet ano din diwar-benn ar Baradoz, sur ! mez n'on ket gouest da houlen digand va mamm netra ebed, peogwir n'eus ket 'zroad da gaozeal amañ, n'eus ket 'zroad da vouj ! »

Hag e sellen en-dro din memestra, eun tamm bennag, med am-oa aon da vouj re. Ne zellen ket memez e tro va hein evid gweled hag-eñ e oa leun an iliz.

Ar wech kenta on bet en overenn eo da Zul ar Bleuniou, hag e oa aze kalz paotred vihan ha merhed bihan war divreh o mamm ive ; ha pegen koant e oant, eun tamm beuz ganto, evel ma'z oa bet roet din-me ive. Mez an overenn a oa bet hir, ha diwezatoh, klask a reen kompren ar pezh a lavare an Aotrou Person, ha pa'z eo deuet ar poent da boka da vein¹, me am-oa greet ive, evid an dro genta deuz va buhez.

O ! An overenn genta ! An dra-ze a ree eun efed evid ar vugale vihan !

Mad ! echu toud, deuet er-mêz deuz an iliz :

« Fur out bet, Yvonne ! mad eo, e mod-se e-podroad da zond adarre ! »

---

¹ pokad da vein : e-pad an overenn-bleuniou, e-pad lennadenn ar Basion, an dud en em lakee d'an douar war benn o daoulin da boka da vein an iliz.

Setu on-oa c'hoant da vond adarre, ha pa veze gwelet on tud o cheñch o dillad :

« Me n'ez in ket ? Me n'ez in ket ? »

« A noñ ! Paz hirio ; pa vezo prosesion e teui ! »

Mez peb ar mare ez eem, memez war on troad, e reem pevar hilometr, war-dro pevar pemp bloaz, eur pennad brao a-raog mond d'ar skol.

Drebet e veze lein buan a-walh ; hag en-dro adarre d'ar gousperou, disheñvel deuz an overenn, ar pezh a blije deom muioh c'hoaz, el leh ma veze kanet kenañ, hag an dud er-mêz deuz an iliz, gand bannielou ; setu pase kontant e oam deuz on tro.

Setu, ma vezem fur, ez eem aliez a-walh, kazimant beb tro ma oa prosesion, on-deve droad da vond. Hag aze e veze komañset da lakaad feiz deom en on kreiz, e-giz ma vez lavaret da vihanna, war-dro on pevar bloaz, ha desket deom douja, kared an Aotrou Doue, e Vamm, ha senti, hag er memez amzer kared on mamm evel an Aotrou Doue hag a gare ive e Vamm. Diwezatoh neuze, e pañsion, ez eem asidu d'an iliz.

Evid ar pezh a zell deuz ar maro, ar vugale n'oant ket ken diwallet ha bremañ. Pa oan krouadurez, ma veze tud marvet tro-war-dro, ez eem gand on mamm da lavared eur bater, memez war-dro tri bloaz, ha kontant e vezem memez pa houlenne on mamm ganeom mond di.

Setu ez eem peb tro e mod-se, pa veze kontant on mamm da gas ahanom, ha ni o selled mad, heb aon

ebed, kar e veze bet lavaret deom delher soñj deuz an amezeien, eet d'an anaon, ha deuz ar gerent. Neuze ez eem d'o gweled gand ar voetur, pa vezent pell.

Ha d'an anteramant ive ez eem, hag a-raog an anteramant e oa ar hiz da vond adarre da daoler dour benniget war ar horv ; setu e welem adarre an den tremenet ; soñj mad am-eus deuz va zud-koz !

Ha bet on bet ive da lavared eur bater, p'edo va zintin, c'hoar va mamm, o tremenvi¹, en he añgoni. Lavaret am-oa memez eur bater v Rao d'ar Werhez Vari, peogwir e oa amezeien eno, hag a lavaras din :

« Pebez pater v Rao az-peus lavaret dezi ! »

Mez neuze, d'ar poent-se, ne oan ket ken krouadurez ; n'eo ket ar merhed bihan a rene ar bater !

---

¹ o tremenvi : tost da vervel.

An techou fall

An techou fall a oa gwall-draou ! Ar pezh a hellin lavared deoh.

Paotred yaouank a veze o labourad en on ferm ha plahed yaouank ive.

Ar vugale a wel memestra sklêr a-walh :

« Sell 'ta ! sell 'ta ! », petra a zignifi an dra-ze ? hemañ a gomañs chaoli¹ ar plah ! »

Chaoli a veze greet deuz an dra-ze, A ! A !

Merhed bihan e oam d'ar poent-se, O ? petra on-oa ? pemp pe hweh vloaz marteze ? hag e welem hag e soñjem : « an dra-ze n'eo ket mad ! n'eo ket brao ». Setu e-giz ma'z on-dije aon memez deuz serten paotred yaouank. Ne gredem ket mond en noz asamblez gand ar re-ze, da ober al labouriou. Pa ne veze ket tost an tad hag ar vamm, ez eem kentoh gand eur plah pe se :

« Ma'z e erruje eun dra bennag fall deom ! »

Klevet on-oa kaozeal deuz paotred yaouank ! On mamm he-doa kontet deom e mod-se e oa bet, pa oa plah yaouank, unan n'oa nemed c'hwezeg vloaz, hag eur paotr yaouank seiteg vloaz. Honnez ne lavare

---

¹ chaloï : choura.

netra d'he zud, hag evid doare n'eus ket bet a destou, mez ar hrouadur a zo bet ganet e-barz ar park en noz, ha maleüruzamant - trist eo klevet kemend-all - he-doa mouget anezañ, maro e oa !

Ni, ne oam ket eet d'ar skol, hag e ouiem an dra-ze, d'an oad a zeiz vloaz. An dra-ze, e-giz ma rajer eur vad deom ; d'en em ziwall. Koulskoude, da zeiz vloaz, n'oa ket alato a zañjer ah en em gavje kemend-all deom ! noñ ! Mez gand gwazed n'anavezem ket a-walh, n'ez eem ket tost dezo en noz. Ni on-oa eun tamm enkreiz ennom o vond asamblez gand gwazed n'edont ket asidu en ti, ha ne renkent ket parti deuz ar familh.

Dija ! gwelit 'ta ? da zeiz vloaz ! An dra-ze am-eus bevet. An dra-ze a oa eun dra vad a-walh da lakaad e pennou ar vugale yaouank e hell en em gaoud maleuriou evid briza buhez ar merhed. Kar, pa veze en em gavet strafuillou e mod-se, pep hini a 'z ee d'e du hag ar re-ze n'en em welent ket ken jamez !

Setu ! eur wech eet d'ar skol, e veze desket deom gand on mestrezed petra eo an oll visou. Soñj a deu din an dra-ze ! Desket on-oa er skol, e oa an dra-ze pehed al luxur.

Ha toud ar pehejou all, a dra zur, on-oa desket er skol hag on mamm he-doa greet ano deom a-raog seiz vloaz. Dija e veze fouret maread a draou e-barz ar spered yaouank a zeiz vloaz-se. Pa ne ouiem ket na skriva na lenn. Eveljust e ouiem ar bater, hag e ouiem on deveriou. Petra a oa mad dah ober ha

petra nompaz ober, laerez, lavared traou diwar-benn an dud, lurachi. (Lavared gast pe non-de-die).

Kleved a reem koulskoude ar wazed o rouspeti war ar hezeg pa vezent o palarad aze, hag o lavared « Non de Die ! » Mez ar vugale ne bronnoñsent jamez ar geriou-ze.

Eur pehed marvel e oa ? Ni a goñsidere memez kazimant eur pehed marvel lavared « non de Die ! ». Ma lavare ar gwaz aze, gand visou espres hag imor en ennañ, ya ! pa'z oa droug en ennañ. Ha ni a oa strafuillet dirag an dra-ze.

Penaoz e vez greet ar vugale

Petra a veze lavaret d'ar vugale, diwar-benn o ganedigez, deuz a beleh e teuent ? Ar vugale a oa troet da houlenn an dra-ze, kerkent m'o-doa eun tammig skiant, war-dro pemp pe hweh vloaz.

Deuz a beleh on deuet ? peleh on bet kavet ?

On tintin, am-eus soñj, en eur zienna lêz a responte :

« E Plougastell, e-touez ar sivi, la ! »

Bremañ ne vez ket ken lavaret an dra-ze d'ar vugale, mez war-dro 1925 e veze c'hoaz. Soñj am-eus, pa'z on eet d'ar skol, meur a verhig vihan a gave c'hoaz e oant bet kavet e Plougastell, e-touez ar sivi pe ar haol, hag e kredent an dra-ze.

Ar wirionez a veze lavaret deom, O ? da genta ar vestrez skol da lod, hag on mamm da lod all ! Bez' e oa bugale abred hag a wele o mamm oh astenn ar ziñturenn ouz he saro. Klevet am-eus meur a verh o lavared :

« Mez perag e teuez da veza ken teo ? n'out ket gouest da voutouna da ziñturenn, Mamm ! »

Ar vamm a responte :

« Aze ema da hoar vihan, eur hoar vihan az-pezo ! sell ! lakaad da zorn aze ! »

« O va Doue ! aze ema ? ha penaoz e teuio kuit ? »

« Ar medisin a deuio da gerhad anezi pa vezo braz a-walh ! »

« O ! n'az-pezo ket poan ? »

« Deo ! mez memestra e teuio. Jezuz a raio ar pez e-neus da ober. Setu, te, arabad dit ober da guriuz ».

La ! chom peoh, bremañ ! Jezuz a roio dit eur hoar vihan pa blijo gantañ, ha pa vezo-hi braz a-walh. Ro peoh din bremañ ! Lavar da bater da Jezuz evid ma 'pezo eur hoar vihan vrao pe eur breur bihan, mez lavar da bater ! »

Ar vugale etrezo ne gomzent ket aliez deuz an dra-ze ; a-wechou er skol, mez ni n'on-eus kredet ober er gêr. Marteze ? n'on ket gouest da lavared deoh, va mamm n'he-deus ket lavaret deom.

Ar vestrez-skol hepken he-deus desket deom, mez nebeud a dra, didalvouduz :

« N'ho-peus ket da bozi gwall a gestionou, Doue a roio deoh spered a-walh evid gouzoud deuz a beleh om deuet ! », a lavare ar zeur deom, war-dro seiz vloaz pe e-pad an *Instruction religieuse* e galleg. Kar er skol, d'ar poent-se, n'oa ket droad da gaozeal brezoneg.

Hag hi, ive, a zeske deom on ezommou, peseurt ano, an dra-ze a zo eun dra zrol ! E galleg ne ouiem ket c'hoaz petra a veze anvet ar pez a reom on ezommou. Ni a lavare *pipi, caca*.

Ar zeur he-deus desket deom petra 'oa anvet e galleg an dra-ze, ya ! e-barz an *instruction religieuse*.

Difennet e veze ouzom, pa deue saout an

amezeien d'an taro, ya ! :

« Kit deuz alese, bugale ! »

Rust a-walh e veze lavaret an dra-ze deom.

Setu, ni a 'z ee kuit. Mez dreist eur hae, e sellem hag aze on-eus desket penaoz en em gave al leueou bihan.

Setu on-eus desket ive penaoz om deuet war an douar on-unan. Me n'em-eus jamez kestionet. E-mod-se am-eus desket, naturel, kwa !

Boued ar parkeier

Pa veze on mamm oh ober eur podad soubenn, e teue an dour en on genou o weled ar harotez ruz ken brao hag e houlennem gand on mamm :

« Digas deom 'ta ! eur garotezenn, sell homañ ! »

Unan vrao, unan voan hag a liou mad, ruz-kenañ-kenañ. Ni a gave mad an dra-ze :

« Ya, ya ! kemerit ! an dra-ze a zo mad », a lavare on mamm.

E-barz ar pakeier, pa veze poent kaoud karotez ruz, en eur charread ar betarabez d'ar gêr, kar ar harotez ruz a veze hadet assemblez gand ar betarabez, setu e peb parkad betarabez e oa karotez ruz-ze, hag e ouiem mad peleh e oa ar park-ze.

Neuze ez eem e-giz ma vije mond da laerez hag e tennem karotez, hag e sehem anezo diouz ar geot en eur rouilla ar garotezenn er geot gleb. Pa veze prob ar garotezenn e chaokem anezi, krog e lost ar garotezenn, ha kement krouadur o-doa¹ karotez da zrebi, ya ! beteg ma veze leun ar hov.

En tiegeziou, el leh ez eem da glask lêz gand ar

---

¹ Selled ouz Roparz Hemon "A historical morphology and syntax of Breton" nn 100, note 3, p. 153, diwar-benn al liester gand *kement*.

zeurezed d'ar yaou, ez eem da gemered karotez er hreñj, ya ! Unan bennag a houlenne digand ar zeur hag ar zeur *Mademoiselle Marie* a ouie mad a-walh :

« Arabad deoh, alato, kemered toud ar harotez ruz ; an neb a gemero eur garotezenn ruz hir, a droho anezi ! »

Setu ar zeur a chome dirag ar hreñch e mod-se, dirag ar bern karotez ruz.

Va Doue, va Doue ! Ni a lamme war an dra-ze, evid drebi karotez ruz, dous, ha me a gav din e oant dousoh c'hoaz gwechall !

D'an oad-ze, ni on-oa naon atao, ya, ya ! ha pa'z on-oa greet tri gilometr, soñjit ! abaoe lein ! ha ken mad ma kavem !

An dra-ze a oa koulz deom-ni, karotez, e-giz ma vefe roet deom, eur yaourt, peotramant eur grampouezenn, peotramant eur gwignenn, hirio !

A ya ! karotez ruz eo ar gwella toud !

Lod a gave mad ruta ive. Ar ruta a oa kaletoh da grignad ; ar hrohenn a oa kaletoh; setu aliez ez eem da gerhad eur gontell evid krignad ar ruta hag ober trañjennou diouz ar rutaenn evid drebi êz.

Bez' e oa eun dra all en hañv, bazoul a veze greet deuz an dra-ze, triñchin logod ; an dra-ze a zo glaz, hag e kemerem eun dornad a stardem hag a chaokem direktamant dre o fenn bihan aze ; kriz¹ eo an dra-ze !

Mez pa'z on deuet da veza brasoh, ne gavem ket

---

¹ kriz : treñk.

mad ken an dra-ze. Ne ouzon ket penaoz ar vugale a hell memez, ken kreñv eo, dijeri an dra-ze ! E-giz ma vije gwinegr !

Mez drebet am-eus va lod a vazoul !

Pa ouient e oa eun amezeg hag en-dije eun aval bennag, ar baotred a oa troet da vond da jardin an amezeg-se, da laerez avalou pe ber, mez nebeud a-walh, kar an amezeien a wele buan :

« Sell 'ta ! amañ eo eet kuit an avalou, piou eo eta ? O ! mab eun amezeg, fasil ! »

Setu e veze surveillet ha meur a hini a veze paket e mod-se o laerez avalou. Setu an amezeien a deue da gaoud an tad :

« Te az-peus ezomm d'ober eul leson d'ar vugale amañ ; a-hont, n'eo ket gand tud an ti ez a an avalou, mez gand voaioued vihan e doare ! »

Irin a veze drebet ive, da zrebi ha da ober piketez. Ramas irin meür a veze greet ha lakeet e-barz eur voutaill gand dour, sukr ha gwinegr, ha lakeet e-barz ar bern foenn pe ar bern gwiniz, e-barz ar halatrez, da fermanti.

Hag a veze lavaret deom :

« Arabad touch anezo a-raog teir zizun ! »

Ni a ouie mad peur e veze echu an teir zizun hag on-beze mall da zortial ar voutaill deuz ar bern foenn pe winiz.

Soñj am-eus da veza greet piketez mez ha piketez goell deuz ar *Brasserie* greet e-barz ar ribot gand eur golo stard, bontet an dornikell gand eur bont spoue.

Al levur-ze a fermante kenañ ha ne veze ket lakeet

nemed triweh eur pe, a-wechou, da vihanha, peder
eur warn-ugent. Goude e veze gwelet an eonenn o
tond dre ar golo stard.

Petra a ree aon d'ar vugale

Pa veze noz du, e oa on herent er-mêz. War ar mêz, el leh on bet savet, labouriou ar chatal a veze anvet ar "zervichou". Gwechall, ober ar zervichou a zignifie ober war-dro ar chatal, hag ar wazed surtoud ne deuent ket deuz ar park ken ma veze noz, ken ma veze noz du, pa ne welent ket ken sklêr er park.

Goude-ze, pa oant deuet er gêr, o-doa lann da droha, rei d'ar hezeg ha lakaad foenn gand ar zaout, lakaad kolo a-wechou dindanno, rei boued d'ar moh, ha memez tenna kolo deuz ar bern. An dra-ze a houlenne eun tamm amzer e mod-se, kar gwechall e oa labouruz sacha kolo deuz ar bern ; n'edo ket evel e-giz hirio.

An dra-ze a bade eun eur pe eun eur hanter, en tiegeziou braz zokennoh, ober ar "zervich".

Setu ar vugale vihan a ouie e oa o zud hag ouspenn o zud memez, tud deuz an deiz, ar mevel pe ar plah pa oa, toud an dud er-mêz o tond hag o vond, o vale, kwa !

Ar vugale a oa troet memez da vond asamblez gand o zud, da heul o zud, da zelher al letern,... hag e veze lavaret dezo mond da zelher al letern, kar ar

sklerijenn a oa greet gand eul letern-tampet hag hennez e-noa eur poenier da gregi hag e veze lavaret neuze d'ar hrouadur :

« Sell ! kee a-raog 'ta ! dalh al letern din-me ! ale, bale buan 'ta ! kee da graou al leueou, ale, bale ! ha me az aio war da lerh gand diou zaillad gwelien ! »

Ar vugale vihan n'o-deve ket aon tamm ebed o vond hag o tond e mod-se, ober memez kant metr bennag ma rankent ober evid mond da baka el liorz kolo ha d'an eil greñj d'eben n'o-doa aon ebed !

Mad ! eur wech ez oa echu toud al labour, toud an dud a deue d'an ti evid koan. Pa veze toud an dud ouz an daol e oa ar hiz da vorailla an nor gand eur morail evid prena an nor.

Setu eur wech drebet koan, ar wazed a oa troet da vond d'ober eun dro. Ar patron a oa ar hiz gantañ da vond d'ober ar ront, e-giz ma veze anvet an dra ze :

« Me a zo o vond d'ober ar ront ! »

An dra a zignifie, paseal e kement kraou a zo evid gweled daoust ha n'ez eus ket aneval klañv ebed, ha n'ez eus aneval distag ebed.

Ar vugale aze ne deuent ket kalz da heul o zad, noñ ! aze e kroge aon en enno. Pa veze lavaret dezo memez :

« Kee da gas koan d'ar hi ! »

« O noñ ! me n'ez in ket, me am-eus aon, noñ ! »

Peotramant ar hrouadur en em lakee da leñva, yañ ? peotramant e ranke gweled e dad war-wel da nebeuta.

Ar vugale o-doa aon spontuz deuz an noz. Ma ne

wele ket ken tud deuz an ti er-mêz, imposub kas eur hrouadur er-mêz deuz an ti, kar aon vraz a groge en ennañ.

Deuz petra o-doa aon ar vugale ? aon kredab kenkaz unan bennag a vije aze o troia gand ma lammfe warno hag a rafe droug dezo, a lakafe eur mouchouer war o genou e-giz m'o-deus bet klevet, da ampech outo da grial hag a lahfe ar hrouadur, ha ne deufe ket ken d'ar gêr.

Ar vugale a oa bet lakeet an dra-ze en o fenn, kar gwir eo e oa tud fall, bohemianed, jitaned hag all aze.

Ha perag ne deufent ket en noz da ruza en-dro d'an tiegeziou ?

Ha traou all c'hoaz ! bleizi, lern hag all ! Añfin, ar vugale a ree o ideou e mod-se, *mal à propos* evel just ! mez aon spountuz ! a-walh evid lakaad da drei o gwad ma vije forset ar hrouadur da vond er-mêz, ma rankfe ober meur a baz er-mêz, la !

Ne oa ket ar hiz gand an dud da gas ar vugale er-mêz goude koan kennebeud, noñ ! abalamour o-doa re a aon.

Ar vered

En noz ne dreuze ket ar vugale, o-unan, ar vered. Koulskoude en em gavet eo bet d'ar merhed hen ober mez gand kuizinerez ar skol hag a oa troet da vond a-dreuz dre ar vered da gerhed lêz d'ar penn all d'ar bourk.

En pañsion e oam hag ar guizinerz a yee da gerhed lêz gand eun nebeud bugale. Mez gortoz a ranke evid kaoud lêz fresk, lêz tomm, hag e ranke a-wechou gortoz eun eur ma vije goroet ar zaout e Poull Dourog e-giz ma veze anvet ar ferm-ze, e penn all d'ar bourk.

Setu aliez a-walh e treuzem ar vered gand Gabrielle, a oa ano ar plah :

« Va mamm a lavare din gwechall e veze tud o leñva er vered, emezi, hag e vezent klevet a-wechou, sell ! hirio ez eus avel, sellom 'ta da weled ! » a lavare Gabrielle.

Ha ni a gleve, ya ! gwir eo ! bez' e oa kroaziou, ya ! oh ober, ou ! ou !

O ! gand avel kredab ! mez evid Gabrielle, ober a reent realamant, meur a groaz, ya, ya ! N'oa ket gwall a groaziou er vered oh ober an dra-ze, noñ ! mez unan bennag on-oa remarket a ree atao an dra-ze : ou ! ou ! »

Setu Gabrielle a lavare deom e mod-se :

« O ! perag ne vefe ket tud o houlenn pedennou ?
Va mamm a lavare an dra-ze deom ! »

Hag e lavare Gabrielle c'hoaz :

« An dra-ze a zo tud o houlenn pedennou, hag a zo er Purgator. Setu ! lavarom 'ta eun Ave Maria asamblez en eur vale. Lavarom goustad ha ne vim ket klevet gand tud ar bourk ! »

Ni a grede an dra-ze. Tud a zo er Purgator, an dra-ze a zo sur ! hag e lavarem eun Ave Maria evito ! Ha ni on-eus dalhet soñj deuz an dra-ze e-pad on

buhez, desket deom en eur dreuzi ar vered en noz teñval hag on-eus ranket anzav e oa eur groaz bennag, yañ, atao, pe ziou, oh ober trouz evid doare, o houlen pedennou.

Setu suramant eun den a oa e foñs ar bez o houlen pedennou, ya ! setu n'on-eus ket greet droug ebed, ha memez eun dra vad, pedi evitañ, ya ! Evid ar re varo, e oa ar hiz da lakaad pedennou evid an anteramant, peotramant, yañ, regli eun eisteiz pa'z en em gave ar zul ; an eisteiz a veze lavaret an dra-ze, servich an eisteiz.

Va mamm-gaer he-deus kontet din an dra-mañ. He mamm-baeron a varvas hag hi a lavaras e mod-se :

« O ! me ne lakain ket c'hoaz eur bedenn gand va mamm-baeron abalamour n'em-eus ket kalz a arhant bremañ ; me a lakaio diwezatoh, a-benn eun nebeud sizunveziou pa vezo gwerzet al leue bihan. Me ne lakain ket a-raog !

Gwerzet al leue bihan, emezi, n'em-oa ket lakeet atao. Paseet meur a zizun e-mod-se heb lakaad. Mez eun nozvez e oa hag e oan o huñvreal e va mamm-baeron ha setu va mamm-baeron, O ! me a gav din sur oa, o pïsgad¹ war va skouarn din, ha sacha warni. Ha me o tihuna krenn.

O ! mez, n'on ket o huñvreal emañ ! O ! va mamm-baeron he-deus greet poan din, hag eo maro koulskoude.

---

¹ o pïsgad : o piñsad

Mez petra a zignife an dra-ze ? Va Doue ! va Doue, sur on eo va mamm-baeron, emezi, sell 'ta ! Deuet ar zoñj din, n'em-eus ket lakeet pedenn ebed dezi c'hoaz, ha sur ema er Purgator o houlenn pedennou, ha me 'giz ma vije greet goap deuz outi ha d'an Aotrou Doue pa n'em-eus ket paeet va Eisteiz.

Ha me, emezi, dioustu d'ar zul war-lerh ez een da gaoud an Aotrou Person hag e rois dezañ arhant an overenn evid va mamm-baeron, kar a-walh am-oa paket, emezi, aon am-oa bet en noz, hag eul leson am-eus bet ive ! »

Ar bleizi

Ano a oa a-wechou deuz ar bleizi, surtoud ar vugale pa'z oant yaouank, o-doa aon ouz ar bleizi, abalamour o zud a lavare dezo :

« Dabord, yañ, e vi kaset d'ar hoad asamblez gand ar bleizi ma ne vezez ket fur ! »

Ar re vraz a ouie mad ha n'oa ket alato bleizi amañ, nemed er hoajou braz-braz. Ar bleizi ne deuent ket deuz ar hoajou nemed pa veze erh, pa ne gavent ket boued da zrebi.

War-dro amañ ne vezent ket gwelet gwall-gwall ! »

Ar vohemianed

Aon on-oa ive deuz ar vohemianed. An dermajied

a basee e-barz *des roulottes* aze hag a veze trenet gand kezeg. Ar re-ze a deue da houlenñ bara ha gwerza dantelez, boutounou, nadoziou.

Mez ar re-ze ne blijent ket d'an dud abalamour keit ha ma vezem o kerhad eun tammig moneiz da baea an dantelez pe ar boutounou, Op ! eun dra bennag a dachent ar voaienn da grapa, da ramas, da laerez, ya, ya ! ne veze ket fiziañs tamm ebed e-barz an dermajied.

On tud a lavare deom, soñj am-eus p'am-oa marteze pevar pe pemp bloaz :

« Surtoud n'it ket da hoari war bord an hent braz, kar ma pas an dermajied aze, ar re-ze a ramas ar vugale a zo yaouank, a zo bihan, abalamour ar vugale vihan a zo soubl o eskern, soubl, soubl, hag an dermajied a ra dezo peb seurt sismakou¹, peb seurt jimnastig hag a zalh anezo ganto evid ober sirk diwezatoh da houde ! »

Hag e veze desket d'ar vugale d'en em ziwall abalamour ar re-ze o-deus kustum da laerez bugale. O va Doue ! ni a grede an dra-ze !

Pa welem eur roulot a bell o tond, ni a haloupe d'an ti ha ne guitaem ket on mamm pe on tad hag e lavarem dezo :

« Eun termaji a zo erru ! Eun termaji a zo erru ! »

Ya, ni a grede an dra-ze, e vijem forset da ober sirk hag e vije torret on divreh deom ha beb seurt tra, ya ! Ni a grede.

---

¹ sismakou : diform ar vugale. An dermajied a gustum tenna kostennou korv ar re vihan.

Aon on-oa evel ar vugale all, ya ! abalamour on tud a lavare deom, kwa ! en em ziwall diouz peb tra. On tud a hentche ahanom ar gwella posub.

Ar gurun

Diouz ar gurun, pa veze amzer fall, aon braz diouz ar gurun, kar den ne hell komandi ar gurun ! Surtoud pa veze luhed.

Lavaret e veze deom selled ouz al luhed hag aze neuze, en em lakaad dirag eur voger, nompaz chom dirag eun nor na dirag eur prenest, mez en em lakaad dirag eur voger el leh ma n'oa digor ebed, na prenest, na netra ! eur voger deo evid en em broteji, ha pedi ar Werhez, setu toud ! Kar ar gurun a goueze peb a vare en eun tu bennag, hag a lahe tud, a zeve tud, hag a lahe chatal, ha surtoud a sponte ! Eur spont e oa gweled ar gurun e mod-se, o koueza, kwa !

Santez Barba a veze pedet ive !

P'edom er skol, ar zeurezed a lakee toud an dud war benn o daoulin da lavared eur bater, er hlas, ha ni en em starde toud aze, an eil ouz eben, stardet kenañ, o krena, ya !

Er refektoar, ar prenestou a oa uhelloh hag e oa dizañjerroh beza aze.

Pa'z en em gave ar gurun en noz, meur a wech am-eus gwelet, en on gwele, ar zeur, kenkaz eur verh bennag a spontfe muioh evid ar re all. Eur zeur pe ziou a chome ganeom hag a ree deom pedi.

Toud e pedem asamblez e-pad ma veze an tarz brasa deuz ar gurun, hag ar zeur a explike deom petra a oa an dra-ze.

An dra-ze a oa elektrisite, hag a welem deuz an eil potto d'egile ; a-wechou e welem, gwir eo, el leh ma oa maread a nerz elektrik, o paseal en enno, hag e welem an tan. Hag ar hloh eun tamm bennag ive ma oa eun diskuruner

Hag e veze desket deom da betra e servije an diskuruner war an doubl¹ deuz e hirder. Arabad deom chom tost deuz an dra-ze, kwa ! n'on-eus ket klevet e veze lakeet ar hloh da zeni evid en em ziwall, noñ ! Pep hini en em ziwalle, ha kredit ahanon, ne veze ger ebed gand ar merhed bihan, nemed en em starda an eil ouz eben, en em starda ha ger ebed, ya ! toud an dud o-doa aon, ar zeurezed kement ha ni !

An otoiou

An otoiou, pa oant deuet, on-eus gwelet ar re genta da houde ar vrezel 14. Aze eo komañset ar re genta, kamoniou braz hag a drañsporte bleud, gand kaoutchou *pleins* ha rouejou braz. N'ez eent ket buan, divogedi a reent o pignad ar hreh braz. N'o-doa ket memez a zor hag ar vlenierien o-doa riou, kredab.

Ar re-ze zo bet an otoiou kenta a veze gwelet

---

¹ war an doubl euz e hirder : hervez an dud an diskuruner a zifenne an tiez tro-war-dro beteg diou wech e hirder.

anezo pa 'm-oa tri pe pevar bloaz. Mez n'ez eem ket war vord an hent braz, O ! noñ, noñ ! pa'z en em gavem ganto, O ! ne ouiem ket peseurt ober ; mond en eun ode bennag, kredab.

Al laeron

Muioh a aon on-oa c'hoaz deuz al laeron rag ar pezh a veze kontet deom gand on tud, an trubuillou hag en em gave er fermiou war ar mêz, eged deuz an otoiou.

Al laeron a veze niveruz a-walh, goude ar vrezel 14¹. Tud peurliesha, kea ! ha n'o-doa ket c'hoant labourad hag a basee o amzer o loja er fermiou, hag o laerez.

Pa veze greet bara, ar re-ze, n'ouzon ket penaoz e reent ? fasil e teuent tro on kein, a-dreñv eur hae bennag, o heddal peur e veze greet bara er fermiou hag e mod-se e ouient pe dost peur e veze lakeet ar bara, ar haot, an toaz ma keroh, er forn.

An dra-ze a zo en em gavet e meur a ferm e mod-se, difoñset meur a forn ganto, ha laeret ar bara. Nag ez eus bet meur a forn e mod-se, difoñset ar penn all ; n'eo ket dre an nor e teuent, mez dre ar penn all evid kemered bara deuz ar forn².

Troet e oa ar mammou ive, pa veze tennet ar bara deuz ar forn, da lakaad da houde platojadou patatez,

---

¹ Kredab tud disvantret o familhou dezo gand ar vrezel. Gwir eo ez oa maread anezo d'ar poent-se.

² evid nompaz beza gwelet.

tammou kig e-kreiz, da boaza e barz ar forn, ha fars gwiniz a veze lakeet ive da boaza. Na begement ez eus bet laeret e mod-se ! setu, anad eo, al laeron-ze a veze o hedi da bed eur e veze lakeet ar platojadou er forn ha kredab e ouient a-benn pegeid :

« Sell ! eun eur hanter bennag, hag e vezo poaz ! »

E va hêr ez eus en em gavet eun istor drol. Bihan, bihan e oan ha va mamm oa eet, a gav din, da riñsa al ludu. Diouz ar mintin e oa an dra-ze, goude eun nozvez ma'z oa bet poazet bara.

Aze n'edo ket bet al laer, mez d'ar forn e oa eet va mamm abalamour he-doa lakeet aze, da zeha, dillad teo, e-barz ar forn. Pa'z eo eet da gerhed anezo :

« O va Doue ! »

Petra a welas ? eur vaouez e-barz !

« Me eo, me eo ! »

Hag ar vaouez a deuas er-mêz, ha va mamm a anavezaz anezi :

« O ! Marivonig, Marivonig a oa aze ! »

Honnez, evid doare, Marivonig Here deuz Koativi deuz ar Vourh-Wenn ; ha va mamm a anaveze anezi Marivonig a oa drohlig eun tammig, ya ! eur plah yaouank drohlig, hag ez ee e mod-se a-wechou deuz an eil ferm d'eben, d'en em domma en noz e-barz ar forniou, da houde ma veze greet bara.

Honnez, kredab, he-doa gedet ive ! Hag asamblez gand ar brageier hag ar chouchouneier¹. A ! A ! Marivonig o kousked ! la ! Mez ne glaske ket da

---

¹ chouchouneier : chaosoniou lakeet da zeha.

laerez, noñ ! ne gredan ket, noñ !

Laeron all a oa ive. Lod a laere deuz ar greñchou. Ar re-ze a veze reперet hag aliez a-walh e veze tud hag a ouie eveljust, hag aliez n'edont ket deuz a-bell peogwir eh anavezent mad :

« Sell ! aze e kavin gwiniz ! »

Tud paourig a-walh aliez, ma keroh ! hag o-doa ezomm ed evid mala, evid poaza d'o moh. Unan a oa e mod-se e parrez Milizag hag a yee d'ober ouspenn eur hilometr da laerez ; gwelet eo bet eun dro, n'eo ket er goañv, mez en hañv.

Loar a oa, ha va mamm goz a oa diwevad o vond d'he gwele hag a welas eur skleurenn :

« Sell 'ta ! emezi, unan bennag a zo o remui ouz ar bern ed ! »

Ar bern ed a oa war al leur ha va mamm-goz deuz he frenest a wele ar bern ed ; gand eun tammig loar e welas unan bennag o remui.

En dervez war-lerh, kar n'oa ket eet dioustu da weled peogwir ne wele ket ken, hennez, kredab, eet tro kein ar bern, pe eet kuit :

« Setu, emezi, ne dalv ket ken mond er-mêz bremañ, mez warhoaz mintin, me a welo ! »

Ha gwir e oa ! hi a welas ez oa diminuet eun tammig bihan, hag a welas treid sklabez al laer endro d'ar bern, hag e mod-se he-deus gouezet e oa deuz K. Hennez hag a yee dre ar parkeier, hag a ree tro dre ar ribinou, kar ribinou a oa tro ar fermiou, o vond d'eun amezeg d'egile e mod-se.

Hag eveljust, 'vad ! va mamm-goz a ouie piou a

oa bet o laerez. Mez n'eo ket jamez eet da lavared ger ebed dezañ 'vad ! 'ta, 'ta !

Deuz an deiz e yee e-giz-all, hag e-noa eun tammig tiegez bihan, hag e-noa meur a bemoh ; setu an ed laeret a oa da boaza d'e voh ha da rei d'e yer. Kredab e kase an dra-ze war e gein, marteze memez e helle kas pevar-ugent lur deuz e gein. Koulskoude, doriou an tiez n'oant ket serret peurliesa, hag ar zolierou kennebeud ; ne oa ket ar hiz da brenna, nag an tiez, nag ar greñchou !

An teuziou

Marvaillou a veze kontet deom diwar an dra-ze, hag a-wechou e kredem ar pezh a veze kontet deom hag a ree aon deom, abalamour kenkaz e vefe bet eun dra bennag gwir !

Mez, peurliesa, ne gredem ket re, an oll, abalamour, peuh ! ne gredem ket ! 'ta, 'ta, 'ta ! paz re ! Evidom-ni, an dra-ze a oa marvaillou drol !

Sañset, e-barz tiez a zo, el leh ma n'oa den ebed, e veze klevet tud, ha n'ez eus ket bet kavet e leh ebed e-barz an ti !

Setu ! peogwir ne vezent ket kavet e leh ebed e-barz an ti, perag e vije unan bennag ? noñ ! n'eo ket posub !

Noñ ! n'on-eus ket bet re a aon deuz an dra-ze ! deuz ar re-ze, deuz ar fantomou-ze ; peotramant traou drol e mod-se !

N'em-eus ket kennebeud klevet kalz a dra diwar-

benn ar pezh a anoñse ar maleur. Memestra em-eus klevet va zud o lavared e mod-se : « Al laeroñsi eo, kenta kelou an dichañs ! »

Setu ! pegen diêz e veze kavet pa veze bet al laer, mez an dra-ze n'en em gave ket aliez gwechall. Tamm ebed ! Eun dra all a lavare va mamm a veze lavaret ive :

« An tan eo fin an dichañs, ha bremañ on-devo boneuriou hepken ! Hag evid doare, an dud o-doa lakeet an dra-ze en o fenn, o-doa bet test deuz an dra-ze.

Chatal o vervel kea ! nag a zicchañs, bloaveziou a zicchañs a veze, surtoud e-pad ar bloavez bizeost.

Aze ah en em gave maleuriou, kalz muioc'h a valeuriou eged d'ar bloaveziou all, ya ! Hennez a zo eur bloavez kaled da baseal. Mad ! an tan a oa eur goñsolasion yañ ! Pa'z en em gave an tan, e vezo bremañ fin an dichañs !

Lavaret e veze deom ive :

« Mad ! taolom evez peseurt amzer a vo e-pad an daouzeg dervez kenta a'r bloaz, kar an daouzeg dervez-ze a zignifi an daouzeg miz, penaoz e vezo an amzer er bloaz -mañ.

Va mamm a lavare ive an ditour a lavare he zud koz.

Genver a garg ar foz

C'hwevrer hen dalh kloz

Meurz, gand eur zouradenn

A zeh toud ar gaillarenn

Meurz a hloaz hag ebrel a lah

E miz Mae e kousk ar patron hag ar mevel
[war o zae¹.

O ! an dra-ze n'eo ket gwir ken, kar an amzer a zo cheñchet. E miz Mae ne hellont ket ken kousked war al leton, kar gwechall e oa ar hiz, goude lein, d'ober eur housk, eun eur orolaj. Ar mevel hag ar patron a glaske eul leton prob, en-dro d'an ti, en eun tu bennag e-kichenn ar porz, hag e ledent o veston, hag en em astennent.

Bemdez e veze greet, hag e miz mae e veze ar hiz da gomañs, yañ atao war dro ar bemzeg.

---

¹ war o zae : tennet o jiltenn ha lakeet anezi war an douar.

Kleñvejou ar vugale

Ar medisin a deue evid ar vugale, pa veze traou grevuz hepken. On tud a nahe¹ ar hleñved a groge ar vugale : ar pennsah, ar ruzell, ar rumou eveljust, ha traou all c'hoaz.

Mez on tud, soñjal a ran e va mamm surtoud, o-doa aon atao euz kleñvejou ha ne hellent ket para o-unan, ar group, ar tifoid, ar hoñjesion, kleñved bouzellou a-wechou, *appendicite*, lavaret gwechall ar "gwentl mud".

An dra-ze a zepante peleh e lakee ar hrouadur e zaouarn, ma ne helle ket kaozeal c'hoaz Ma lakee kenañ e zaouarn war e gov pe se, O ! grevuz a-walh e helle beza. Neuze va mamm a halve ar medisin. Mez n'eo ket ken gelver a veze ranket, ne veze ket an telefon d'ar poent-se.

Setu e veze sterniet al loan diouz ar voetur ha mond da zaoulamm da di ar medisin, seiz kilometr da vourk Lambezellig, ha, ma n'edo ket er gêr, e veze ranket chom d'hen gortoz.

Ar medisin peurlies a deue kerkent amañ gand

---

¹ a nahe ar hleñved : on tud ne daolent ket evez ouz kleñvejou bihan ar vugale. Kredab e parea ar vugale drezo o-unan.

ar voetur. Dond a ree en noz kerkoulz hag en deiz.

Ar *sinusite* ne veze ket greet an ano-ze dioutañ. An dra-ze a veze greet : "kleñved an tal", kwa ! pe "boan benn", pe ive "poan nervennou" a veze greet deuz an dra-ze ive.

An *otite* a oa "poan skouarn". A-wechou e veze gortozet beteg ma tirente ar skouarn, hag e save eur bos tro kein. Soñj am-eus da weled eur hoar din, gand eur bos tro kein he skouarn, hag an dra-ze evid doare a oa ar "pennsah".

Ar medisin a-benn ar fin a zo bet galvet ; oh echui e oa ar hleñved, ya ! n'en-doa ket greet netra nemed rei louzou da lakaad e-barz ar skouarn. Ar hleñved e-unan a oa meür, kwa ! paseet e-unan !

Daou grouadur a zo bet marvet e va hêr. Ar *bronchite* da dri miz. Ar medisin a zo bet deuet, mez re ataket 'oa, hag am-eus soñj da gleved va mamm o lavared e tivogede. E-barz ar havell e oa hag 'oa trist, emezi, o weled ar moged ; an derzienn vraz a oa kroget ennañ.

Ar vugale vihan koulskoude n'o-deus ket c'hoaz an ide euz an droug ha memestra e kouezont klañv a-wechou, hag e souffront, ha souffr kenañ, beteg krial, gand ar zoufrañs. Setu va mamm a veze e-kichenn he hrouadur, a leñve en eur lavared :

« O ! pegen trist ! o paea ema evid ar re n'o-deus ket anavezet Doue, hag a ra droug da Zoue ! o paea ema ! »

An dra-ze a zo en em gavet gand va hoar vihan d'he zri miz, ha me va-unan, am-eus soñjet e mod-

se :

« Ya ! nag a dud a zo a ra droug-kenañ, ha ne ouezont ket memez ar boan a reont ! en eur ober poan da Zoue ! »

Ha meur a dro em-eus soñjet :

« Va hoar vihan, peogwir he-deus paeet evid tud all, he-deus saveteet eun ene bennag ! ». An dra-ze a veze lavaret.

Labouriou ha c'hoariou ar vugale

El leh ma oa paotred, pa deuent d'ar gêr deuz ar skol, memez a-raog mond d'ar skol, e komañsent da labourad d'ar yaou hag all, ha da zeiz vloaz, gouzoud a reent ober kazimant toud.

Me am-eus komañset da horo ar zaout da zeiz vloaz, hag an dra-ze n'eo ket ken koz-se. Gwechall-goz, marteze, e veze komañset abretoh c'hoaz memez !

Evidon-me da zeiz vloaz on komañset da horo ar zaout, ar memez buoh atao, eur vuoh êz, jentil, ha da houde e-pad ar vakañsou, am-eus kontinuet.

A-raog e oa bet eun tammig abitud da rei d'ar vugale eur jardin fleur hag ez eent da hwennad ar fleur, dispartia peseurt fleur a oa da zelher ha lod all da denna kuit.

Al labouriou all a zepante deuz o oad. War ar hampagn, ar hrouaduriou ne hoarient ket kement-se pa vezent deuet d'an oad c'hweh seiz vloaz. Aze e veze desket dezo komañs da labourad. Setu ! heulia o zud a rankent ober :

« Ale ! deus ganin-me d'ober an dra-mañ-tra !
Deus ive d'ober eur frapad c'hwennad en hañv ! Te a denno ar pez a blijo ganit, chom a-raog aze ! da

hwennad, pe da denna betarabez ive, ar re a zo stank »

An abitud-ze a veze roet deom, kerkent ha c’hweh vloaz, yañ !

Diwezatoh memez, va mab kosa, a hellin lavared, ne hoarie jamez, Francis ‘n-eus c’hoariet james. Pa’z eo deuet paotred Ar Saliou, ha n’oa ket eur peizant, da glask anezañ, e oa o planta patatez, am-eus soñj. E beñ ! Francis e-noa pevar pemp bloaz, hag a oa o planta patatez d’an oad-ze gand e dud, ha ni o lavared d’ar baotred Saliou :

«A ! Francis a zo e penn all ar park o planta patatez hag on-eus ezomm dioutañ ; laoskit anezañ, kar ni on-eus c’hoant planta hirio toud ar patatez, ha gouzoud a rit, Francis ne hoari jamez ! »

Hag ind-i o paseal war an hent braz, e kleven anezo o kaozeal an eil d’egile :

« Francis ne hoari jamez ; ne hellim jamez kaoud anezañ. Henez en-eus kemeret goud da labourad ! » Gwir eo !

Kerkent ha ma valee, kerkent ha ma chome mad en e zao, henez a lavare d’e dad :

« Me a zo o vond ive, laka ahanon ive ! » hag ez ee etre divesker e dad !

Aze e oa e hoari hag e labour !

D’an oad a zaou vloaz pe zaou vloaz hanter, e veze laosket, sañset, da gondui etre divreh e dad ; eñ eo a zirije pa veze deuet penn an dalar, pa’z oa poent trei en-dro, hag ar hrouadur a ouie mad penaoz ober, hag e oa fouge en ennañ abalamour e dad a roe

fiziañs dezañ, hag ar *responsabilité* :

« Diwall ! » arabad dit mond dreist ar hae ! »

« Noñ, noñ ! » a lavare ar mous.

Setu war an trakteur eo komañset abred ; e mod-se, ha d'an oad a bemp bloaz hanter, e veze laosket, eur wech, e-unan, e-barz ar park da gondui ar trakteur koz pounner-kenañ.

E dad a oa deuet da eva e gafe hag am-eus soñj, e park ar Maner 'oa, ugent metr deuz an ti, p'am-eus klevet an trakteur en-dro : « O va Doue ! a lavaren d'e dad, an trakteur a zo en-dro, piou, yañ, a zo gantañ ? »

« O ! ne vin ket pell, emezañ, me a zo oh eva buan va hafe, Francis a zo o trei gantañ ! »

« Mez, te a laosk Francis e-unan ? »

« Ya, ya ! emezañ, mond a ra mad ! ha nag a fouge a zo ennañ, mond a ra mad ! »

Da hweh vloaz e ree aliez an dra-ze, a-raog mond d'ar skol ; d'an oad-se ne oa ket eet d'ar skol c'hoaz. N'oa ket ar hiz da vond e skol-vabigou. Ne oa ket e Milizag, skol-vabigou ebed.

Da hweh vloaz hepken, evid kaoud an *allocations familiales*, e ranked kas anezo d'ar skol. Aze e oa ar hiz da Bask, da gas ar hrouaduriou e pañsion dioustu ; setu e oa bet Francis c'hweh dervez heb gweled e dud.

Eur galonad am-oa bet o kas anezañ evid an dro genta d'ar skol.

Eñ a leñve spontuz hag e-noa c'hoant dond war va lerh, trist spontuz oa ! hag ar mestr-skol a grogas

en ennañ evid ampech outañ da frañchisa drav ar skol.

Ar c'hoariou

Abretoh, pa hellem bale eveljust, en em lakeem da hoari. Ar hosa a gomande hag ar vugale vihan a heulie kerkent ha ma hellent bale ; en em ruza a reent memez evid dond da hoari e-touez ar zabl, evid ober toullou, ha dour e-barz d'ober eun espes yod, evid ober montagnou.

Trêz a veze atao eun tamm bennag da hada betarabez, evid lakaad e-touez al ludu, gwechall, kuit da amploi kement a ludu ; setu e veze eur bern trêz e kazimant peb ferm a oa, hag an tad a oa e zever da brepari eur bern trêz evid e vugale vihan, eur harrad trêz da hoari.

Aze e veze c'hoariet gand kanetennou, peotramant ober toullou ha gand eur voul aze, lakaad anezi e-barz an toullou, war an trêz.

Ober bonomou ive gand trêz, gand pri, hag ar vamm a rouspete war he bugale vihan e mod-se, abalamour e louzent toud o zarioiou. Gwechall e oa sarioiou gand ar baotred koulz ha gand ar merhed.

Sarioiou teil ha toud, da zond d'ar pred ; dour, dour, dour eo tech ar vugale ! ha patoji en o zao, la ! bouill, bouill ! gand o boutou.

Deuet da veza brasohig, en em lakeem war eur hae ha klask eur geuneudenn gordenn, solud a-walh, hag unan da beb tu da hoari brañsigell, ya ! Brañsigell war ar hae, beteg ma teue ar hae da uza, kement hag en em blijem, keit ha ne vezem ket re skuiz ; hag e welem piou a vankfe ar muia, abalamour unan a bile peb a vare ma ne daolfe ket evez, ya ! Brañsigellad ! gand netra nemed eur geuneudenn.

On tud n'o-doa ket re a frejou ganeom gwechall. Tamm frejou ebed o rei braoigou deom da hoari. Pa veze padet eun eur marteze, e veze cheñchet jeu. Greet kareiou war ar porz hag en em lakeem en on zao da vont a gand on troad eur mên plad, mad ! ma'z ee en eur hare fall, e veze loupet !

Pa'z om eet aze eun eur all, ale ! deom da vrañsigellad bremañ ! gand eur gordenn staget deuz eur wezenn. Hag unan neuze a vonte eben, oh en em lañsi war ar gordenn.

Da houde, deom da hoari kours da weled pehini ah en em gavfe da genta, war nebeud a gant metchou. Setu ! etre an daou e save naon ganeom pa vezem e mod-se o haloupad, hag ez eem da gaoud on mamm :

« Mamm ! digas deom eun tamm bara 'ta ! »

Troet oam da houlenn an dra-ze digand on mamm, eun tamm bara 'g amann. On mamm ne refuze jamez, ne zelle ket deuz an eur, kar lavaret e oa bet dezi pa oa yaouank, arabad refuzi eun tamm bara g 'amann d'eur hrouadur. Bara 'g amann a zo

mad evid ar horv ; lakaad a ra anezañ da veza solud,
da greski, ha toud !

Da houde, e teue ar vern vihan, war-dro peder eur
bennag. Aze e veze an abitud, kazimant bemdez pa
vezem inouet o c'hoari :

« Ale ! peleh ema Mamm ? Troh deom c'hoaz eun
tamm bara 'g amann ! »

Ha bemdez e mod-se, eun tamm bara 'g amann,
hag ez eem er-mêz da zrebi anezañ, a-wechou eun
tammig koñfitur bennag da jeñch ouz an amann.

Aliez ez eem da heul va mamm. D'an oad-se en
em interesem da vond d'he heul. Heul on tud a oa ar
jeu gwella !

N'oa tamm braoigou ebed memez da Nedeleg. Da
Nedeleg on-deve orañjez, ya ! Ni n'on-eus ket soñj
da gaoud traou all. O ? eun tammig bolotenn
marteze, etre daou, setu toud ! merhodenn ebed !
Orañjez a oa ar hiz ! Eur hilo a veze prenet ha lakeet
deom en on boutou, hag a-wechou bomboniou
chokola, ha zoken, ken mad e kavem an orañjez ha
ken nebeud a oa, ni a lavare e mod-se d'on mamm :
« Te a lavar deom, pa'z aim d'ar Baradoz, on-devo
toud ar seurt a garom. Ma ! me am-bezo orañjez, ken
mad e kavan an dra-ze ! »

N'on-oa ken nemed eur wech ar bloaz, unan pa'z
eem da weled on boutou, hag unan all goude lein.
Diou orañjez da beb krouadur, setu toud an arhant a
veze dispignet en eur bloavez.

Eur wech deuet ar bloaveziou da baseal, d'an oad
nao bloaz alato, pe zeg, on mamm az eas da werza

amann d'ar gwener da Vrest, hag a zigase ispisiri, hag eul lur frouez. Pegen mad e kavem an dra-ze, hag ez eem da hortoz on mamm d'ar voetur dre loan.

Ha ne houlennem ket digand on mamm :

« Digaset az-peus deom prun pe rezin ? ». Noñ ! mez taoler evez peseurt a oa er baner. Aon on-oa d'ober poan dezi, kar ma n'he-doa ket bet arhant a-walh da brena, mad ! ne veze ket bet atao, a-wechou ne veze netra er baner. Setu-ni a gete ar baner hag a daole evez da zelled outi da ziskarga ar baner ha renka an defotachou a veze greet deuz an ispisiri, kwa ! Renka sukr hag holen, hag all.

« A ! Maman n'he-deus ket gelllet prena prun, n'he-deus gelllet prena netra ! »

Mez ne houlennem netra diganti.

A-raog mond d'ar skol, heul an dud a oa ar jeu gwella evid ar vugale, hag anavezoud a reem mad labouriou ar ferm.

Ar stamm on-eus desket er skol. On tud n'o-doa ket bet amzer da zeski deom ober stamm, mez pa welem on mamm o wriad e sellem mad outi :

« Prepar din neud 'ta ! prepar din eur voutounenn 'ta ! »

Azetet en he hichenn, e sellem outi.

Ya ! e heuliem partoud on mamm war he labouriou. Pa veze o kempenn ar hrevier he-doa dah ober, ni a zikoure anezi. Ni, an diou hoar, a gerhe kolo asamblez ganti, kar, gwechall, e veze ranket

tenna kolo gand eun tammig krog pe gand on daouarn. Setu, ni a denne kement hag on mamm.

Kerkent ar pevar bloaz, e oa kustum d'en em interesi euz labouriou ar ferm.

Diwezatoh memez, va mab e-unan a groge euz bragez e dad hag a lavare :

« Dabord az-peus roet d'ar moh-se, mad ! Bremañ, ar zaillad-mañ emañ da skuill ! »

Lavared a ree d'e dad, d'an oad a dri pe bevar bloaz :

« Bremañ, Papa, o-deus ezomm dour c'hoaz ; roet az-peus brenn ha greun, ha dour ? n'eo ket re domm ? »

Toud a ouie an dra-ze :

« Ha bremañ, emezañ, peogwir eo echu d'ar moh, bremañ ez eom da rei d'al leueou neuze ? »

Hag eñ da gerhad kolo, hag asidu e mod-se.

Maread a vugale a darde da hoari da dri pe bevar bloaz.

Lodenn ar vamm

Ar vugale, pa'z oant en oad, O ! bihanig toud, en oad da gompren, e veze desket dezo. Kerkent ha ma hellent kompren.

Da genta e veze an abitud da lavared dezo :
« Lavar *maman* ! ha *papa* ; deski dezo kaozeal da genta, *maman* ha *papa*.

Da houde al lavariou-ze, pa lavare *papa* *maman*, e veze desket dezo dioustu, Jezuz.

Hag e veze tached lakaad dezo en o fenn piou eo Jezuz, hag e veze diskouezet gand ar biz dezo :

« Jezuz a zo aze en tu all d'al loar ! »

Deuz ar pardaez e veze diskouezet dezo al loar :

« Aze ema Jezuz ! Jezuz a zo eun den mad mad, hag a zo papa da doud, da doud an dud, hag hennez a wel toud, a ro toud, ha pa varvom, eun dervez, ez eom gantañ ! Aze ema on kêr. »

« O ! », a lavare aliez ar hrouadur o kreski.

« O ! sell 'ta ! pegen brao, sell 'ta ! me am-eus gwelet eur steredenn o haloupad ! hag al loar ? pegen uhel, pegen uhel ! ! ha penaoz ez aim aze ? »

Kestionou a ree ar vugale pa deuent en oad da gaozeal êz a-walh, ha neuze e veze desket dezo, kenta ma veze gellet :

« Me ho salud Mari »

Mamm Jezuz da houde, deski dezo piou a oa Mamm Jezuz ; hag e veze diskouezet dezo imachou, poltrejou, ha desket ar bedenn.

« Pedi mamm Jezuz, abalamour deom da chom yah, abalamour dit da zelher da "bapa" ha da "vaman".

An dra-ze a zo eur gwall-dra, eun dra hag a vefe trist evidout ma'z en em gavje maleuriou e-barz an ti-mañ.

Setu evid goulenn ma chom papa ha maman atao ganez, surtoud e-pad ma vi yaouank, ez-peus ezomm diouto, e ranker pedi.

Ma ne houlenner ket, ne vezo ket a grasou. Goulenn a ranker ! »

Setu, penaoz goulenn ? a lavare Maman, peotramant c'hoar Maman hag a oa ganeom o sikour da zevel ahanom.

« Me a zo o vond da zeski dit ! »

Aliez a-walh, em-eus soñj, on-oa desket, "Me ho salud Mari", e-pad ma veze on tintin o tienna al lêz en eur drei. Bez' e veze eur hard eur pe ouspenn, bemdez.

« Deus amañ 'ta Yvonne ! deus amañ 'ta Mimi ! Ale! eur bater, selaouit mad ! Me a zo o vond da zeski deoh eur bater ! »

Setu, an êsa ma'z oa, oa deski "Me ho salud Mari" da genta, a-raog "On tad pehini a zo en neñv", ya !

N'em-eus ket gwall a zoñj va-unan da be oad em-eus desket an dra-ze, med ar pezh a ouezan, va hoar

yaouanka ne valee ket c'hoaz, hag aliez a-walh ne valeont ket a-benn o bloaz pe drizeg pe bevarzeg miz, mez ne valee ket c'hoaz, hag e ouie "Me ho salud Mari", memez e galleg ez ee ganti, ya ! e galleg er bloaz daou ha tregont.

Er famillou all, e oa e mod-se ive ! A ya ! E leh ma oa bugale vihan, ez oa eun dudi o selaou anezo o resita ar bater, hag an tad hag ar vamm o-doa plijadur, eun tammig ourgouill eveljust, da ziskouez d'o amezeien pe d'o herent.

« Kompren 'ta ! hemañ a oar difazi, ar hrouadur-mañ a oar difazi, "Me ho salud Mari" ! »

Hag ar vamm, foug enni !

Setu aze eun dra greet ; an dra-ze a oa red ober hervez ar hoñstiañs, evid beza mamm. Eur vamm n'oa ket dign da veza eur vamm gristen, ma ne zeske ket d'he bugale vihan pedi ar Werhez, ha displega dezo piou eo Jezuz.

La ! an Aotrou Doue ive, mez surtoud Jezuz, abalamour e veze desket gand eur vouez karantezuz.

« Deskit deom Jezuz ! Jezuz zo bet eun den evel diouzom-ni ive ? eur hrouadur ? »

Ha toud ar pez a zo en em gavet gantañ a veze diskleriet. O ! ar vugale a veze intereset o teski an dra-ze gand o zud, hag a gestione. « N'eo ket posub alato ! e veze greet an dra-ze da Jezuz, eun den ken mad all ; ar re-ze a oa mechant alato ! ar Juifed-se, gwechall, hag a lope Jezuz, ya ! eur groaz dezañ, gwinegr da eva pa houlenne, pa 'doa sehed ! O ! rei

gwinegr dezañ ! O ! »

Ar hrouadur a veze strafuillet o teski an dra-ze. Da houde, pa'z eem d'ar skol, e veze a-nevez displeget, mez dija e ouiem hag en em interesem kenañ.

A-wechou, eveljust, e veze eun diferañs bennag, mez ar zeur a zisplege mad deom buhez ha pasion Jezuz Krist. Neuze on-oa joa deuz on mamm :

« O ! dija, ni a oar an dra-ze ! »

Hag on-oa plijadur o suivr :

« Deskom adarre gand ar zeur ! »

Dre ma kreskem, e veze desket deom a beb seurt gand on mamm. On tad ne gaozee ket ; an tadou ne gaozeent ket kalz e mod-se diwar-benn Doue ha Jezuz d'o bugale, noñ ! ar wazed a laoske an dra-ze d'ar merhed, an dra-ze a oa labour ar merhed, kea !

Ar vamm a zeske dezo petra a oa mad d'ober ha petra a oa fall d'ober. Bez' e ranker beza e-touez ar vandenn tud vad.

Jezuz en-eus lakeet ahanom war an douar evid ma vijem ar muia posub da gared anezañ, ha peogwir ez eus eun diaoul ive, da vond an nebeuta posub a-du d'an ivern gand an diaoul.

Hag ar vamm a lavare deom petra a oa an ivern ; da genta toud eo gand va mamm ez eo on-eus klevet petra eo an ivern.

Eur hoar da va mamm hag a oa devod-kenañ, e-pad ma veze o trei an diennerez, a zeske deom ive, ha ni krog en he lostenn, krog en he dorn.

Hag e lavare deom e mod-se :

« An ivern a zo eun toull don dindan an douar ; eul leh ma'z eus tan, hag aze ez eus tud hag o-deus greet poan, poan spontuz da Jezuz, poan spontuz, pehejou braz, ha ne heller ket pardoni anezo abalamour n'o-deus ket goulennet ar bardon.

An ivern-ze, ne echuo ket jamez. Nag a boan o-deus ar re-ze ! »

Setu, ni a sponte.

« Hag hennez, an tan-ze, a domm kement evid an tan chiminal ?

« Ya, ya ! hag hennez ne echuo jamez, jamez, ne echuo ! »

Ha ni a lavare :

« O va Doue ! O ! mez an dra-ze zo eur spont neuze ! mez devet e vint toud ? toud, toud, devet ar horv ? »

« Ya ! mez ar spered ne zev ket. An dra-ze a zignifi beza e-barz an tan e-pad an eternite. Hag hennez a zo eur ger spontuz, an eternite, an eternite ! Jamez fin ebed ! »

Setu e lavare deom penaoz nompaz mond aze. N'eus nemed senti deuz an Aotrou Doue dah ober.

« An Aotrou Doue a gar ahanom ha n'ez eus ket nemed ober ar mad, droug da zen ebed, nompaz lavared traou da zen ebed, nompaz rei bazadou da zen ebed.

Ar hontrol eo, sikour hag ober plijadur en-dro deom, e-pad on buhez ! »

Hag exemplou a veze roet.

Evid sevel mad ar vugale, ar gwella toud a oa an

exempl atao, an exempl !

D'ar zul, pa vezem er vakañsou, va mamm he-doa aon da nompaz dihuna ahanom abred a-walh, ha nompaz mankoude an overenn vintin.

Hag a-raog mond d'an overenn vintin da zeiz eur, e ranked meur a wech mond war on troad, ma ne veze ket disponib ar voetur, peotramant al louach, pe ma oa re dost ar bouch bihan, peotramant o vaga, ne veze ket sterniet ar voetur.

Va mamm a zeske deom, he-deus lakeet ahanom dioustu da veza merhed fur, kontinui da vond war an hent mad. N'on-eus bet nemed kontinui d'ober !

Remersi an Aotrou Doue a ramkem e-pad on buhez da veza ganet amañ !

Ar garantez evid ar vamm

Abitud he-doa on mamm, ha ni ive, pa'z oam-ni eet d'he roud, e veze hastet buan d'ober al labour, abalamour da gaoud ar joa da veza echu, a-benn ma'z en em gavem er gêr. Hag e vefe marvaillou da gonta ganti, en eur brepari ar pred e-barz an ti. Aze e veze matier, e-giz e veze greet deuz an dra-ze, *du charme* ma keroh ! Da gonta marvaillou deuz an dervez pe deuz an abadenn, deuz al leh e oam o tond, hag all.

Ni asamblez, on breudeur a oa yaouankoh evidom, aze e oa plijadur ! Asamblez, abitud da veza asamblez, ha pa veze echu al labour e vezem trankil e-barz an ti.

Diwar-benn an amezeien, diwar-benn kerent, diwar-benn toud ar pez on-oa klevet :

« Klevet am-eus, an hen-mañ-hen a zo en em gavet gantañ an dra-mañ-tra !

« O ! n'eo ket posub ! ar pez az-peus klevet ! »

Ha traou all c'hoaz.

« N'ouzout ket piou a zo bet paket o laerez ? »

An dra-ze surtoud a gavem spontuz hag e pedem Doue da epargni ahanom deuz an dra-ze.

Ne guzem netra d'on mamm ! netra ! netra ! noñ !

Pa'z om deuet da veza plah yaouank, e oa ar hiz evel just da nompaz konta toud. Mez pa'z e oam endro deuz ar pardonioù, la ! o komañs eun tammig bihan da gaozeal d'ar baotred yaouank, e lavarem dezi :

« Kompren 'ta ! hennez e-neus lavaret deom mond da eva eur banne soda ! »

« A ya ! piou eo hennez ? »

Setu va mamm a deue da veza kuriuz neuze !

« O mez ! meur a hini on-eus bet, paotred deuz Treglonou pe deuz Plougin, pe deuz Koz-Meal, va Doue, va Doue ! »

Kredit ahanon, on mamm a oa eun doue evidom atao, mez surtoud pa'z om eet e pañsion, ken maleüruz e oam daoust hag e veze bet lavaret deom memestra e teufe da weled ahanom beb sul.

An tad, ne reem forz ebed, ne welem ket anezañ d'ar zul, noñ ! Gouzoud a reem e welfem anezañ d'ar vakañsou hepken ; an dra-ze a oa a-walh evidom, kar n'oa ket heñvel tamm ebed, ar vamm hag an tad.

An tad ? doujañs on-oa, ha memez eun tammig aon. N'eo ket aon marteze, mez doujañs. N'en em okupe ket gwall da heulia e vugale, n'en em okupe ket deuz peseurt a vanke dezo.

On mamm a oa hepken.

Pa deue on tad, eur wech an amzer, da weled ahanom d'ar zul, da zigas deom amann ha dillad fresk, pa'z ee kuit, ne leñvem ket jamez. E-leh on mamm ! O ! « chom c'hoaz ! chom c'hoaz ! » a veze

lavaret dezi, hag e veze kroget en he daouarn.

« Chom c'hoaz ! chom c'hoaz ! », an dour en on daoulagad, pa zellem outi da vond beteg an nor.

Ha toud ar merhed bihan eveldom-ni ! Hag am-oa truez deuz ar re na welent ket o mammou, kar n'oa ket eur zulvez e oa bet, pa n'on-oa ket kaozeet gand on mamm. A noñ !

On mamm a zo bet evidom, ar Baradoz e-pad toud ar vuhez, ar Baradoz ! Mez surtoud pa'z on antreet er skol, da hweh pe zeiz vloaz, kwa !

Pa deue ar gwener hag ar zadorn :

« Sell ! warhoaz a zo disul, sell ! me am-bo an dra-ze pe an dra-mañ da lavared dezi, yañ ! Hag e welin anezi ! »

An dra-ze a ree tomm d'on halon.

Setu d'ar zul, d'an overenn genta, penaoz gouzoud pe on mamm he-deus gellet dond ive ?

« Ma'z eo en overenn vintin, on sur da weled anezi, yañ, atao ! »

Setu deuet ar poent da vond da gomunia, mammou an eil war-lerh eben :

« *Ah ! ça y est !* setu maman aze ! »

O vond en-dro deuz ar gomunion, deuz an Daol Zantel, e welem anezi adarre, ha pep hini adarre a zelle mad ouz figur he mamm, e-giz ma vije an ostañsoar o paseal. Ken tomm on-oa er galon ! Krena kazimant gand ar joa a reem en on horv pa veze on mamm da zaou paz deuz ouzom o tond deuz ar gomunion.

Setu aze, peseurt eo eur vamm evid eur hrouadur.

Setu, soñjit mad ! n'oa ket drol ma leñve ar hrouadur
o koll e vamm d'an abardaez ! A noñ !

An tad a houlenne pa deue ar vakañsou :

« En em blijoud a rit er skol ? Mad ! hag er hlas,
deski a rit ? Cheñch a rit a glas ? »

Setu toud ! hag eñ neuze a gontinue da gaozeal
gand e veveled diwar-benn ar ferm eveljust.

Kenavo a lavarem dezañ a-raog partial deuz ar
vakañsou. A ya ! ha red e veze deom, an dra-ze a oa
on honduit, ya ! klask anezañ pa'z e oa er-mêz en
eun tu bennag, hag e lavarem etrezom :

« Te a zo eet da lavared kenavo da Bapa ? »

Eur pok dezañ, hag e ouiem neuze :

« Mad, bremañ ne vezo ket ezomm da rei pok
ebed douetuz, nemed war-dro tri miz. Ma teu
maman beb sul da weled ahanom, n'eus ket ezomm
deuz Papa. Setu pa'z en em gavo ar vakañsou, e
pokim dezañ adarre ; tri miz, pa vezo vakañsou all !
tri miz kredab heb gweled on tad ! »

Mez on Mamm ! on Mamm ! O !

Goude an overenn, ez eem da denna ar vantell,
mond d'ar hafe hag e tebrem buan kar gouzoud a
reem, hi a en em gavfe. Pa veze klevet an nor diwar
ar hourt, ha toud ar vugale : « O ! mamm piou eo ? »

Ar merhed bihan a zelle er prenest pe en nor hag
eh anavezent toud an dud :

« *Anna, Philo c'est ta mère ! viens vite donc, c'est ta
mère !* »

Hag e veze sellet outi o vond ouz skoaziou he
mamm da boka dezi, hag e rekomañse da gaozeal

brezoneg dezi.

D'ar poent-se ne veze ket dija lavaret « *c'hwi* » d'ar gerent tost. D'an dud en oad ha d'an dud ha ne oant nemed kerent a-bell, e lavarem *c'hwi*, kerent a-bell pe amezeien goz. Mez d'an neb on-oa joa outo, an amezeien dost, e lavarem "te", o ya ! ha nebeutoh-nebeuta e lavarem "*c'hwi*" memez.

Alato ! d'ar perhenn on-eus bet lavaret atao "*c'hwi*". An dra-ze a oa desket deom gand on tud, beza poli hag ober plijadur d'ar perhenn. Mez ni, ne lavarem ket gwall gwall "*c'hwi*", d'an tadou-koz memez e lavarem "te" ! Mez n'eo ket bet heñvel partoud. Aliez e veze lavaret "*c'hwi*" d'an tad ha d'ar vamm, ha d'an tadou-koz ive ha d'an amezeien gosoh evidom. Ya ! e veze lavaret aliesoh gand ar famillou all "*c'hwi*" da doud an dud.

Bremañ, ma houlennit ganin hag e oa poket d'ar vugale gwechall e respontin deoh e oa ar hiz d'ober, evel bremañ, marteze, aliesoh c'hoaz, da nebeuta pa'z int bihan, ya, ya ! kenañ ! surtoud war-dro c'hweh seiz miz aze !

O ! pegen kaer ar hrouadur neuze ! E wiska ha diwiska, surtoud pa hell chom en e zao ! goude nompaz bale e-unan c'hoaz, O ! eur hrouadur hag a ranker harpa anezañ, O la la ! eur paz a ra hag e pil e breh e vamm, O ! pegen brao !

Setu ar vamm a bok anezañ kement a hell, atao hag atao, en eur gregi 'zindan e gazellou. Ha pa ree e gousk, pa'z eed da gerhad anezañ, jamez ar vamm ne rezisto da ampech da boka d'he hrouadur en eur

gredi ennañ, da gemered anezañ deuz e wele, atao !

Setu, beb gwech bemdez e veze poket d'eur
hrouadur gand ar vamm.

An tad eñ, ne ree ket kalz !

Lodenn an tad

Evid an tad, ni ha toud ar vugale all ive tro-war-dro, on-oa doujañs. Lavaret e veze bet deom an dra-ze : pa'z antree an tad en ti deuz e labour, e chome sioul ar vugale, e-leh e-giz all, on mamm a ranke lavared deom meur a wech :

« Mez chomit peoh 'ta ! mez komzit izelloh, mez n'it ket d'en em ganna 'ta e mod-se ! »

A-wechou, evel toud ar vugale, e veze eun espes kannou ganeom, hag e kontinuem, kar gouzoud a reem ne lope jamez on mamm ahanom.

Mez pa'z en em gave an tad d'ar pred, opala ! ale ! buan pep hini d'e blas, ouz an daol. Memez a-raog an tad hag ar veveled, ni a oa dija azezet, kar eñ enoa abitud pa oa eur cholori bennag da ziskouez deom eun tamm vaz skañv, lakeet e-kichenn ar prenest, en he sao, eur vaz skañv-kenañ, hag an tad a lavare peb a vare pa veze ezomm, ma kaozeem re uhel etrezom :

« Dabord, yañ, ma ne vez ket peoh aze, amañ ez eus eur vaz ! »

Mez ral a-walh e oa dezañ beza ezomm da lopa, kement a aon on-oa.

An tadou, e peb tu, a ree maread an dra-ze. Ar

hiz-se a oa d'ar poent-se. Abitud a oa e-barz an tiez da gaoud eur prenest e penn an daol, hag ar vugale a veze lakeet e bord ar prenest hag ar wialenn-ze a oa tro o hein, hag an dra-ze a lakee doujañs en on penn, kar aon o-doa da gaoud poan.

Piou a gomande en ti ? An tad pe ar vamm ?

Ar patron, ma veze eun den fur ha karet, estimet ha gouest surtoud, vis ebed ennañ, e laoske e wreg gantañ ar gomanderez evid ar pez a zell labouriou ar mêz alato ! Hag e vezo selaouet kenañ war an aferiou.

Ar gwaz eveljust e-noa kustum desidoud :

« Mad ! me a zo o vond da werza ar bouch-mañ, ar gazeg-mañ, ar vuoh-mañ ! »

Ar batronez, neuze, ne lavaro ger ebed dezañ abalamour e oar he gwaz a ra mad ar pez a ra. Ma'z eus ezomm arhant en ti, e ranker eveljust gwerza eun dra bennag, ha dezañ eo da choaz peseurt gwerza.

Mez evid ar famill, surtoud pa deue bugale, hag evid traou an ti, ar vaouez a veze kustum desida.

Sevel a ree he bugale e-giz ma plije ganti, lakaad anezo da istimoud an tad. An dra-ze a oa surtoud eur pez mad evid ar vamm, lakaad ar vugale da respettoud an tad, displega dezo perag :

« Ho tad eo ! goude ma vez kustum rouspeti, goude lakaad ahanoh da leñva, gouzoud a rit, ho tad eo ! ha respett a rankoh kaoud dezañ ! »

Ar vugale, memez pa deuont braz, kement ma veze lakeet an dra-ze en o fenn gand o mamm, a

responte, pa'z oa bet trouz en ti :

« Ya ! gouzoud a ran e rankom asanti, ken diêz e kavan, la ! Leñva a rin kentoh, an dra-ze a zo sklêr, oblijet on ober, mez ma'z ouezfeh, maman, nag a imor a zo ennon meur a wech ! »

Hag an dra a basee mad. Ar hrouadur ne gustum ket en em revolti ouz e dad, abalamour ez eus bet desket dezañ e zever.

Evid ar pezh a zo neuze, peleh lakaad ar vugale er skol, pa'z eus ezomm cheñch skol, pe ze, ar vamm a wel he-unan peseurt ober gand ar hrouadur diwezatoh, ma ne chom ket er ferm.

Hag ar hrouadur n'ez aio ket da weled e dad, mez a lavaro d'ar vamm êsoh peseurt micher e-neus c'hoant ober, peleh e-neus c'hoant paseal e vuhez.

Ma chom er ferm, aliez a-walh, dija yaouank, ar hrouadur a gustum lakaad en e spered :

« Sell 'ta ! an dra-mañ a vezo din-me diwezatoh ; n'eo ket da va breur na da va hoar e vezo, hemañ a vezo din-me ; hag ive, me a garfe din kaoud an dramañ ! »

Mez an tad ne veze ket aliez war-dro ar hrouaduriou bihan, nemed d'ar pred, pa helle ar hrouadur chom ouz an daol.

Mez n'on-oa ket a zroad d'en em ganna, na da gaozeal. Lavared a ree :

« Dabord, yañ, noñ de die ! e vezo ar vaz ! Bremañ ema an eur d'ar re vraz da gaozeal, ha c'hwi, chomit peoh ! »

Setu, ni a zo bet desket deom e mod-se, lesker ar

re vraz da gaozeal, hag ar vugale n'o-doa ger ebed da lavared.

Hag en dervez a hirio e vezan mantret o weled ar vugale vihan, c'hoant dezo o veuni¹ ar goñversasion. Ne hellom ket ober koñversasion ebed gand daou pe dri baotr bihan, ma'z eus, hag a oar toud gwelloc'h evid ar re vraz, hag ind-i a ra ar goñversasion, ha ni ne hellom ket lavared netra ebed ! Mad ! trist e kavan an dra-ze !

An tad a oa doujet, paz karet, doujet surtoud ! Aon a-wechou dioutañ.

Da houde, pa'z on eet d'ar skol, pep hini he-doa c'hoant memestra da veuli he zad, fier ive eveljust, deuz an ano, ha deuz an tad ive. Toud e ouiem kenetreuzom peseurt ano o-doa o zad, ha ni o c'hoari :

« Mad ! bremañ, n'eo ket Frañsin e vi anvet, mez te a vezo anvet ano da dad ! »

Komprenit 'ta ! abalamour da veza abitueta da houzoud peseurt anoioù o-doa an tadou, hag en eur hoari kordenn :

« *Allez ! Jean-Louis, Antoine, allez Alain !* »

A, A ! setu ar vugale !

Mez surtoud, an tad eo hag a zeske deom al labour douar, O ya ! ha lakeet ahanom war an hent pase grevuz-se ! hag ar vugale a gare a-walh an dra-ze, memez ar merhed.

Me va-unan a zo bet lakeet d'ober eur mestr mevel, hag eur mestr mevel estra ! kar pa reen fall,

---

¹ meuni : kemer perz en oll divizou.

va zad a lavare din :

« *Maladroit ! Baltazar ! tamm Baltazar !* »

N'ouzon ket perag e lavare *Baltazar* mez hennez a oa e her, pa veze greet al labour war an tu-eneb, ar bomm, pe ar palad, peotramant taolet an douar war an tu kontrol, kwa ! peotramant eet gand ar vrouetenn ha chaviret el leh fall, pe eun tu fall, pe groget en eun ostill fall, neuze e trete ahanom deuz *Baltazar ! pe maladroit . A ya ! skandalet, kwa !*

Ya, ya ! e mod-se e oa ar hiz, da zeski al labour ! forset e oam ni ive da labourad !

A-wechou e oa roet al loan deom, eur gazeg :

« Sell ! kee bremañ da freuzad » Ha da houde, e teue da weled, ha ne vije ket brao da veza paket azezet e-doug ar hae ! A nann !

Eun droiad on bet ekeuret memez ; skuiz maro e oam o c'hwennad on-diou, skuiz maro, hag azezet e oam e-doug ar hae, pa'z en em gavem e penn ar park, kea ! O ! hir ! c'hwennet toud, peb a roudenn, setu en em gavet e penn ez eom da ziskuiz en talar eun tammig bihan.

Hag an tad mar plij :

« Sell 'ta ! aze e chomoh ? e mod-se emaoh o c'hwennad ar park ? »

Ha da houde, pa veze mezo eun tammig, e veze rebechet an dra-ze deom :

« Ar re-mañ, gar ! ne veze ket komañset kalz a hwennerez ganto, hag e vezent o-diou, heñvel ouz diou briñsez, aze ! »

Ha pa deue glao aze, ive, pa vezem o tenna

karotez, o tenna betarabez, on-oa c'hoant da vond da
zisklavi e-kichenn ar hae, e-pad ar barr :

« Paseal a raio, emezañ, paseal a raio ! »

Ha ni trempet, saroiou hag all !

Ar gomunion

Ar Pask kenta, A ! pebez dervez kaer ar Pask kenta ha pegen kaer ive ar breparasion ; an dra-ze a veze anvet ar retreat.

Ar retreat a bade pevar dervez. Aliez, ar gomunion vraz a veze d'ar yaou. Setu ar retreat a gomañse d'ar zul a-raog, da houde lein.

Mall, mall on-deve da weled an dervez-ze, ha memez am-eus bet klevet mammou-koz o lavared, va mamm-goz ive :

« A ! gand ma chomjen beo, yañ, da weled va merh-vihan gosa oh ober he fask kenta ! »

Ha setu aze, an dervez-se en em gavet, setu am-oa bet soñj deuz an dra-ze :

« A ! va mamm-goz, yañ, a welo ahanon oh ober va fask kenta, hag hi a vezo en overenn. Va zad-koz ive a vezo en overenn, va faeron, va zud, c'hoarezed va mamm ha va zad, toud ar gerent, ha toud an dud a vo laouen evel don va-unan ! »

Mez ne zoñjen ket kement-se c'hoaz en ennon deuz an dra-ze, surtoud oh en em gaoud en iliz, e gwenn, e gwenn-kann, gand eun doaletenn nevez flamm, eun diadem war va fenn hag eul lostenn wenn o ruza an douar, gand ar voal ive o ruza an

douar.

Eun ugent bennag e oam. Toud ar merhed heñvel, pegen kaer e oam ! Lavaret e veze bet gand ar beleg, beza ken gwenn en diabarz eged e vezem en diavez. Setu ar pezh e oam :

« O va Doue ! a zoñjen, sur ez on ! kar eur goñfesion vad am-eus greet ha me en em zant e-giz ma vijen dibrad euz an douar, distag ; va zreid a zo etre an neñv hag an douar ! »

Santoud a reen an dra-ze, etre Jezuz ha va zud ! hag e houlennen e-pad an overenn, surtoud e-pad an overenn, surtoud e poent ma vez Doue brokuz gand e hrasou, pa zibrad ar beleg ar halis etrezeg an neñv, pa ve krog en osti hag o lavared : « an dra-mañ eo va horv, an dra-mañ eo va gwad ! »

Aze Doue a zistribue e hrasou, ha me da zoñjal :

« Dalhit ahanon devod e-pad va buhez, ar hras-se a fell din kaoud dreist toud ar grasou all ! Beza devod e-pad va buhez ha plijoud din dond d'an overenn e-pad va buhez ! »

Ha bremañ zokennoh am-eus goulennet, peogwir em-eus bet ar joa da weled va merh-vihan oh ober he fask kenta ive, em-eus goulennet eviti ive, gand ma 'dezo ar hras da gared dond d'an overenn ha da gared Doue e-pad he buhez, ar hras ar binvidika a hell Doue da rei dezi, ya !

On tud a oa eüruz-kenañ pa veze o hrouadur, surtoud o hrouadur kosa, oh ober e bask kenta.

Laouen-kenañ e veze leinet ; e-barz ar bourk e veze greet al lein neuze. Goude echu lein, e vezed

adarre d'ar gousperou hag e veze prosesion vraz endro d'ar bourk, sortiet ar baniellou, ar hroaziou hag an de.

An de e veze e-barz an Aotrou Person gand an ostañsoar, hag e veze greet eun dro, hag antreet adarre e-barz an iliz d'ar gousperou.

Da houde e veze dezignet eur paotr, ar paotr siriusa diouz ar re hag a ree o fask kenta hag a ouie lenn mad, hag o-doa desket mad o hatekiz.

Eur verh ive a veze dezignet. Ar chañs am-eus bet hag al laouenedigez, ha pegen eüruz e oan, da lenn. Kreñv am-eus lennet. Va mamm, deuz foñs an iliz, ha va mamm-baeron, a lavaras din diwezatoh :

« Klevet mad on-eus ahanout o lenn promesaou a reom da Zoue da ginnig dezañ on buhez ! »

Setu da houde e veze echu. An Aotrou Person a ree eur zermon kaer kaer.

Ha dalhet soñj deuz ar zermon-mañ am-eus ! Eun dervez war-lerh e teuas an Aotrou 'n Eskob da gonfirma ahanom. An Aotrou 'n Eskob a reas eur zermon hir, eur zermon hag a boueze kenañ war ar feiz, ar zentidigez, hag a lakee ahanom da gaoud feiz e-pad on buhez :

« Eur hrouadur hag a zent, ma 'deus bolontez vad da zenti, da zikour e dud, ha da zenti ouz Doue, ne gouezo ket e pehed braz ebed ! », a lavare deom an Aotrou 'n Eskob, em-eus soñj.

« Daou dra, emezañ, a zo a-walh da vond er Baradoz, ober plijadur da Zoue, hag ober plijadur d'an dud a zo war on tro ! »

O ! va-unan am-eus dalhet soñj deuz an dra-ze, hag aliez e soñjan :

« N’eo ket diêz heulia an dra-ze, ober plijadur da Zoue ha da gement hini a zo war on tro ! »

Ha ma rafe kement den an dra-ze, ne vefe ket a vrezeliou, noñ ! Ober plijadur da Zoue ha da gement den a zo war e dro !

A-raog ar gonfirmasion, toud an dud a ouie da bed eur en em gavfe an Aotrou ‘n Eskob. An Aotrou Mêr ha toud ar goñseillerien, ha kement tad a helle, a veze pedet da vond da benn ar barrez, e direksion ma teue an Aotrou ‘n Eskob deuz ar barrez all. Setu e rankent ober pevar gilometr eveljust, beteg al leh ma’z oa o komañs ar barrez.

Setu, pa ziskenne deuz an oto an Aotrou ‘n Eskob, eun oto e-noa dija er bloavez 1931, gand eur blenier, ar Mêr a yee d’an Aotrou ‘n Eskob da zerra stard an dorn dezañ, ha toud ar goñseillerien. Setu an Aotrou ‘n Eskob a-zao adarre en e oto hag e heulie toud an dud, ar Mêr da genta gand ar goñseillerien, tadou ar barrez, an Aotrou ‘n Eskob war-lerh ar re-ze.

Hag e veze brañlet ar hleier kerkent ha ma veze gouezet eh em gave er bourk.

E penn ar bourk e veze laosket an oto hag an Aotrou ‘n Eskob a ziskenne deuz an oto hag a ree meur a gant metr war droad.

An de a veze aze, setu an Aotrou ‘n Eskob a yee dindan an de, dougennet gand pevar hoñseiller. Kroaziou a oa ive gand koñseillerien all ha toud an dud a antree en iliz. Leun-chek veze an iliz, tud en o

zao, tud en tribun, tud partoud.

Ar vugale, ar merhed e gwenn atao, kar lavaret e oa bet dezo : « Dalhit ho tenu¹ gaerra toud, an hini ho-poa deh evid ho Pask kenta, ha selaouit mad an Aotrou 'n Eskob e-barz ar gador-zermon ! »

Pa deue ar poent deom da vond d'an aoter da reseo ar gonfirmasion, e sellem mad deuz an Aotrou 'n Eskob, e-giz ma'z on-bije chañs da vond dre benn on daoulin, ha pa ree sin ar groaz gand an eoul sakr war on tal, e soñjem :

« Hemañ a ramplas an Aotrou Doue ! O ! eur figur v Rao e-neus ! »

Eüruz-kenañ e oam da reseo ar gonfirmasion, pase eüruz.

Setu da houde ez eem d'on plas hag e veze kanet kantikou brao. Jamez ne veze ankounac'haet an daou zervez-se. En daou zervez-se, e veze eüruz parfet ar hrouadur da zaouzeg vloaz. Deiz e bask kenta ha deiz e gonfirmasion a vefe dalhet soñj diouto goude pa chomfe kant vloaz beo, evid doare !

Ar retreat a veze bet a-raog ar pask kenta, e-pad tri dervez, tri dervez deuz a-renk a-raog deiz on pask. Ni, ar vugale, ni a istime an dra-ze, ar retreat :

« Ni a zo o vond da baseal eur zizun gaer, eur zizun ne akounac'haim jamez, sizun ar retreat ! »

Aliez ar retreat a gomañse memez d'ar zul d'an noz, beteg ar yaou d'an noz. D'ar yaou e veze pask ar vugale, ya ! Setu e veze tri derveziad mad !

---

¹ ho tenu : ho kwiskamant.

Setu e komañse ar retret da nao eur. Aze en em gave beleien d'ober eur reunion ha da houde e veze eun tammig baleadenn en-dro d'ar vered, ha pemp munut da houde, ale ! e vezem pedet da antreal adarre en iliz, hag e teue eur beleg all.

Dioustu e ouiem en dervez kenta ! A ! beleg Treouergad a zo interesant da vond da gleved. Beleg Gwiproñvel ? Hemañ a ro c'hoant kousked deom ! Beleg Kozmeal ? hennez a zo re zesket, ne gomprenim ket toud. A ! n'eo ket gwall-interessant, Beleg Gwiler, O ! la ! la ! hag e frottem on daouarn. Neuze, gand hennez ne vezo ket kousket ! Abalamour hennez a ree ano diwar-benn krimou deom. Lod memez o-doa aon goude :

« N'e-peus ket bet aon te ? » emezo.

Kar ar veleien a gonte deom a-wechou traou trist.

« Ni on-eus greet veu da zelher ar zekrejou, ni ne gontom jamez da zen ebed ar pez a glevom deuz pehejou ar barrez pe behejou an dud ; ni a zalh toud an dra-ze ! »

Ha setu ar beleg a gonte deom :

« Unan en-doa lahet e blah eun dro, eur patron. Hennez a oa eet de goves goude, en eur zoñjal, ar beleg ne gonto an dra-ze da zen ebed ! »

Mez gwad a oa war hent ar zekretiri, ha setu aze an enklask da houde. An archerien a glaskas partoud eveljust, hag eur verad gwad amañ, eur verad gwad aze, beteg ar zekretiri !

« O va Doue ! emezo, n'eo ket posub alato, an Aotrou Person en-dije greet an taol ? »

Ha tamallet e oa bet, tamallet e oa bet Aotrou Person, ha kestionet ha toud, ha kaset er prizon !

Person Gwiler a gonte deom an istor-ze deuz eur person all, mez 'n-oa bet fellet dezañ rei e ano ; mez an dra-ze a oa en em gavet.

Ma ouezfeh ! ar vugale a gare ar reunionou-ze hag an dra-ze a hardise an dud da avoui toud ar pehejou d'ar beleg, a roe hardisiegez d'an dud :

« N'eus ket ezomm da gaoud aon da guza eun dra bennag. N'eus ezomm ebed da gaoud mez da vond da goves ! »

Soñj am-eus deiz ar retreat, hag ar beleg hag a zeskas deom petra a oa war ar skapular deuz eun tu ha deuz an tu all. Jezuz o soufr, gand eur figur a zoufrañs :

« Dalhit ho skapular e-pad ho puhez ! Pa ho-pezo c'hwezenn ho-pezo c'hwezenn ive war ar skapular. Gwalhit anezañ, sehat anezañ, lakait anezañ en-dro ! ma varvoh gand ar skapular, biken n'ez eoh d'ar Purgator memez ! » a veze desket deom. Ha lod a brofite, a lavaras ar beleg deom, da veza diaoulou e-pad o buhez :

« Me am-eus eur skapular, a lavare unan. Eur seurt antekrist e oa, hag atao, droug war ar veleien, ha pa veze rebechet dezañ, e responte : « Me am-eus eur skapular » !

Hag e doare, e-pad e dremenvan, goude beza greet eur vuhez trist, eur vuhez spontuz, eur vuhez a-eneb an Aotrou Doue, goap deuz an Aotrou Doue, e-pad e dremenvan, gand e derzienn ha toud ar

zoufrañs, e torras ar skapular hag e taolas anezañ kuit. Setu e oa marvet heb e skapular, hag e kave dezañ e oa sur da veza saveteet.

« La ! arabad ober goap alato ! a lavaras ar beleg, ne ouezoh ket ar pezh ez eoh da veza war ho tremenvan, war ho kwele hag e-pad ar vuhez e kollom on penn aliez ! »

Istor ar skapular, am-eus soñj, a zo bet kontet e mod-se deom a-raog beza distribuet deom eur wech deuz ar pardaer, pa'z on-oa greet or pask kenta, d'an oad a zaouzeg vloaz.

Ar re goz, kredab, o-doa bet eur skapular ive. Soñj am-eus da weled va mamm-goz-goz o tougen eur skapular atao, ya !

Mez ar wazed ne zalhent ket anezañ, noñ, noñ !

An dra-ze a zo bet tardet ; da houde, ar veleien ne zistribuent ket ken ar skapular, kredab da houde ar vrezel 1940. Va bugale o-unan n'o-deus ket bet skapular ebed.

Medaillou gand eur jadenn, lod a oa troet aze, eun tammig *fantaisie*, medaillenn ar Werhez Vari, Itron Varia Folgoad, Itron Varia Lourd, itron Varia Lisieux, hag all, evid ar merhed hepken.

Istoriou marzuz

N'oam ket troet gand an istoriou marzuz, noñ ! diwar-benn *fée* pe *enchanteur* noñ ! diwar-benn ar vohemianed aze ? noñ ! ne oam ket troet kennebeud.

Troetoh e oam gand ar pezh a basee er barrez. Piou zo o chom amañ ? pe se ! Deuz an dra-ze e veze komzet entre ar merhed, d'ar yaou pa'z eem da gerhad lêz gand ar seurezed :

« Piou a zo o chom aze pe a-hont ? »

Setu unan bennag deuz ar vandenn a lavare deom :

« Hennez a zo Milin, hennez a zo Chapel, hennez a zo Riou. »

An anoiou e mod-se, ha piou a oa ar famill, ar gerent hag all ! Setu e mod-se e teskem, ya ! hag aliez e veze konversation e mod-se hag a dalveze deom ; en em iñstrui a reem, ma keroh ! Memez goude beza bihan, kwa !

Hag e teuom da veza kosoh e mod-se !

Istoriou a oa memestra kenetrezom merhed bihan, mez en dervez a hirio n'em-eus ket kalz a zoñj deuz an istoriou-ze. Mez glabousad a reem ive, pa oam bihan, surtoud er rekreasion, el leh on-oa droad kea ! da gonderi, lib ; ar pezh a blije ganeom ; ha d'ar yaou

pa'z eem da gerhed lêz, a-wechou da dri gilometr.

Unan gamm a oa ganeom, pase kamm e oa, hag honnez, ar hamaradezed a zikoure anezi, unan a beb tu, da vond kazell-ha-kazell, breh war vreh aze, abalamour dezi da heul ar vandenn.

Ha me en em blijje gand Frañsin, he ano a oa Frañsin ; honnez a oa eur hlabouserez, hag he marvaill e-noa maread a *sens* e-giz ma vez lavaret bremañ.

Ne vezem ket inouet tamm ebed. Pa veze eur vreh skuiz, e veze chañjet, ez eem en tu kleiz abalamour da zougen Frañsin hag a oa kamm.

Frañsin a gonte deom ar pezh a deue en he fenn, an istoriou he-doa klevet. He mamm-goz a gonte dezi istoriou ; marteze he mamm-goz a lenne eun tammig ?

Ar « falher », am-eus soñj, he-doa lennet war kannadig Treglonou, pase rigolo da lenn, ha Frañsin a gonte deom-ni ar marvaillou-ze. A beb seurt a oa !

Eun dro e kontas deom e oa eur hemener o houlenn eur plah yaouank hag e oa ive eur falher war ar renk, eur peizant. Hag e-pad an hañv ne oa ket nemed glao, glao ha glao.

Ar hemener a lavaras d'ar plah yaouank :

« Me a hounid va dervez, emezañ, gweled a rez ? me a hell gwriad ; goude beza glao, me a hounid va dervez ! hag am-bo arhant 'benn fin ar zizun, m'am-eus greet maread a zillad, e-leh ar beizanted ? ar reze ne hellont gounid gweneg ebed peogwir n'eus nemed glao e-pad ar zizun aze, ne hellont ket mond

da droha foenn !

Mez ar falher a gavas e foenneg, en nozvez, trohet toud. Hennez a oa devod-kenañ, ha Sant Yann e-noa trohet e foenn dezañ, eun nozvez gouel Sant Yann, trohet ar foennog !

Ar falher a deuas da gaoud ar plah yaouank :

« Mad ! me a zo gwelet mad gand Sant Yann, O ! me a blij Sant Yann din-me, ha bremañ e ouezan ez eo sod ive ganin.

Ne vin ket paour e-pad va buhez. Pa ne hellin ket labourad, Sant Yann a roio va labour din ha me a chomo devod da Zant Yann e-pad va buhez ! »

Komprenit 'ta ! ar plah yaouank, a lavaras Frañsin deom-ni, ar plah yaouank a zo dimezet d'ar falher, ha laosket ar hemener. »

Hag istoriou all e mod-se !

Ha dioustu pa gleve eun dra bennag all gand he mamm-goz, e konte deom ! Ha ni a hoarze e-pad ar voaij, ma ne vezem ket re skuiz o tougen Frañsin.

Lod all, eveljust, o-doa eur marvaill bennag ive klevet gand o breudeur, paotred yaouank, a-wechou e-pad ar vakañsou aze, diwar-benn memez aferiou tud ar barrez. Ar merhed bihan a gonte neuze an eil d'eben.

« Va zad e-neus prenet eur ferm all ! »

Komprenit 'ta ! ar merhed bihan, dija, d'an oad seiz eiz vloaz ! An dra-ze a ree plijadur dezo ! Koulskoude, ne oant ket okupet gand arhant, gwall-gwall. Mez Frañsin a lavare an dra-ze deom :

« Ar re-ze a zo digourdi, an tad a oar manea¹ e ferm ! ar re-ze a deuo da veza tud *en grand* ! »

Da houde, eur wech diskoliet, om chomet sod gand Frañsin ha gand on kamaladezed-se o-doa memez oad ganeom.

Gwechall, ar vugale a blijie dezo an istoriou ive, memez istoriou trist hag istoriou farsuz. Va mamm a anaveze kalz :

« Me a zo da gonta deoh, a lavare-hi hag e mod-se, istor eur plah yaouank deuz ar bourk. Kemenez e oa hag e oa eur peizant o houlenne anezi hag eun aotrou ive hag a yee e kêr da labourad bemdez.

Setu, eun derveziad glao en em gavas dour puill, dour puill ! An aotrou a oa eet d'e zervez, evel just gand eun otokarr hag ar peizant a brofitas peogwir e oa dour puill, da vond da weled Chan, ar plah yaouank.

Chan a lavaras dezañ :

« Sell 'ta ! hirio ema dilun, n'eo ket disul eo ha te a zo deuet amañ ! N'emaout ket o labourad er park d'an eur-mañ ? »

« O noñ ! a lavaras hemañ, er park e ranker laosk plas d'ar glao da bila, ne ouezez ket ? »

« Mez te ne hounezez ket gwenneg ebed hirio, yañ ! drebi a ranker memestra ! »

« Me, a respontas ar paotr yaouank, a zo o hounid aour hirio, aour kenañ, aour braz ! »

« Aour braz ? penaoz ? azezet amañ ? »

---

¹ manea¹ : rena.

« Mez, ne welez ket dour puill o koueza ? Glao a ra vad d'an douar ha da doud an traou am-eus hadet er parkeier, d'ar geot, d'ar betarabez, d'an ed, d'ar fleur, toud, toud ! Aour a zo o koueza ; a lavaran dit ! Me a zo barreg er bloaz-mañ, hag e rin eur bloavez kenañ-kenañ ! Prob toud an douar ha traou a vezo kenañ e va douar.

Setu on deuet da houlenn diganez peur out desidet, kar me a zo prest, echu eo va labour hag e karfen e vije gellet ober ar friko a-raog an eost, kar aze em-bezo pres adarre ! »

Ha setu ar plah yaouank a reflechisas.

O ! gwir eo ! koulskoude e ve lavaret, an neb a oar pegement e hounez bemdez, ne vezo jamez pinvidig !

Mad ! eur peizant, a lavaras-hi, ne oar ket pegement e hounez bemdez. Mez *tant pire*, me a zo o vond gantañ. Hag ive plijoud a ra din !

Unan all c'hoaz a gonte din va mamm, diwarbenn Sant Yann adarre. Hennez a oa aliez den meur on istoriou.

Bez' a oa eun amezeg a oa falher, gouest-kenañ. Chom a ree beteg an noz du o falhad beteg ma kroge ar c'hwibu ennañ. Eun dervez e-noa bet poan da droha toud ar foenn ha chomet koulskoude beteg an noz.

« Mad, emezañ, bremañ on skuiz maro ; dare din

mond da va hoan ha mond da gousked ! »

Hennez, ar falher-ze, a oa eun den devod hag ar zant a blije ar muia dezañ a oa Sant Yann. E-unan e oa anvet Yann ive, hag e doare e ree eur bedenn dispar da Zant Yann peb noz. Goulenn gantañ hen delhed war an hent mad :

« Me, emezañ, ne welan Sant ebed, nemed Sant Yann la ! Ar zent all, n'am-eus jamez pedet anezo abaoe ma ouezan pedi, Sant Yann eo va den ! »

Setu ez eas da gousked hag an deiz war-lerh e tebras e zijuni.

Skuiz e oa atao, kar meur a zervez falhad e-noa greet. Koulskoude e lemmas e falh hag ez eas adarre d'ar foennog :

« O va Doue ! a lavaras e-unan, n'on ket o huñvreal, nann ! Mez piou a zo bet amañ ? Amañ eo echu da falhad ar foenneg hag e oa kazimant an hanter c'hoaz dah ober.

Mez piou a zo bet en noz amañ ? »

Hag eñ a zantas en e galon :

« Me eo Yann, me eo da zant. Me eo Sant Yann, hag a zo va gouel hirio. Bremañ, gra eun tantez braz din, Yann ! ha kontinui da bedi ahanon.

Me eo am-eus rekompañset ahanout hag a gontinuo da rekompañsi ahanout, kar plijoud a rez din ! »

Ar relijion bemdezieg

A-raog ar vrezel daou-ugent, deuz ar mintin, e oa ar hiz da lavared ar bater ha da houde ar benedise d'an dijuni.

Da goan e veze lennet "Buhez ar Zent" ha diwezatoh al Litaniou war benn on daoulin.

Da houde lein e veze lavaret an añjeluz pa veze echu ar pred hag a-raog ma yee ar wazed er-mêz deuz an ti. An añjeluz a veze resitet gand on mamm.

Ar pedennou a bade eur pennad brao. Evid Buhez ar Zent e vezem azezet da zelaou anezañ, mez al Litaniou a veze resitet war benn on daoulin.

Bemdez e veze lennet « Buhez ar Zent », beteg 1939. Eun tammig bihan a-raog memez, lod o-doa laosket an dra-ze ! ya ! Eun tammig bihan a-raog !

Patronez an ti, e oa ar hiz, n'em-eus gwelet nemed ar batronez, honnez a lenne, hag a ouie lenn brezoneg mad. N'em-eus ket soñj deuz va mamm-goz ha ne ouie ket lenn, mez aze e veze lennet koulskoude ; kredab e oa eur verh pe zious a ouie lenn, peogwir ar re goz ne ouient ket lenn.

« Buhez ar Zent » a veze lennet dioustu, memez a-raog ma veze echu drebi koan. Ma veze preset unan bennag da vond da gousked, e lavare :

« Komañsom da lenn « Buhez ar Zent » e-pad koan ! »

Goude al lennadenn e veze marvailloù etrezom diwar ar zant hag a oa e zervez, ha toud an dud a gomze diwar-benn e istor :

« Sell ! sell 'ta ! hennez e-neus bet eur vuhez trist »

Peotramant :

« Hennez a oa eun den otuz ! »

Peotramant e varvaillem diwar-benn ar zant-se, hag an dra-ze a bade, a-wechou, pell a-walh. Mez n'am-eus ket dalhet soñj deuz ar pezh a veze lavaret.

Ar wazed ne lennent jamez, noñ ! n'am-eus ket gwelet, noñ ! Ar wazed a zo bet atao aotrouien, hag evid eun aotrou eo êsoh selaou eged lenn, kuit dezo en em jeni ! Mez e-barz toud ar famillou e veze lennet. O ya ! gwechall e reent ! ar pedennou hag all.

Sin ar Groaz a veze greet aliez-kenañ e-pad an dervez, ya ! Gwechall e oa muioc'h a groazioù plantet en douar, aliez war bord an heñchou, evid doare pa oa en em gavet eun dra bennag, lahet eun den dre aksidant pe marvet gand eul lamm-kalon, e oa ar hiz, ma veze surtoud an den-ze eur hristen mad ; peotramant eun den a goñsekañs, m'êr peotramant koñseiller, pe eun tad a famill devod, e veze savet eur groaz dezañ, eur groaz vên.

Kalz n'int ket chomet, mez eun hanter memestra ; lod a zo dister a-walh, mez aze int, n'ho-peus bet gwelet ? Lod koz, koz-kenañ, o verka e oa en em gavet eun dra bennag aze gwechall, el leh ma'z int, peogwir emaint war bord an hent. Eur maleur

bennag kwa !

Hag an dud, kement den a basee dirag ar groaz, gwechall, gand respet ; a ree eur sin ar groaz, war o zroad, war velo, e-barz ar voetur ! ha forz petra a oa war o hein.

Abaoe eo deuet an otoiou : an dra-ze a zo eet da goll ; an dud a zo ehanet. Ne anavezan ket kalz hag a ra sin ar groaz ken !

Dirag ar veleien gwechall, pa groazed eur beleg e veze red e zaludi.

A-raog ez oant soudannenet, eun tog a veze ganto memez. Pa vezent war velo e stagent o lostenn ma 'peus soñj. Kuit d'o lostenn da vond e-barz ar chadenn.

Deuz a-bell e vezent gwelet. Aze ez eo erru ! pe eur beleg pe eur hloareg.

Ha ni en em brepare. Selled mad dioutañ, ha pa vezo o selled diouzom, e vezo red plega on penn !

Eñ eo ! red dezañ ive selled diouz an den a gustum kroazi ive, mez goude pa ne rafe ket, red eo plega ar penn ! reud ar horv. Ar penn e-unan o plega.

Peotramant lod deuz ar wazed a zave ar vreh ! Gwechall e vezent respetet kenañ !

A-raog pignad er voetur ive, am-eus soñj, da weled va zud ha tud all ive oh ober sin ar groaz. Hag e oa din e-giz ma vije tomm da va halon, o weled ha da veza test deuz an dra-ze ! Eüruz oan ! O ! sell 'ta !

va zad a blijje an Aotrou Doue dezañ ! en-oa respet d'an Aotrou Doue ! Surtoud o weled eur gwaz ober e mod-se. Buan e ree, la ! hop ! mez greet oa memestra ! an ide, ar zantimant en-oa.

Hag an dra-ze a ree plijadur d'ar vugale !

Hag a-raog mond d'ar gwele, evid ma ne vijent ket tentet gand an diaoul, kwa ! ya, ya ! am-eus soñj, va zud a ree atao sin ar groaz e mod-se !

Bez' e oa memez eur piñsin hag e oa ar hiz da zalher dour benniget en ennañ ; e-kichenn penn gwele e oa ar hiz. Hag e oa ar hiz neuze da gerhed dour fresk war-dro ar Bleuniou ; peotramant ma ne vije ket ken dour en ti, e veze kerhet dour e-pad ar bloaz ive. Mez aze, war-dro ar Bleuniou, e veze renevezet an dour. Etre sul ar Bleuniou ha Sul Fask, e veze ar hiz da gas eur voutaill pa'z eed d'ar Yaou Gamblid.

Eun dra all a oa red ober ive hag atao e veze greet, an hini a voulhe an dorz vara ; an dra-ze a zo troha an tamm kenta. An hini a oa krog en dorz vara, e oa ar hiz dezañ d'ober eur groaz gand ar gontell war gein an dorz vara.

Ar hrusifi a oa ive ar hiz da lakaad e penn kenta diouz an ti, war ar veselier pe war ar ganastell.

Ar Werhez Vari hag imachou devod, hag a-raog ar vrezel e oa imachou devod-kenañ en tiez. On tad Santel ar Pab, Santez Tereza ar Galon Zakr, am-eus soñj da weled war ar gweleou kloz.

Ouspenn an imachou relijion-ze, e oa atao neuze ive poltrejou an dud deuz an ti, an ozah o timezi, e vugale. *Certificat d'études* ar vugale e oa ar hiz ive da lakaad.

Hag ar beuz neuze ! D'ar zul Bleuniou ez eem gand eur boked brao a veuz d'an overenn evid beza benniget da brosesion ar beuz. Hag e talhem mad dezañ pa'z en em gavem er gêr, hag e veze staget eur boked en antre. An tad a lavare n'edo ket ar hiz da zigas toud ar bod beuz d'an ti. Eul lodenn a oa evid ar parkeier, eul lodenn evid ar hrevier, evid ar greñchou. Setu e oa labour da houde lein da vond d'ober an distribusion.

E kement kraou a oa e veze fouret e-barz eun toull deuz ar voger, el leh ma ne deufe aneval ebed da lipad anezañ, uhel a-walh, kwa !

Er greñchou ive, uhel a-walh, lakeet an dra-ze, gwasket en tu bennag en antre soul, el leh ma raje bloaz.

Da houde ez eem d'ar parkeier da lakaad anezo e-doug ar hae, el leh ma chomfe pell, nebeud deliou, deliou beuz, e kement park a oa.

A-wechou, ne veze ket amzer d'ober toud d'ar zul. Setu, ma oa parkeier pell, e veze greet en derveziou war-lerh an distribusion. Ar re-ze, ar parkeier-ze, o-deve o zamm beuz memestra !

Er guizin, deuz ar grusifi, e veze gwasket aliez eun tamm beuz all, ya ! ouz ar grusifi.

Devosion kenañ on-oa d'ar Basion en overenn bred, hag ar zizun zantel a oa doujet ive kenañ hag

ez eem d'ar bourk memez d'ober ar zizun zantel. Ar Yaou Gamblid, e veze pedennou ha prosesion a-raog lein, hag ez eem beteg ar bourk ha da houde e vezem laouen.

D'ar zadorn Fask, aliez a-walh e reem on Pask ; mond da goves d'ar zadorn evid mond da gomunia d'ar zul, a-raog ma komañse an overenn bred, paz war-lerh, kar a-raog hepken e veze komunit.

Toud an dud a veze laouen o sortial deuz an iliz gand o gwiskamañchou kaer, laouen peogwir e oa brao o hoñsiañs ha brao o horv. Pedi evid an anaon a veze greet aliez, pa'z eem d'ar bourk, pa'z eem d'an overenn gand on tud. En eur zortial deuz an iliz, ez eem atao war beziou on tud-koz ; aze on-eus desket petra 'oa eur bez hag e houlennem neuze en eur zacha war on mamm : « perag e teuom amañ ? perag ez eus eur groaz aze ? »

Setu e lavare deom neuze on mamm :

« Aze ema tad-koz da dad, hag e vamm-goz hag eun tonton »

« A mad ! ha peleh ema neuze ? Don ? »

« Ya ! toullet e vez an douar pa vez maro, hag e vez lakeet ar horv maro e-barz an toull. »

Toud an dra-ze a veze displeget deom, a-raog pevar bloaz.

Evid an anteramant e veze kustum kas ar vugale hag am-eus soñj, evidon-me, deuz an anteramant kenta am-eus gwelet, hag a zalhin soñj atao.

Eur hoar vihan, tri miz, a oa lakeet war an daol, an daol da zrebi, ha pegen kaer e oa ar hrouadur !

gwenn toud en-dro dezi, ha dantelez, tul, aze, heñvel pa'z edo en he havell.

Zokennoh edo pozet he havell war an daol, e-barz eur chapel all a oa bet greet, liñseriou kenañ, an dra-ze a oa kaer !

« Da beleh e vo kaset bremañ ? » a houlennen.
« Kaset e vo e-barz an toull, d'ar vered », a responte va mamm.

Hag am-eus soñj da weled he faeron, breur va zad, o kregi en arched bihan, hag o vond kuit deuz an ti, ha lakaad anezañ e-barz ar voetur. Ha trist 'oa da weled va mamm o leñva o weled he hrouadur o vond kuit.

Ar relijion goz

Daoust hag e veze pedet Sent koz Breiz ? Soñj ameus, d'ar poent-se, war-dro pemp bloaz, fasil, am-oa abitud gand an dud all ; da houde koan e oa ar hiz da lavared ar bater war benn on daoulin, ha ni ive,, merhed vihan, gand poan e penn on daoulin.

Patronez an ti a oa ar hiz da lavared ar bater, ha goude-ze an De profundis ; en eur echui e lavare : « Santez Barba, diwallit ahanom deuz ar gurun ! »

« Sant Alar, patron ar hezeg, roit chañs deom da nompaz koll ar bouch, eun dro bennag ! Roit deom ar chañs ma prosperfe eur vandenn kezeg ! »

« Sant Herbod, patron ar zaout ! »

Aliez ne veze ket anvet ar zant da rei chañs deom ma prospero ar zaout, noñ ! Eun dro bennag hepken ma veze dañjer, ma veze eur chatal bennag klañv, aze !

« Eun dra a houlennom hirio ganeoh, Sant Alar, evid ma prospero ar gazeg-se pe ar gazeg-mañ »

Ne oa ket kalz ar hiz, nemed eur wech an amzer da envel ar zent all, noñ ! nemed Sant Alar, Sant Herbod, Santez Barba, noñ !

Bez' e oa koulskoude Sent all, Sant Anton, Sant Yann, Sant Per, Sant Paol.

Sant Yann a oa patron an hañv, ar peuri ; pedet e veze d'ar gouel Sant Yann peogwir :

« D'an deiz Sant Yann e timinu al lêz hag an amann ! »

Setu e veze goulennet gand Sant Yann nompaz diminui re vuan, yañ, atao, rei amzer v Rao da houde gouel Sant Yann, derhel ar peuri, kwa, hag all !

Mez ar Werhez Vari a veze pedet da genta toud. Honnez a oa Mamm an oll mammou ! An Aotrou Doue e-noa lavaret paseal dre e vamm, hag e veze lavaret dezi e mod-se :

« Goulennit digand ho mab, ha c'hwi ho po ! »

Kar an Aotrou Doue ne refuze netra deuz ar pezh a houlenne e vamm.

Pa vezed klañv, e veze pedet on patron hag an êl mad, kar pep hini e-neus e êl mad kea !

On mamm he-doa lavaret deom e oa aze, e tro kein deom, eun êl, hag hennez a daole evez diouzom e-pad on buhez ma chomem war an hent mad, ma n'ez eem ket da labourad evid an diaoul.

E-giz all, an êl a oa kustum da zerhed kuit en eul leñva ! An dra-ze a oa bet desket deom.

Bez' e oa ive ar pelerinachou hag ar ar pardonioù. An hini brasa a oa e Folgoed, tost a-walh deuz Milizag. An dud a yee war o zroad ha meur a hini a yee deuz an noz, abalamour e oa prosesion ar Goulou. Setu neuze e partient war-dro peder eur, sur evid en em gaoud 'benn an abardaez e Folgoed. Aze e oa kovesion ive hag e oa leun a veleien o

koves.

En eur vond e oa marvailhou, ha tachadou kantikou o kana, ha chañsoniou evel just.

Bandennou o vond asamblez, ar re en em blije o vond asamblez, paotred yaouank, breudeur, ha toud !

An dud yaouank asamblez, ha re goz en o zouez !
mez re yaouank surtoud !

Maread a'z ee da brosesion ar Goulou, mez ar re goz n'oant ket troet da vond da brosesion ar Goulou.

Mez war an deiz ez eent toud da Folgoed, war o zroad ive, peotramant gand voeturiou surtoud. E-barz ar voeturiou-ze ez ee maread, maread deuz ar re goz hag e paseent an dervez e Folgoed.

An overenn a dremene war ar geot.

An dud a gase boued ganto hag e tebrent er parkeier war-dro ar Folgoed, war ar geot adarre.

Da houde neuze e teuent en-dro el leh ma oa ar brosesion vraz gand Intron Varia Zu, ar hoefou, ar gwiskamant brao hag ive anoiou ar parreziou diwar dro, skrivet war panellou.

Hag e veze gwelet aze dillad kaer-kenañ, kornetennou, memez Bigoudenned, hag all.

Hag e veze sellet piou a zougenne an añseniou, ha piou a veze bet anvet.

Bez' e oa ive Tromeni parrez Gouenou hag a veze greet gand eur groaz pe ziou, hag an dud a veze anvet ive evid ober an Tromeni en-dro da barrez Gouenou, abalamour e oa gouel Sant Gouenou. An

dra-ze a bade meur a zervez hag ez eent neuze el leh
ema limit Gouenou, dreist ar haeou, dreist ar
goueriou. Eur sakre abadenn 'oa an dra-ze !

An dud a houlenne kenetrezo neuze, an dra-ze a
roe leh da varvaillad :

« Ha neuze ! n'e-peus ket bet da abadenn ! »

Hag hennez a responte neuze :

« O ! en em gavet a zo ganeom eun tammig
abadenn, prest ar groaz ne vije ket chomet en he sao
o treuzi eur hae, peotramant strobet gand ar
skourrou. »

Unan all a oa bet kropet gand ar skuizder !

An devosion evid ar Werhez Vari a oa braz-
kenañ.

Miz Mae a gomañse d'an deiz kenta a'r miz, ha
pa'z e oam yaouank, on mamm a lavare deom :

« A ! Setu aze miz Mari ! »

Ha c'hoar on mamm, a oa devod, a lavare ive :

« Peogwir warhoaz e komañs Miz Mari, e rankom
hirio klask fleur da lakaad war ar chiminal, war ar
veselier, en-dro d'ar Werhez ! »

Setu neuze ! gwechall n'oa ket kalz a fleur e-barz
ar fermiou hag am-eus soñj ez eem gand on tintin er
parkeier, e-touez an ed, da glask fleur, fleur hag a
grene aze, ankounac'haet am-eus o ano, fleur melen
hag a chom atao heñvel e-giz-se ! Hag ive fleur miz
mae, gwenn diouz ar haeiou, pe fleur koukoug ive
ma kavem, da lakaad e-touez, abalamour ober
braooh. Fleur roz a gavem ive a-wechou.

Setu ar boked a veze simpl, simpl, mez brao memestra, hag ar Werhez a veze eun dudi da weled anezi war ar veselier !

Da houde koan e veze ar hiz da lavared ar pedennou en enor d'ar Werhez, e-pad toud miz mae, pa oam bihan e mod-se, eur bater ha pedennou d'ar Werhez Vari, ha muioh c'hoaz, eun dizened chapeled ispisial en enor d'ar Werhez.

Da houde, pa oam deuet d'an oad da vond d'ar skol, da zeiz vloaz, ez eem gand ar skol da viz Mari d'an iliz parrez.

Toud ar skoliad tud, paotred ha merhed.

Skol ar baotred a deue gand o faotred evel just hag an direktor hag ar frered.

Ha ni gand on Superiozez ha toud ar seurezed ha toud ar pañsionerezed !

An iliz a oa pase hanter leun, ha tud ar bourk ganeom.

Diwar ar mêz ne veze ket gwall a dud, abalamour e rankent dond war o zroad. Ar wazed n'oant ket gwall droet da zond da viz Mari. Red e veze sternia ar voetur ha gwechall e veze ranket kaoud eul loan lib da lakaad war ar voetur evid mond d'ar bourk pa oa ezomm, ha d'ar poent-se deuz ar bloaz e oa kalz a labour d'ober.

Ha ma oa tri pe bevar gilometr d'ober ? E mod-se ne veze ket gwall a dud e Miz Mari, diwar ar mêz.

An ofis a veze kaer koulskoude, leun a gantikou d'ar Werhez. An iliz a dregerne gand mouez ar vugale kar egzerset e vezem gand on Superiozez a-

raog evid ar hantikou, hag e kavem an dra-ze kaer.

Ne vezem ket inouet tamm ebed, goude kaoud nemed seiz, eiz pe nao bloaz ; toud a blije Miz Mari deom !

Eun dra pouezuz e spered an tud hag ar vugale a oa gounid induljañsou.

An Induljañsou a zo bet desket deom er skol, pa oam war-dro nao pe zeg vloaz aze, ha lakeet mad en on penn gand on tud ive. Lavaret e veze deom :

« Ni a gaso ahanoh bremañ d'an iliz d'ober eun devosion vraz. Bemdez ez aim d'an overenn, d'ar chapeled, e raim Hent ar Groaz, e lavarim pedennou braz a zo ordrenet evid gournid an Induljañs Plenier.

Neuze e vezo mision amañ dizale hag e-pad ar mision amañ e heuillim mad ar mision, ez aim da goves, da gomunia, hag ar misioner a rekomando deom ober, hag eñ a raio assemblez ganeom Hent Ar Groaz ha da houde, evid finisa, e vo greet eun dro e kroaz ar Mision e-barz ar vered, memez teir zro a gav din en-dro d'ar vered.

Hag eñ a roio an absolvenn vraz deom d'ar fin, evid gounid an Induljañs Plenier. »

« An Induljañs plenier, a veze lavaret deom, O ! aze emaoñ o hounid ar Baradoz ! Ma varvom, nompaz beza greet pehed marvel ebed abaoe m'on-eus gounezet an Induljañs Plenier, om sur da vond er Baradoz war-eeun ! »

O ! Pegen kaer eo ! nompaz paseal dre ar Purgator !

Setu e soñjem :

« Meur a wech e ramkom gounid an Induljañs Plenier neuze e-pad on buhez, ha da houde, pa vezim eet er bed ha kuitaet skol, ne hellim ket dond, yañ, atao, bemdez d'an overenn, ken pell e oam deuz ar bourk ! »

Hag e reem neuze, ar muia posub, ar pezh a zo red da gaoud an Induljañs-se, e heuliem gand devosion evid ma 'dije talvoudegez vraz. Hag obligasion on-oa d'on Superiorez ha d'on seurezed da veza lakeet ahanom da hounid an Induljañs plenier-se !

Ar miraklou

Petra a veze lavaret diwar-benn ar miraklou ?
Desket e veze deom petra a oa eur mirakl, kwa !

Eur mirakl a zo, kazimant, supozom, lakaad an
dud da resusita : an dra-ze a vefe eur mirakl braz
evel just !

Peotramant ampech unan da vervel.

Ampech da vervel ! Ni a dache ar voaienn da
weled en-dro deom, hag e kredem an dra-ze, hag
aliez e lavarem :

« An dra-ze a zo eur mirakl, ma ne varvo ket ! »

An dra-ze a veze lakeet en on penn, hag e kredem.
Soñj am-eus, meur a wech e veze en em gavet an
dra-ze. Soñj am-eus, unan bennag deuz ar barrez a
deuas da gavoud Merañs¹ da lavared dezi :

« O va Doue ! gand ma ne varvo ket, yañ ! va
merh hag he-deus leun a vugale vihan. Petra e teuint
da veza ? Petra e teuio ar re-ze da veza ? ar vugale
vihan-ze ? Eur houblad a zo ha n'o-deus nemed
pevar miz c'hoaz, hag ar re all ? deg krouadur he-
deus. Arabad dezi mervel ! Hag eo kondaonet gand
ar medisin ! »

« Mad ! a lavaras Merañs dezi, kit d'ar gêr ha ni a

---

¹ Merañs : superioez skol gristen ar merhed.

zikouro ahanoh, n'eo ket gand on divreh, mez gand on pedennou, gand on spered, gand on teod.

Ni a houlenno na varvo ket ha sur ne varvo ket kar amañ, toud tud ar skol a bedo ! Kredit ahanon ! pedet e vezo ! eun naved a vo greet. »

Ha dioustu, deuz ar pardaez, Merañs a lavaras deom toud, d'ar pañsionerezed :

« Ne ouezit ket petra ah en em gav ? Ezomm ez eus eur mirakl e-barz ar barrez. Ne heller ket lesker eur vamm a zeg krouadur da vervel, hag a zo kondaonet gand ar peritonit.

Bez' ez eus leun a bu. Gouzoud a rit petra eo an dra-ze ? An dra-ze eo, eur vouzellenn a zo brein en enni, kar ar bu a red buan-buan.

Klasket e vezo operi anezi, mez ral braz eo, abalamour eo re hrevuz ar peritonit, re a bu a zo enni. Setu, evid ma reüsiso an operasion, om oh ober eun naved, ha pep hini ahanoh, grit evel ma vefe ho mamm ho-unan, ho mamm da bep hini ahanoh a zo warhoaz da veza operet hag a zo koulskoude kondaonet.

Ar medisin a lavar : imposub eo savetei anezi, setu, paour-kêz merhed ! ho mamm eo ! »

Ha Merañs a leñve, a leñve, a leñve ! ha toud an dud a leñve !¹

Hag hi a gomañsas ar bedenn, hag e lavare he-unan, leun a hras a houlenne digand an Aotrou Doue. Da houde neuze, toud assemblez, e lavarem,

---

¹ Leñva a ree Yvonne Riou en eur lavared an traou-ze.

toud ar pezh a ouiem he-doa lavaret Merañs.

Pedet e oa pell, pell ar bedenn.

Ar merhed bihan a leñve atao ha da houde e lavarent :

« *Oui, oui ! il faut la sauver! oui, oui ! il faut la sauver !* », hag e kredem ; pep hini ahanom a grede.

Eun naved a veze greet bemdez, hag atao ez eem d'an overenn, e vezem savet abred hag en noz e oa, hag ez eem d'an overenn, toud an dud da gomunia.

Ha pedennou adarre, en eur antreal er hlas :

« Ar hras on-eus c'hoant da gaoud, lavarom eur bedenn ouspenn ar pedennou all, lavarom eur bedenn all c'hoaz ! »

Setu e veze pedet muih-mui c'hoaz !

A ! echu an naved, ar vamm a oa beo atao :

« Ma ne varvo ket, e raim eun naved all ! », a lavaras Merañs.

Hag on-oa greet teir naved deuz ar reñk.

Tardet e veze eun nebeud derveziou etre peb naved. Mez eur miziad dioustu, peogwir ar dra-ze a ra seiz dervez warn-ugent, teir gwech nao dervez a zo seiz dervez warn-ugent, ha tardet eun dervez pe zaou etre pep hini.

Toud ar pañsionerezed o-deus komuniet, o-deus en em goveset, hag atao, atao, evid ar memez gras. E-giz ma vefe bet evid on mamm he-unan.

Ha n'eo ket marvet, noñ ! eet eo meur a vloavez da houde, ar vamm-ze, meur a vloavez.

Zokennoh, e oam bet da houde, strafuillet adarre. Ar zeur a veve ganeom, kouezet klañv gand an

tuberkuloz, ar zeur-ze a zo marvet.

Hag evid honnez ne oa ket bet al leh da lakaad ahanom d'ober naved ebed. Eur zeur deuz on hêr koulskoude, ya ! deuz on skol a zo bet marvet gand an tuberkuloz a-raog ar vamm a zeg krouadur.

Hag ez eus bet eun otkar, e Plounevez-Lokrist¹, merh ebed en anteramant, mez toud ar zeurezed d'an anteramant, honnez zo marvet en he hêr.

An dra-ze a laboure ahanom, o weled ar vamm beo hag ar zeur maro, hag he-doa greet an naved asamblez ganeom, ya !

Eur mirakl ? ya sur ! ni a gonsidere an dra-ze e-giz eur mirakl, yañ, atao ! Retardet eo ar maro, yañ, atao ! ya !

Ar zeur, *Mademoiselle Marie-Joseph* a oa devod kenañ ! Hi eo he-deus lakeet ahanom da bedi, dah ober an naved, hag an naved all, hag an drede, hag a lavare deom an intañsionou pa deue kaoz deuz ar vamm a zeg krouadur gwall-glañv :

« Daoust ha pe tu ez aio ? Pedom, emezi, beteg ma vezim skuiz ! ha soñjit en enni, toud, e-pad ar bater. »

An dra-ze a impresione ahanom ; anad eo e oa strafuillet, hag he-doa eur c'hoant braz da zavetei anezi, ar vamm-se :

« An Aotrou Doue a reñk ober eun dra bennag eviti ! »

Setu neuze, ni a zente, hag e reem sakrifisou, hag

---

¹ Euz Plounevez-Lokrist e oa.

e sentem ouz *Mademoiselle Marie-Joseph*, d'an overenn da gomunia, atao ! heb ma veze lavaret deom kelou deuz ar vamm, na falloh eo, na pareet eo.

Mez eur pennad goude on-eus klevet e oa ar zeur kouezet klañv. Unan vraz bennag a helle gouzoud. Kredab Merañs he-doa lavaret d'eur vamm : *Mademoiselle Marie-Joseph* a zo klañv gand an tuberkuloz. Ma ne wella ket e vo greet eun dra bennag. Hi a vo kaset d'ar gêr, pe d'ar zanatoriom ! »

Ni, n'on-eus ket gouezet mad da beleh eo eet, mez n'edo ket ken e Milizag, ha n'on ket gouest da lavared pegeid a oa etre ar helou a oa anoñset deom er hlas : « *Mademoiselle Marie-Joseph* a zo maro ! Ni a ya warhoaz d'an anteramant. »

Mez ar zeurezed n'o-deus ket jamez lavaret deom 'vad, *Mademoiselle Marie-Joseph* he-deus kinniget he buhez evid ar vamm a zeg krouadur, noñ ! Sur a-walh *Mademoiselle Marie-Joseph* n'he-deus ket kontet memez d'ar zeurezed all ma 'doa kinniget he buhez da Zoue. Mez ni a zante kement he mouez, ha signalou aze, he gouzoug a veze gwelet o hoñfli gand ar from, hag he daouarn, hag he divreh, mez surtoud gand he mouez !

« Pedom, ha pedom ! », emezi.

O ! eun dra bennag misteriu en em gave, sur. Kement, kement e poanie, peogwir e welem an nervennou en he gouzoug aze.

O va Doue ! ha ni toud a zelle outi, O va Doue ! nag a hoant he-deus ! Ober a rafe toud evid savetei

ar vamm-ze !

Setu ! ni a zoñje, ar merhed, ar re gosa deuz ar hlas, a lavare kenetrezom e mod-se e-pad ar rekreasion, pa'z on-eus klevet diwezatoh : « *Mademoiselle Marie-Joseph* a zo maro », O ! O ! va Doue ! toud ar merhed asamblez, kompren 'ta ! ar vamm a zeg krouadur n'eo ket maro ! hag hi eo zo maro, hag hi a felle dezi kemend-all savetei ar vamm !

O va Doue ! mad ! eun dra a ouezom, eet eo war-eeun d'ar Baradoz yañ, atao, eet eo ! kar n'eo ket gouest ober gwelloh evid honnez, ar vamm-ze, hag evid Doue ! Kement, kement a blije Doue dezi, Doue e-neus kemeret anezi. O ! an Aotrou Doue e-neus greet an dra-ze, ya ! kemeret e-neus anezi en e gichenn, ha laosket ar vamm da zavel he bugale. Ni a lavare an dra-ze kenetrezom, er rekreasion. N'on-eus ket pronoñset ar ger mirakl kenetrezom, mez lavaret on-eus an dra-ze en on spered.

« *Mademoiselle Marie-Joseph* a zo eet ; eet eo da gaoud Doue, ha perag ? »

Ya ! da houde he maro, on-eus soñjet he-doa roet he buhez evid savetei ar vamm. N'on-eus ket klevet he-dije lavaret an dra-ze da zen ebed, noñ ! mez kenetrezom e soñjem he-doa lavaret da Zoue :

« O ! Me eo, Aotrou Doue, ma'z eus unan da vond, me eo a rank mond, evid sikour honnez o chom gand he bugale, yañ, atao ! »

Ar zakrilaj

Ar zakrilaj a zo bet desket deom petra oa, pa oam er skol.

Pa veze lavaret ar ger-ze deom e vezem spontet hag e ouiem mad petra 'oa ar zakrilaj, peogwir ar Zakrilaj eo mond da gomunia e stad ar pehed marvel.

An dra-ze a sponte ahanom, kar mervel e stad ar pehed marvel a zo beza kondaonet er rest deuz an eternite, e-barz an tan, en ivern.

An dra-ze a sponte. Lavaret a oa bet deom : an dra-ze a zo eur mister. Ne hellom ket kompren petra eo mond en ivern e-pad an eternite.

Ober eur zakrilaj a zo mond war an hent-se. Setu ma vefe greet eur zakrilaj ! Me a gav din, den ebed ne ree en on touez, en on amzer-ni, eur zakrilaj , noñ !

Ober eun dra bennag grevuz grevuz, ha mond da goumunia memez tra ? Ne gredan ket ! n'am-eus ket anavezet an dra-ze e-pad va yaouankiz !

Da nebeuta, kentoh, n'ez afed ket da gomunia.

En on amzer ez eem bemdez da gomunia pa oam e pañsion. Eur pennad a oa bet, e veze bet lavaret deom :

« Mad ! an neb a garo a deuiio da gomunia », a lavare ar zeur. Setu eun dervez war-lerh :

« Sell 'ta ! unan, diou, teir, war ar bank diweza a-dreñv deom-ni, ne oant ket eet da gomunia. »

Ha da-houde, en derveziou war-lerh, ale ! unan bennag all ive ne yeent ket. Setu ma ogmante ar vandenn.

Mez Superiorez ar skol a welas buan an dra-ze :
« Sell 'ta ! sell 'ta ! amañ ne deu ket toud ar pañsionerezed da gomunia ! »

Hag e teuas, da houde dijuni, e-barz on hlas hag e lavaras e mod-se :

« Petra 'zignifi ? amañ ez eus tud hag o-deus droug deuz an Aotrou Doue ? n'ez eoh ket toud da gomunia ! Petra a zignifi an dra-ze, yañ ? Red eo mond da goves ma'z eus eun dra bennag war ho koustiañs, la ! »

Setu Merañs a reas deom toud mond da goves pa'z he-deus gwelet e timinu e mod-se ar merhed bihan da vond da gomunia.

Diwar an dervez-se, toud an dud a'z eas da gomunia. Delher a reem evez da nompaz dizenti. Ne gavem ket êz da nompaz mond da gomunia. Gouzoud a reem, n'eo ket hepken da Zoue e reem poan, mez ober a reem poan da Verañs ha d'on Zeur er hlas-se, ha da doud an dud.

Setu e oa gwelloc'h deom beza e peoh ganeom on-unan, peoh gand ar zeurezed, peoh gand an Aotrou Person, ha peoh gand Doue !

Deuz ar zakrilaj e ree ano ar zeur, peb ar mare.

Lakeet he-doa an dra-ze en on penn, en on korv :
nompaz biken e-pad on buhez ober eur zakrilaj. Setu
an dra-ze a zo chomet en ennom ! Ha pa'z on deuet
da houde en on kêr deuz ar skol da veza plah
yaouank, an dra-ze a chome en va fenn : nompaz
ober eur zakrilaj !

Aon, ar ger sakrilaj a ree aon deom ! e-pad on
buhez e ree aon deom ! e-pad on buhez e ree aon ar
ger-ze !

Gwelloh a veze deom c'hoaz en em briva, en em
vortifia, ha tehed deuz an droug, kentoh eged ober
eur pehed marvel, ha c'hoaz nebeutoh, mond gand
eur pehed marvel da gomunia, biken ! biken ! biken !

Ar boneur on-eus bet da veza savet en eur feson
ar wella toud a heller beza savet, hag emichañs e
hellim mervel en eur feson evel om bet savet !

Hag atao ez an da gomunia hag an dra-ze e-neus
greet eur blijadur vrao din pa'z eo deuet an amzer
da vond d'ober eur goñfesion jeneral.

N'on-eus ket ezomm ken da lavared d'ar beleg on
sotizou, ma ne vez ket greet eur pehed marvel.

Gwechall, aon a-walh on-oa da ankounac'had eur
pehed bennag.

Aon a-walh, mez preparet e vezem bet a-raog
mond da goves.

Egzamin ar goñsiañs a veze bet roet amzer a-walh
deom da brepar anezañ, abalamour meur a zervez a-
raog e ouiem e tleem mond da goves an deiz-mañ-
deiz.

Setu en em breparem a-nebeudou e-pad tri pe

bevar dervez aze, pa veze anoñset deom.

Pa deue ar poent braz neuze da zond, toud, eur hlasad pe zaou, e reem asamblez an egzamin a goñsiañs. Setu aze on-oa eur momant all adarre da brepar neuze ar pehejou, hag e veze greet pedennou adarre, pedennou a-raog.

Ha n'eo ket toud ! Kerkent hag on-oa avouet on pehejou, e oa ar hiz da lavared :

« Euz ar pehejou am-eus koveseet hag euz ar re am-eus ankounac'haet, o va Doue ! pardonit ahanon ! »

Setu 'oa ral, me a gav din, nemed unan a zo bet en em gavet da vond en-dro, da goves, eur verh. Honnez a oa manierou ganti, ha ni a lavare kenetrezom diwar he fenn :

« O ! n'eo ket drol, gand honnez, barbouellig¹, kwa. »

Setu aze toud. Ma'z on-oa ankounac'haet eur pehed, e kavem memestra diêz-kenañ, ma'z oa koñsekañs² ar pehed.

E-pad an overenn neuze, ne ehanem ket da zoñjal ouz an dra-ze, pa oa deuet ar poent d'ar beleg ha deom toud da lavared :

« N'on ket dign d'ho reseo, mez lavarit eur ger hepken hag e vin pareet ! »

Hag e pouezem kenañ war ar ger-ze, e vezim pareet : « c'hwi va Doue ! pareit ahanom ! diouz ar pez on-eus ankounac'haet, kar gouzoud a rit, n'eo

---

¹ barbouellig : leun a orbidou.

² ma'z oa koñsekañs ar pehed : ma oa eur pehed braz-braz.

ket naha anezo, ha trist eo din beza ankounac'hauz e
mod-se, deuz faotou am-eus greet. »

Egzamin a goñsiañs

Ar pehed marvel, a zo bet desket deom er skol, a zo eur pehed grevuz.

Evid ober an diferañs etre eur pehed marvel hag eur pehed veniel, ar zeur a chome pell da zisplega deom an dra-ze, e-pad an « *Instruction religieuse* » eur wech ar zizun, hag er hatekiz ive on-eus desket. Eur pehed marvel a zo eun dra hag a reom gand eur volontez, en eur rei an oll asant d'ar pehed.

Ne gomprenem ket mad petra a zignifi an dra-ze, hag e teskem memestra. Mez goude, ar zeur a zisplege deom petra a oa eur pehed marvel :

« Supozom, a lavare ar zeur, eur voayou, petra a raio evid kaoud arhant, ma ne fell ket dezañ labourad ? Laerez a raio ha memez beteg laha ; gouzoud a ra oh ober petra emañ, ar choaz e-neus. Setu aze petra eo eur pehed marvel ! »

Ar zeur a gontinue da zisplega an dra-ze deom, petra eo eur pehed marvel :

« Arabad deoh mervel gand eur pehed marvel, aze ez eoh war-eeun d'an ivern, ma varvoh heb beza eet da gaoud eur beleg da goves ar pezh ho-peus greet.

Aze emaoñ e stad ar pehed marvel e-pad an

amzer goude ho-peus greet an torfed, e-pad an amzer n'oh ket eet da goves.

Aze ema stad ar pehed marvel, ha ma'h en em gavfeh da veza lahet, mervel gand eur pehed marvel war ho koñsiañs, neuze ! emaoñ war hent an ivern e-pad ar vuhez eternal ! »

Setu aze ar pezh a zo eur pehed marvel, memez ober tor braz d'an dud, gwall-draou spontuz, lakaad egile da goll e vara, toud an dra-ze zo ive pehejou marvel !

« Neuze ! », an neb e-neus greet an droug a ve red dezañ mond ar henta posub da goves, en iliz pe iliz, forz peleh, da lavared d'ar beleg petra e-neus greet, e-neus keuz. Hag ar beleg a raio dezañ eur binijenn hag an absolvenn goude.

Petra eo bremañ eur pehed veniel ?

N'eo ket ken grevuz ! Lavared a helloh traou diouz tud, diouz memez kerent, eun tammig imor, ha keuz da houde.

Arabad d'an tor da veza ken grevuz. Ar pehed veniel a veze greet buan a-walh, heb ma veze kalz a hoant d'ober an droug.

Ar zeur a lavare :

« Nag a behejou veniel a rit ! Me a ra ive bemdez, leun, mankoud da lavared eur bedenn, en em lakaad uhellou eged ar re a zo en-dro deom, beza eun tamm orgouill mar plij ! Lakaad ar re all a-zindan on treid, heb ober tor memestra ! »

Añfin, eun toullad traou e mod-se a oa desket

deom gand ar zeur, hag e veze lakeet mad en on penn, e-pad on buhez katolik :

« Eun dra desket mad, n'eo ket red deoh ankounac'haad jamez ! », a lavare ar zeur.

Setu, en on hozni memez e teu ar zoñj deom deuz an dra-ze, hag a zo paseet tri-ugent vloaz a zo, deuz ar pez on-oa desket.

Ha peogwir om bet lakeet war an hent mad, toud ar re a zo bet er skoliou katolik, me a gav din, n'ez eus ket bet kalz a vefe troet fall, noñ !

Unan bennag a zo, evel just, hag a zo kustum da gritika ar skol e leh int bet, unan bennag, mez rouez a-walh int, o ya !

Da genta toud e veze red deom ober an egzamin a goñsiañs ; an dra-ze a veze lavaret deom aliez, ha desket deom penaoz ober en on spered.

Ar zeur a zikoure ahanom. Ar Zuperiorez a gemere *rendez-vous* gand an Aotrou Person hag a deue aliez d'ar skol :

« Warhoaz em-eus amzer da goves toud ar vugale .»

Setu, ar pevar glasiad tud a ree o egzamin a goñsiañs. Ar zeurezed a lavare deom e mod-se :

« Mad ! bremañ e vo egzamin a goñsiañs, kar warhoaz ez eoh da goves ! Pa'z eoh er gador-goves, e lavarit an "ano an tad". Teir zizun a zo n'on ket bet o koves. Abaoe em-eus greet pehejou, ha dioustu, lavarit peseurt pehejou, hag on deuet da houlenn pardon digand Doue, ma plij deoh rei din an absolvenn.

- « Manket am-eus va fedennou deuz ar mintin pe deuz an noz, deg gwech pe zaouzeg gwech. »

- « Gevier am-eus lavaret , seiz pe eiz gwech. »

- « Traou am-eus lavaret diwar-benn an hen-mañhen. »

- « Ped gwech ? » a houlenne ar beleg.

- « Feneant on bet da zevel deuz va gwele, ma karjen e vijen bet gand ar re genta hag edon gand ar re ziweza deuz an dortoar da zevel. »

- « Soñjet am-eus e traou fall »

- « Ped gwech ? »

- « E-pad an overenn n'edon ket o soñjal er beleg p'edo gand e ostañsoar hag am-eus sellet en-dro din. »

- « War ar zizun, em-eus chikanet. »

Er mod-se ! e brezoneg kepken, ar pedennou hag ar pehejou, ya, ya ! Hag an Aotrou Person a responte e brezoneg :

« Mad ! Setu aze neuze, bremañ, tachit da gaoud istim evid ar re a zo en-dro deoh. Soñjit muioh d'an Aotrou Doue, nompaz ankounac'haad ar bater. Ho spered a rank beza o soñjal d'ar vad. Distroit anezañ dioustu ma'z eo troet da zoñjal e traou louz pe draou dizonest, pe draou n'eo ket red soñjal en enno, poltrejou fall pe ze, nompaz lenn traou e mod-se, a-wechou gouzoud a rit, toud an dra-ze a zo pehed, kea ! »

Deuz ar pehejou on-oa greet e veze lavaret eun tamm sermon deom, hag e veze roet an absolvenn e latin, hag ar beleg a ree sin ar groaz :

« Mad ! bremañ ez an da rei deoh, neuze, an absolvenn, eun dizened chapeled a lavaroh, hag ez eoh da gomunia. »

« It e peoh va merh ! », en eur zerra an nor.

Setu aze ar goñfesion.

An Aotrou Doue e-nefe pardonet ahanom, ha laouen e tistroem d'ar gêr !.

Ma'z oa eun dra grevuz-kenañ ar pehed evidom, n'oa ket kement-se evid tud all deuz ar bed, an dud ha n'o-doa ket anavezet an Aotrou Doue.

E Milizag, n'em-eus ket anavezet kement-se a dud hag o-doa droug deuz an Aotrou Doue, peotramant, n'o-deus ket klevet kalz kaozeal deuz Doue, peotramant tud hag a ree fae war an Aotrou Doue.

Memestra, er bourk, en em gave *des gitans* hag on tud a lavare bohemianed, mez ar zeurezed a lavare *des gitans* deuz outh. « Sell, ar vohemianed a zo en em gavet evid ar pardon », pardon Milizag, a lavare deom on tud.

Hag e vezent gwelet neuze er bourk, noaz a-wechou ar vugale, O ! ar vugale vihan noaz, lod n'o-doa ket kalson ebed memez, hag e vezent gwelet o sortial e mod-se deuz ar roulot aze.

O ! ni, ar merhed bihan, an neb n'o-doa¹ breur bihan ebed, ne ouient ket penaoz. Meur a hini aze ez eo o-deus desket penaoz e veze eur paotr bihan !

---

¹ Implij al liester gand *an neb* : selled ouz Roparz Hemon "A historical morphology and syntax of Breton", nn 89.

kea !

« Sell 'ta ! me am-eus gwelet ; an dra-ze eo eur paotr bihan ? ! n'am-oa gwelet jamez ! » a lavare lod, ar re n'o-doa breur bihan ebed. An hini he-doa sehet evel just reor he breur bihan a ouie mad penaoz e oa formet eur paotr. Ya, ya ! mez, en em gavet on bet da gleved an dra-ze gand eur verh bennag !

Ha ni a lavare etrezom :

« O ! nag a behed o-deus o mamm. Laosked anezo da zond er-mêz deuz o roulot, e noaz-ran ! »

« Peoh ! a responte ar merhed a-wechou, ar re-ze a zo bet savet e mod-se. O zud o-deus greet an dra-ze dezo ive gwechall, laosked da hoari en noaz-ran da vond e-barz ar poulladou dour, peotramant da ruilla e-barz an trêz, noaz-ran atao ! »

Hag evel deuz ar pehejou all, kar o-doa reputasion da laerez ive.

« Nag a behejou o-deus ar re-ze neuze ! », a lavarem, « mez ne ouezont ket e reont pehejou braz memez. » Ni a lavare an dra-ze kenetrezom, hag ar zeuzered a lavare deom ive pa reem ano, braz a-walh¹, d'ar zeur, gand an *externe* hag a zigase marvaillou d'ar pañsionerezed e mod-se, a-raog ar pardon.

Ma oa dillad o seha e ti Mme Treger, eet kuit gand al laer, O ! kredab gand ar vohemianed, peogwir da houde ne veze ket ken a laeroñsi pa'z oa

---

¹ braz a-walh : pa oam deuet braz a-walh.

eet ar re-ze deuz alese.

Ne gemerem al laeroñsi-ze nemed evid eul laeroñsi vihan.

Mez ni, ma rafem ar memez laeroñsi, e vije evidom eul laeroñsi vraz, abalamour e ouiem-ni e rafem an droug, e-leh ar re-ze, ne reent ket.

Hag abalamour ive o-doa ezomm kredab hag e kemerent abitud e mod-se.

Talvoudegez al labour hag an espern

Evid al labour, om bet abituet gand on mamm evel just. Pa oam bihan edom, o heulia atao on mamm. Hag hi a lavare deom :

« Deuit amañ ganin 'ta ! Me a zo o vond da gerhed ar zaout. Kit d'ar penn all d'ar park da boulza anezo, me a zo skuiz ! »

Va Doue ! ponner edo war he boutou¹, kwa ! ha ne ouiem ket d'ar poent-se. Setu e lakee ahanom da haloupad neuze, war-lerh ar zaout.

E-mod-se e veze desket deom komañs da labourad, abred abred, sikour ar vamm, rei lêz d'al leueou, rei gwelien d'al leue-mañ, ha ni a gase ar zailloù, kerkent ha ma hellem, O ? war-dro pevar bloaz pe ze, la !

Ya ! eun tammig labour e mod-se !

Hag hi a lavare deom ouspenn, en eur gaozeal deuz an Aotrou Doue :

« An Aotrou Doue e-neus lavaret, desket deom, al labour a zo eur bedenn. Komprenit 'ta, c'hwi, ar joa

---

¹ ponner edo war he boutou : ne oa ket yah.

e-neus an Aotrou Doue ouzoh pa'z emaoñ e mod-se o labourad, pa'z emaoñ o sikour ho mamm, nag a joa e-neus ! »

« Goulennit digantañ, digand Doue, da nompaz beza klañv, nompaz en em gavje aksidant ebed, evid kaoud nerz da labourad. An Aotrou Doue a blij ar muia dezañ pedenn ar hrouadur ar yaouanka toud deuz an ti. »

Setu, honnez a zo ar bedenn vrasa !

« Goulennit 'ta c'hwi digand Jezuz, kar kaozeal a helloñ dezañ e-giz ma helloñ kaozeal din-me ! »

Setu, ni a gare labourad, ha ni a gare kleved on mamm o lavared leun a draou mad e mod-se deom, ha peb ar mare hi a lavare ive deom :

« Ar re feneant, an dud-se, a deu da veza tud maleüruz. Feneantiz a zo mamm an oll visou hag aze e kouez maleuriou da houde !

Pa ne vez ket goud el labour, a-benn ar fin, ne vez ket memez boued da zrebi ! Peotramant, ma'z eus unan hepken deuz an ti a zo feneant, ar re all o-deus kalz muioh a boan.

E leh pa vezont toud kourajuz, eo eur blijadur. Toud an dud a zo laouen o labourad, o weled an traou o vond en-dro ! »

Ha surtoud, pedi Doue ! hag eñ a roio chañsou deom.

Pa vez labouret mad, e heller paea dre ma'z eer, boued da zrebi, dillad da lakaad en-dro deom, ha c'hoaz, war ar marhad, meur a dra hag a ra plijadur. Eur voetur nevez, abalamour e vez labouret maread,

ez eus leun a chatal da werza, ha pa ne vez ket ezomm da baea dle, an arhant a zervij da brena ostillou nevez, hag all ! »

« O ya ! eüruzamant az-peus desket deom labourad, a lavarem-ni, ya, ya ! Ni a labouro !

Ha neuze ! kompren 'ta ! e vezom-ni, da houde, pa deum er gêr deuz ar skol, echu ar skol, e vezim aze o sikour ahanoh aze !

Aze yañ, ez aio an traou en-dro !

Ha da houde memez, pa vezo ar baotred diskoliet, neuze vad e vezim pevar ! »

Marvaillad a reem e mod-se, hag e c'hoarzem, mall deom.

Er skol, ar zeurezed a boueze diwar-benn an espern. Pa'z oa deuet an dervez diwar-benn ar hennenn, nompaz gaspilla, an espern, kwa ! e lavarent deom :

« Taolit evez e-pad ho puhez, n'ez oh ket lakeet war an douar evid ober forz petra, evid rivina ho tud, kar diêz eo ramas, mez êz eo drebi, ha meur a famill zo a ve rivinet gand o bugale pa ne daolent ket evez a-walh, bugale foran.

Red eo deoh selled ouzom, ne room ket deoh an egzempl deuz ar forantez ? »

Hag hi, ar zeur a ziskoueze deom he divreh, kement mestrez a oa hag o-doa mañchou, mañchou ekspres war ar mañchou all, ha spillou izelloh evid ar skoaz evid delher ar mañchou-ze. Kuit dezo da louza mañchou a oa a-zindan, war al lostenn brop

ha kuit dezo da uza al lostenn.

Ar mañchou war-horre neuze a veze cheñchet ha gwalhet, ha lakeet en-dro adarre.

Ya ! ar zeurezed a daole evez ouz an dra-ze, gwir eo, da nompaz fanka da genta ha nompaz uza, hag e veze lavaret deom meur a dra :

« Gouzoud a rit, ez eus tud hag a ramas o feadra goustadig toud, ramas a reont gand ar rastell, hag o bugale ah ingal gand ar forh !

Komprenit an dra-ze ! a lavare ar zeur, gand ar rastell e vez ramaset goustadig hag ar forh ah ingal buan, la ! Pegement a dud a zo bet pinvidig ha gaspillet toud o feadra dezo gand o bugale.

An neb a laka e zillad-da-zul da bemdez, a zo sur da gaoud ar baourentez ! »

Setu, ni 'zoñje e mod-se. A ya ! gwir eo, nag e rankom taoled evez, yañ ! a zoñje ar merhed bihan e mod-se, taoler evez a ranker e-pad ar vuhez. Kerkent ma vezem en em gavet deuz eun tu bennag, ale ! setu, ni a oa abituet e mod-se, buan da war-laez¹, cheñch an dillad-da-zul.

Gwechall e vezent pleget, ne veze ket a *b/porte-manteau*, peotramant ral a-walh, mez pleget brao an dillad e-barz an armel. An dra-ze a veze desket deom ive, cheñch an dillad kerkent hag en em gavem deuz eun tu bennag, ha surtoud nompaz lakaad dillad-zul da bemdez !

Ha n'eo ket hepken diwar-benn an dillad e veze

---

¹buan da war-laez : red oa mond buan da cheñch an dillad-sul er gambr.

red ober evez.

Er skol, ni a oa e pañsion, ar guizinerz a deue da lakaad war an daol, hag eh ingale ar patatez e kreiz. Setu ar pañsionerezed a oa da gigna ar patatez evid o hoan hag evid o dervez war-lerh. Mad ! pep hini a gemere he hontell, hag e vezem aze, en on zao, touch-ha-touch, an eil deuz eben, deuz an daou du ouz an daol ; ar merhed bihan a gigne patatez. Mez aze e oa ive eur zeur o surveilli, ne ehane ket da vond ha da zond, da weled penaoz e veze kignet ar patatez.

Hopala ! dioustu e wele unan bennag hag a gigne teo, hag e kleve traou evel just, eun tañvad a veze roet dezi memez a-wechou :

« Ne ouezez ket ? ar pezh a zo tosta d'ar grogenn eo an tamm gwella, ha neuze, ouspenn, ne 'po ket an dra-ze da zrebi, peogwir az-peus tennet anezañ kuit. Arabad dit rivina patatez ar skol amañ, peotramant ne vezo ket a-walh evid mond beteg an hañv ! »

Ne veze ket ezomm lavared deom nompaz taoler ar bara, jamez ne veze taolet eun tamm bennag. Ar merhed a gare kalz ar bara, hag an amann a veze founiset gand ar gerent, eur volennad vraz d'ober ar zizun. Ma veze drebet toud, tañpi ! va mamm a lavare deom mond da gerhad e-barz an ipiseri, e-kichenn ar skol.

Nompaz uza ive re ar boutou, a veze desket deom. Pase evez a ree ar zeur en eur ziwall ar merhed, taoler evez a veze memez deuz ar bale :

« Mez penaoz e valeez-te ? Penaoz e ri pa vint
toull ? »

Dioustu ar re a ruze o botou a veze reperet. Beb
sul d'an noz, goude ar gousperou, e veze red
diskouez ar boutou d'ar zuperioez, hag hi eo he-
unan a lakee tachou warno, ma oa ezomm.

Gouel Nedeleg

Gouel Nedeleg a veze gortozet atao gand an dud. Sizunvezioù a-raog memez on mamm a lavare e mod-se d'on tad :

« Poent eo desidoud peseurt dervez e vezo lahet ar pemoh, peogwir e vezo ezomm kig. Dare eo d'ober da Nedeleg abalamour deom da gaoud kig gwelloc'h evid paseal ar gouelioù ! »

Dervezioù war-lerh eh iñvitem adarre Biel ha Loiz, Fañch hag e hini goz, kouzinez da va mamm hag e veze abitud da iñvita anezo da zond d'o mern vihan eun dervez war-lerh Nedeleg.

Setu, en dervezioù a-raog, e veze lahet ar pemoh ha war-dro an dri warn-ugent pe ar bevar a viz kerzu e veze greet gwadegennou gand ar gwad fresk. Va mamm a ouie ober an dra-ze ; maread a ree hag e roe memez d'ar gerent tost ma 'doa okazion da weled anezo. Ha memez d'an amezegez a veze istimet kenañ, ez ee da gas eur wadegenn.

Setu ! Deiz Nedeleg, da hortoz unneg eur noz, kar da unneg eur noz, memez da zeg eur hanter, oa poent partial deuz ar gêr war on troad evid mond d'an overenn hanter-noz.

Da hortoz, e veze greet eun tammig gortozenn

gand eur banne kafe hag eun tammig gwadegenn ha pate greet gand ar pemoh. Setu, drebet mad ganeom edom solud da bartial war on troad, d'ober pevar gilometr. An iliz a veze leun-chek. Aon on-oa da nompaz kaoud eur gador evid azeza memez. Setu e tachem ar voaienn d'en em gaoud en iliz abred a-walh evid gelloud kaoud eur gador da hedal.

An overenn a veze kaer, kanet e veze kenañ, kenañ. Bugale ar pañsion a veze desket dezo kantikou kaer gand ar zeurezed.

An overenn hanternoz a bade eun eur hanter atao, kar labour a veze da gomunia. Koves a veze greet a-raog an overenn hag en derveziou a-raog e veze bet koveseet ive, setu e mod-se ez ee toud an dud da gomunia.

Hag e veze eur zermon kaer digand an Aotrou Person. D'ar poent-se e oa tri beleg e Milizag, e 1928. Goude-ze, on-oa mall d'en em gaoud er gêr kar e veze lavaret deom e veze diskennet Jezuz en on boteier :

« Daoust ha petra on-bezo ? »

Setu ez eem d'ar chiminal da zelled. D'ar poent-se, e veze troet da gaoud frouez, orañjez, chokola, hag eur wech, diwezatoh, memez kreionou evid skriva, eur haier, eun dro all memez, eur *poupée* vihan. Ne veze ket dispignet kalz a arhant, gwechall, evid ar boteier, evid gouel ar boteier, noñ ! Ne oa ket arhant gwechall, noñ noñ ! Mez ar vugale a oa kontant memestra gand eun dra bennag da zrebi, bombonou, orañjez, kea !

En dervez war-lerh e veze gouel Sant Stefan, hag e veze gouel adarre, hag e rankem mond d'an overenn adarre, ya ! da zeg eur adarre da ouel Sant Stefan pa oam yaouank. Mez n'oa ket a housperou en dervez-se.

Edo ar hiz neuze da gas ar gouel da benn memestra ha da bedi kouzinerezed d'on mamm hag a deue beb bloaz d'ober eun dro e mod-se ; eur voeturriad tud gand o bugale, leun-chek ar voetur, memez diou voetur deuz parrez Bourh-Wenn.

Setu, eur verenn vraz a oa atao, gand ar pemoh. Hag an dud a deue da zelled diouz ar chatal ; an dra-ze a blije dezo, kar peizanted e oant ive eveldom-ni ya !

Ar vakañsou a bade ahann, pa veze paseet ar bloaz nevez. D'an dri pe da bevar a viz geñver e oa red da antreal er skol.

War-dro Nedeleg, e veze ar hiz da gonta istoriou koz ar famill. On tad a lavare, hag am-eus soñj deuz an dra-ze , kar pa veze deiz Nedeleg, e reem atao eur gomz diouz ar pez a lavare on tadou-koz.

On tadou, a lavare, gwechall e dad hag e dad-koz a lavare e mod-se, emezañ :

« A ! en noz-mañ, ar hezeg a gaozeo an eil d'eben¹, ya ! d'an hanternoz e kaozeint an eil ouz eben ! Hag evid doare, eur gazeg a zo bet klevet gand he fatron. Ar patron-ze a felle dezañ beza sur deuz an dra-ze. Peseurt, yañ, a lavar ar hezeg an eil

---

¹ kezekenned a zo anezo, en he spered.

ouz eben, ya! evidon-me e chomin da zelaou, emezañ, e taol an hanternoz, e chomin er hraou, evidon-me, me a glevo ! »

Ha ne oa ket eet d'an overenn, peogwir edo er hraou. Kenta tra a glevas eo eur gazeg o lavared d'eben :

« D'ober peseurt labour ez i-te warhoaz ? »

Ar gazeg all a respontas :

« Da gas va mestr d'an toull ! », emezi.

« Petra a zignifi an dra-ze 'ta ? », a lavaras ar mestr spontet-kenañ o selaou anezi. Hag evid doare, er hraou memez, e-neus paket eul lamm kalon, anvet en deiz a hirio *une crise cardiaque* . An dud, pa deujont deuz an overenn hanternoz, en em lakaas da glask anezañ hag a gavas e gorv maro er hraou. Hag an dervez war-lerh e oa greet an anteramant. Setu e oa bet gwir evid doare, ar gazeg he-doa kaset he mestr d'an toull, d'ar bez ! An dra-ze, evid doare, zo bet en em gavet, gwechall goz, an dra-ze, fasil, zo koz koz. Mez an ditour a zo chomet, hag e kaozeom bremañ atao. D'an deiz Nedeleg, n'ez eom ket er hraou.

Gwir eo, ne dalv ket poan da vond er hraou bremañ, peogwir n'eus ket ken a gazeg ebed er fermiou !

Bremañ ez eus eun trakteur. Ne glevont ket ken a gezeg o kaozeal an eil ouz eben. Mez ar wazed koz a ra ano c'hoaz deuz an dra-ze. A, A !

« Peseurt kazeg, yañ,, a lavaro d'eben ez aio da gas he mestr d'an toull ? »

Ya, ya ! an ditour a zo chomet !

Ar bed

Ar Republik

Gwechall e veze lavaret deom, pa oam bihanig toud, ez oa bet rouaned ; eur roue n'eo ket eur prezidant, ha ni a zelaoue neuze ar pez a lavare on tud deom, diwar-benn ar roue ; meur a roue evel just a oa bet, hag e veze lavaret o anoiou.

On tud a istime lod deuz ar rouaned, mez pa'z on deuet da veza brasohig, er skol, on-eus desket e oa bremañ eur republik. N'eo ket eur roue a zo o komandi ar Frañs. Ha ni kontantoh abalamour e veze desket deom petra eo eur republik.

An dra-ze a zo toud an dud, e-leh eur roue a zo eun den e-unan. Ar republik a zo muih, heu ! partaji. Ha ni kontant o klevet ano ar Prezidant, kar en on kalon e karem ar *chef* atao, ar *chef* brasa toud. Ar Prezidant, a ouezem, a veze chañjet aliesoh. An dra-ze a blije muih d'an dud, peogwir ma vefe bet eur famill *royale*, an dra-ze a zo da chom pell, a veze desket deom. Setu ma ne blije ket ar roue d'an dud, e oant oblijet da houzañv atao anezañ.

An noblañsed

An noblañsed, en on halon, a oa eun tammig bihannoh e-giz ma vijent rouaned vihan.

E-barz kement parrez a zo, ez eus eun noblañs bennag. Setu e welem penaoz e vevont.

Ni a gave gwelloh nompaz kaoud eun noblañs e penn ar barrrez ! Kar, pa veze eur peizant mêt, an dra-ze a zo tostoh deom, kar eun tamm distañs a chom atao etre an noblañsed hag ar beizanted. Ne gredem ket kaozeal d'an noblañsed e-giz ma veze kaozeet d'eur hamalad, d'eun amezeg pe d'eur hoñseiller simpl.

Goude ma vefe memez eun den fur, istimet, hag an noblañsou a zo amañ, war on tro, n'int ket mechant. Zokennoh e roent aluzenn. Ind-i, me a zo sur, ar vrasa aluzenn er barrez evid sikour ma valeo ar hermesou, ar skoliou, an iliz, ar reparasion a oa dah ober !

Ar baianed

Ar baianed ? maread maread a zo anezo ; atao ez eus leun a baianed, a veze lavaret deom er skol. Er skol on-eus klevet ar muia kaozeal deuz ar baianed, abalamour e veze greet eur wech an amzer, gand on Superiorez ha gand ar vistri-skol, eur gest peb a vare.

Ekspliket e veze deom penaoz a veve ar baianed, er broiou tomm. Bez' e oa eur misioner euz ar barrez

er Birmani, hag eun all en Etiopi, hag a roe deom kelou deuz ar broiou-ze.

Ar zupérieurez a gonte deom buhez an dud zu :

« Lod deuz ar vugale n'o-deus ket klevet ano deuz Doue, ne ouezont ket ez eus eun Doue. Eno, ar zaout a zo o ramplas Doue. Lezet e vezent da zond da veza koz-koz, n'eus ket a droad da laha anezo.

Er hêriou braz, pa vez gwelet saout dizertet deuz ar parkeier, ma veze staliou e bord an hent, o-deus droad da chavira toud ar staliou, da derri toud an traou, ha n'eus ket a droad da lopa anezo ! »

An dra-ze a zo bet kontet deom, abalamour ar re-ze a ramplas Doue, e-barz ar broiou n'o-deus klevet ano deuz Doue.

Mez ar visionerien, surtoud ar Vretoned, a zo eet d'ar broiou-ze, hag o-deus labouret kenañ-kenañ. Bale a reont da vond da weled ar familhou ha pa vezont klañv da barea anezo.

Ar visionerien a ouie peseurt louzou rei a-eneb ar hleñvejou, ha da gas eun tamm boued dezo, pa hellent.

Ar visionerien vreton o-deus greet kalz-kalz a vad e-barz ar broiou paian ha neuze, ar pez a oa e kalon ar visionerien a oa deski d'ar vugale ez eus eun Doue, ha badezi anezo, deski dezo ar hatekiz, piou eo Mamm Doue, hag ar Relijion.

Pa hellent, neuze, e lakeent d'ober kestou er Frañs da gaoud arhant evid ober chapelioù ha memez eun iliz bennag ma hellfent.

Prena diwezatoh eur velo evid mond da zoagni,

da vizita, ha surtoud da gas an aviël da gement den du oa en e barrez vraz-vraz, da lakaad anezo d'ober eur Pask. Hag int deuet a-benn d'ober tud yaouank kristen, d'ober beleien.

Jeanne D'Arc

Jeanne D'Arc a veze evidom eur zantez vraz. He istor a veze kontet deom er skol, paz a-raog deg vloaz, hag e veze kontet penaoz he-deus paseet he buhez. Eur plahig yaouank e oa o tiwall an deñved, hag a ree stamm en eur ziwall he deñved. Hag eun dervez e klevas unan bennag o kaozeal dezi. « Petra 'zo aze 'ta ? »

« Jeanne, ezomm am-eus deuz ahanout-te, da vond war loan. Kemer eul loan ha sao warnañ evid mond da zavetei ar Frañs ! Mall eo savetei ar Frañs. Me a gar ar Frañs ha ne fell ket din gweled anezi da veza drebet gand an Añglichen. Kea ! memez pa'z out eur vaouez, e vezi gouest ! Me a zalho ahanout. Me a heñcho ahanout. Kee dioustu, Jeanne, da lavared d'az tud kenavo. Galvet out ganin evid mond ! »

Ouz mouez an Aotrou Doue e sentas Jeanne dioustu:

« An Aotrou Doue a zo o kaozeal din, kar n'on ket o huñvreal ; setu peogwir Doue a halv ahanon ; oblijet on da zenti ! »

Mez strafuillet a oa Jeanne, enervet hag ez eas

memestra d'ar gêr da gaoud he zad hag he mamm.
Ar Zuperiorez a lavare deom :

« Ar Frañs a zo ar verh kosa deuz an Iliz, an hini a vez doujet dezi, ha kaset dreist ar re all ! »

Setu, an Aotrou Doue a gare ar Frañs dreist ar broiou all. An dra-ze a zo gwir ! ha n'eo ket drol abalamour kement ar Frañs he-deus sikouret Doue en eur rei dezañ leun a zent, leun a zent bevet¹, misionerien, seuzered, leun a veleien.

Me a gav din eo ar vro hag a fornis ar muia deuz ar bed da zisplega an Aviel !

Setu perag an Aotrou Doue ne felle ket dezañ ez afe ar Frañs da veza drebet gand an Añglichen. Setu e kare gwelloc'h ar Frañsichen eged an Añglichen.

---

¹ leun a zent bevet : leun a zent gwechall-goz.

Eur bugaleaj eüruz

An derveziad eürusa

An deiz eürusa deuz ar pemp bloaz pañsion on-eus greet er skol a zo bet deiz ar pask kenta. Er retreat e oam eüruz ive, tri dervez a-raog.

Ar pask kenta a zo bet dispar, toud, laouen ! On mamm en em gavas abred, kar diou overenn on-eus bet. Eun overenn vintin, a oa anvet an dra-ze, eun overenn zifre. Ha da houde e oa poent beza gwisket e gwenn. Eur zeur, ma oa unan disponib, on mamm, on tintin a oa o sikour gwiska ahanom, o lakaad deom on gwiskamant wenn.

Eul lostenn 'zindan, eul lostenn war-gorre gwenn-kann toud, ar voal, an diadem. Ar voal hir-hir da ruza war an douar a oa e *tulle*.

En on hreiz, en on halon, e rankem beza ken gwenn hag on toaletenn wenn ; an dra-ze a oa eun espes sakrilaj, ma'z oam difalloh¹ en diabarz eged en diavez.

Setu ne oam ket bet ken gwenn e-pad ma oam krouadur nemed e-pad an deiz-se.

---

¹ difalloh : ken glan ar houstiañs en diabarz hag an dillad.

An dervez kaerra, an dervez pinvidika euz ar vuhez !

Prena o ferm

Eun dra all ha ne ahounac'hain ket jamez ive eo an dervez pa 'm-eus gwelet va mamm ha va zad ken eüruz, ha ni ar vugale ez oem eüruz ive ganto, d'an ampoent m'o-deus prenet o ferm, kar lokatour e oant da *Monsieur et Madame*. Riou deuz kêr Lokournan. Pa oa marvet *M. et Mme* Riou, an heritourien a oa seiteg anezo, ha n'en em glevent ket a-walh evid doare d'ober eur partaj braz, peogwir e oa pemzeg ferm ha tri-ugent, da bartaji etre seiteg.

Pell int bet o esei da bartaji, hag e fin ar hont o-deus desidet da werza kazimant toud anezo en *adjudication* ::

« Setu ! ar priz ma'z aint ez aint ! »

War ar journaliou e oa inkantet evel just, hag al lokatourien, a oa maread anezo e parrez Milizag, parrez Plouzane, Boharz, Lokournan, Kozmeal, Gwiproñvel.

Al lokatourien toud a oa strafuillet :

« Petra ez aim da veza ? » a lavare toud al lokatourien :

« Me am-eus c'hoant da brena va ferm ! » a lavare eben.

Va zud o-doa eur c'hoant braz da brena ive o ferm hag an amezeien a oa ive lokatourien da *M. et Mme* Riou er memez kondision.

An derveziou a-raog, seiz pe eiz dervez, ne oa

ken nemed mond-ha-dond e ti an amezeien:

« Ale ! me am-eus klevet an dra-mañ ! », a lavare unan.

« O ! me am-eus klevet an dra a-hont ! », a lavare unan all.

« Penaoz e raim ? »

« Ma ! me am-eus kavet arhant. Bremañ ma n'eus ket re a dud da zelher ar hresk warnon, on barreg ! »

Dervez an *adjudication* en em gavet, tri derveziad a oa bet - e sal vraz *Hôtel des Voyageurs* e Lokournan edo ar werzedizez -, ha spontuz-spontuz an dud a oa bemdez atao !

Leun-chek ar zal !

Lod deuz ar fermiou n'ez eent ket ker ; setu al lokatourien eüruz o c'hoarzin evel just, eüruz o tond er-mêz deuz ar zal da houde :

« *Ça y est* », me a zo pase kontant ! »

Ferm va zud ah en em gavas d'he zro. Va zad a daolas eur hresk. Den ebed ne daolas. Setu ar voujienn a varvas hag ar hresk a chomas gantañ. Mez kement e krene va zad gand an emosion, e gouzin braz hag edo en e gichenn eo a gasas anezañ da zina dioustu evid gweled daoust ha gelloud a raje memez da zina, kement e krene !

Mez e aon a baseas. Eüruz parfet o tond d'ar gêr evel just !

Tri-ugent mil lur ar *mise* a briz, hag eur hresk hepken, kant lur. Setu ar priz a oa tri-ugent mil ha kant lur.

Tregont mil lur e-neus bet deuz ar *H-Crédit*

Agricole hag amezeien a oa bet da ginnig dezañ. Unan a ginnigas ugent, unan all deg, hag unan all deuz a Vilizag a ginnigas deg all. Setu, an dra-ze a reas deg mil lur ha tri-ugent.

Barreg evid paea toud ar paperiou !

Ni, ar vugale vihan, a oa yaouank, peogwir n'am-
oa ken nemed nao bloaz hanter ha va hoar eiz vloaz,
eur breur c'hweh vloaz, ha kouskoude, me am-eus
soñj mad gweled on tud pase eüruz, ya !

Soñj a zalhin atao deuz an derveziou-ze, kar
abaoe evel just e oam deuet da veza proprieter e-leh
lokatour, hag atao em-eus istimet beza proprieter.
Ha war va hozni em-eus bet ar memez chañs. On
ferm a zo bet gwerzet deom, setu an eil boneur eh
istiman an dra-ze, beza sur da vervel en on tra ! An
dra-ze evid eur houër hag evid maread a dud a zo
eur boneur braz !

An derveziad gwas

An derveziou a zoufren ar muia pa'z e oan
krouadur, deuz an oad a zeiz vloaz beteg daouzeg
vloaz, eo an derveziou pa deue ar poent deom d'en
em zepari diouz on mamm.

Ar garantez a zo aze, ar gwad a zo aze, ar
hrouadur a gar e vamm muioh dreist kement tra a
zo, ya ! Peb krouadur a gar e vamm ! Da zeiz vloaz e
rankem mond d'ar skol. Aze, en deiz kenta, n'em-
eus ket ive a zoñj da veza soufret kement ha d'ar
vakañsou all, deuz ar rañtre kentoh, noñ !

Mez dre ma koseem, e soufrem, leñva a reem beb dervez, pa oa deuet an dervez da vond d'ar skol. Kar pa'z eem d'ar skol d'al lun, e oa poent da antreal da zul da houde peder eur, memez da houde div eur, toud ar pañsionerezed oh en em gaoud aze.

Kerkent ha ma tihunem en on gwele, en dervez-se, e santem on halon o c'hwezi, gand ar zoufrañs, hag e oam trist e-pad an deiz. Ne zrebem ket kement hag en derveziou all, noñ !

Da houde ar hafe, war-dro teir eur, on mamm a brepare deom an dillad hag a lavare deom :

« Mad, poent eo en em walhi ; me a zo o vond ive d'en em walhi evid kas ahanoh. Lakait ho tillad fresk, ho tillad nevez ! »

An dillad nevez he-doa preparat deom eun tamm bennag hag an dra-ze a ree eun tammig plijadur deom :

« Me a vezo, yañ, e mod-se, ken prob hag ar re all ; ne vezim ket vekset ! »

An dra-ze a ree plijadur deom o weled on mamm oh ober he fosubl d'ober plijadur deom.

Hag e-barz ar voetur e-pad an hent, pemp kilometr d'ober. Al loan a yee a-wechou d'ar haloup, a-wechou d'ar paz d'ar herziou¹, ha ni poan en on halon, ne hellem ket lavared ger ebed.

Er skol, on mamm a roe an dorn deom da zougen

---

¹ mond d'ar herziou : mond d'ar paz - adlavared a ra ar ger "brezoneg" goude ar ger "galleg".

on dillad, hag ez eem e-barz an *décolterie*¹ evid kas on boutou, d'ar refektoar evid kas an amann.

Pa deue ar poent d'en em zepari, on mamm a lavare kenavo deom evel just, an dour en he daoulagad, peb tro ha peb tro !

Gouzoud a reem ne weljem ket anezi a-raog ar zul, ha ni n'ez aim ket d'ar gêr a-raog tri miz.

An dra-ze a oa poaniuz-kenañ-kenañ-kenañ ! ya ! poaniuz e oa an dra-ze !

Gwechall ar vugale a zoufre estreged ar vugale bremañ. Ar vugale bremañ n'en em rankom ket ar hont peseurt teñzor o-deus d'en em gaoud er gêr beb noz e-touez o zud !

Kar ni a gare kement ar gêr, da nebeuta, ha ma ra ar vugale a hirio. Kollet e vefent ma vije greet dezo chom tri miz en o skol, kollet e vefent, klañvel a rafent, ya !

Pa deue ar vakañsou, pa veze greet tri miz, e frealzem da weled eur ar vakañsou.

On mamm a deue da gerhed ahanom. Ma ne helle ket, e teue an tad gand eur voetur dre loan, kar kaled e oa ober pemp kilometr war an troad, surtoud er goañv, ya ! Setu e teuent da gerhed anahom. A, A ! Pa welem penn al loan oh antreal e kourt ar skol. Kar eun drav braz a oa, hag e veze staget al loan ouz ar wezenn. Gwez a oa, pemzeg bennag e-barz ar hourt.

---

¹ *décolterie* : evid “*décolterie*” sur a-walh, euz ar galleg “*cotte*”, marteze . Al leh ma veze laosket an dillad, amañ ar botou louz.

Ar vokasion

Ar veleien evel just, surtoud ar visionerien, a brezege ez oa ezomm euz tud da ingala mouez Doue dre ar bed :

« An eost a zo puill, ar vevelien a zo rouez ! »

Memez ar Frered, e skol ar Frered, a ree maread evid kaoud eun nebeud a veleien e-barz ar barrez.

E skol ar Frered, ar Frer mestr ar hlas a grie meur a wech war ar vugale :

« Me a zo o houlenn diganeoh piou a zo kontant da veva gand Doue, evid ramas an eost. An neb a zo kontant, savit ho torn, savit ho piz en êr ! »

Hag evid doare, e veze unan bennag beb tro, daou, tri, pevar. Ar re-ze, neuze, da houde, e veze evel just kemeret o ano hag ar Frer a lavare piou oa ar re-ze d'an direkter-skol. Hemañ a gase kelou d'an direkter ar vokasionou (evid amañ eo Kastellin), ha da houde da zirekter ar Frered euz Ploermel.

Setu an daou-ze o-doa kustum d'en em gleved ha da lakaad eun dervez da zond d'ar barrez. Er skol e sellent pa veze lavaret dezo peseurt krouadur heb ma ouezfe hemañ :

« Peleh amañ ar hrouadur e-barz ar hlas ? »

« Hennez eo e-neus savet e viz, hag hemañ ! »

Setu ar direktourien a zelle mad outo. Mez a-raog memez, ar Frer deuz ar skol a oa deuet da avertisa ar famillou hag hennez a wele ma oa komplikasion, da skwer :

« An tad a zo diêsoh peurlies a da asanti ! »

An tad a lavare a-wechou :

« Me am-eus ezomm deuz outañ da labourad ! »

pe : « Hennez n'eo ket kreñv a-walh ! »

Digareziou, kwa ! meur a wech.

Ma ne lavare ket ya, Direkter ar Frered hag hini ar Vokasion a deue neuze en ti, o-daou, da houlenn digand an tad hag ar vamm rei o hrouadur da vond da skol da Gastellin.

Ar hrouadur e-neve unneg pe zaouzeg vloaz. A-wechou, ar gerent n'oant ket kontant da weled o bugale o vond kuit. Mez an neb o-doa feiz vraz a lavare ya dioustu.

Koulskoude, kaled e oa dezo, surtoud pa'z en em gave war ar mab kosa. An tad e-noa ar muia poan o weled e vab kosa o vond kuit, ya ! Pa veze an eil pe an trede, ral ma veze komplikasion, mez ar mab kosa !

Bez' am-eus kerent hag o mab a oa eet da Frer ha memez evid lavared deoh, eñ eo a zo bet Direkter Ploermel. An tad J.M. Kermareg, eur bugel kouzin da va hini koz.

E dad e-neus bet poan-kenañ-kenañ o laosker e vab. Laosket e-noa anezañ memestra, ya ! ne gav ket din e-noa lavaret nann ! mez terrub eo, emezañ, kement rouspeti a ree !

Da houde, pa oa deuet Jean-Marie d'ar gêr da vakañsou, ne ree ken leñva o vond en-dro, kement a labour er gêr ha kement a joa e-noa euz e dud.

Leñva, leñva en otokarr hag a deue e penn an hent braz evid ramas anezo evid mond da Bloermel. E-barz an otokarr e oa unan deuz Ploermel, eur Frer, kwa ! gand ar *chauffeur* hag ar voused.

Ar tad a lavaras d'ar Frer :

« Gwelit 'ta ! emezañ, penaoz emañ ! »

Ar bugel a leñve spontuz, oh adkripa ouz e dad. Trist oa da weled ! Leñva, leñva a ree ! hag e doare e puche war an douar, n'en-doa ket c'hoant da vond, noñ ! noñ !

« Laoskit anezañ ganin, a lavaras Yves Kermareg, mez laoskit anezañ ganin ; gweled a rit penaoz emañ, alato ! emezañ, n'eo ket avañs forsi anezañ ! »

Petra ree ar Frer ? Kregi en e balto, ha sach a anezañ :

« Deus amañ ! emezañ ! »

An tad e-noa kavet an dra-ze kaled :

« Dibradet eo bet diganen, emezañ, en despet din. »

Dibradet e-barz an otokarr a-bouez e balto, a-bouez e skoaz. Serret an nor, hag an otokarr, dao, kuit.

D'ar vakañsou eh em gave an dra-ze aliez a-walh, pa oa yaouank. Eveljust da houde *fur et à mesure* ma'z eas J.M. d'ar skol... Hennez a oa eur spered uhel, êz, *intelligent* ma karit, digor-kenañ e benn, kenta deuz ar hlas, hag e uhelle buan e grad, ya !

Setu neuze ! 'benn nebeud bloaveziou da houde, e-noa nebeutoh a boan o vond deuz ar gêr.

Mad ! diwezatoh, en em gavet uhel dija, setu anezañ kloareg, setu anezañ gwisket :

« N'eo ket bremañ va zroad, alato, da zialia anezañ ! »

Hag ive, a oa deuet paotred all war e lerh, setu e ferm a droe mad, setu e spered a oa trankilloh, hag e oa-eñ kontantoh.

N'e-neus jamez, da houde, goulennet gand Frer Ploermel : « laoskit anezañ ganin ! » Diwezatoh, J.M. a reas enor dezañ, peogwir eo deuet da veza eun den doujet gand an dud.

D'ar plahig yaouank eh en em gave eun tammig heñvel ive. Ma veze ar verh kosa, ar vamm he-doa poan ive.

Da fin ar skol ha, da houde daouzeg pe drizeg vloaz ha da houde beza greet ar pask kenta, aze e oa an abadenn, O ya !

Pa vezem oh ober ar retreat evid ar pask kenta, ar veleien evel just a lavare d'ar vugale d'en em houlenn toud :

« Goulennit ar hras digand Doue da sklerijenna ahanoh ! goulennit war peseurt hent eo red deoh mond. Goulennit e mod-se :

« Digorit din va spered da lavared din petra 'rin diwezatoh ! Lakait ahanon e-giz ma karoh, mez lakait ahanon da vond el leh m'ho-peus c'hoant ! »

Ya ! ar bedenn-ze a veze desket deom.

Da drizeg vloaz, lod a yee da Lezneven ha da

houde da *Saint-Méen-Le-Grand* pe da *Saint-Jacut-de-la-Mer*.

Ar muia toud a oa e *Saint-Méen*, ha ne deuent ket aliez d'ar gêr, beb tri miz. Jamez ne deuent d'ar vakañsou bihan, noñ ! Memestra e teuent da Bask. Evidon-me, perag n'on ket eet da zeur ? O ! c'hoant

am-eus bet, nompaz ive re vraz. N'em-eus ket bet ar menoz, ma keroh, mez soñjal a reen meur a wech, am-oa eun tammig avi o vond da zeur, en eur zoñjal :

« Eur vuhez vrao o-deus, istimet int, doujet gand toud ar vugale, ha surtoud int war hent ar zurra da vond d'ar Baradoz. »

O ! avi on-oa deuz outo, abalamour d'an dra-ze. Mez tra ma kreskem eun tammig bihan, e lavarem alato ennom on-unan:

« O ! heñvel bemdez, bemdez a zo heñvel evito. D'ar zul, peseurt sul o-devez ar re-ze ? nemed mond d'an iliz, pedi, da eun eur hanter mond d'ar Rozera, da houde, d'ar gousperou.

Ha da houde neuze e teuent d'ar skol, eun tammig pourmenadenn, O ! ar zeurezed a ree just tro ar jardin aze hag ar hourt. Setu toud !

Ha da houde, e vezent gwelet adarre, pep hini en he hlas, o prepar an deveriou 'benn an dervez war-lerh, fasil.

Setu beb sul heñvel, da zeski d'ar vugale ! »

Ha neuze, e teue er vakañsou. Seul-vui ma vezent hir, seul-vui en em blijem er gêr. Ha mond kuit deuz ar gêr a deue da veza eur groaz deuz ar re wasa toud. Leñva, nompaz drebi, kement e karem on mamm, on tud, kement en em blijem o labourad hag o sikour anezo, nag a labour o-doa !

Hag e lavaren :

« O ! n'eo ket posub, n'on ket gouest da laosker va mamm e mod-se ! hi he-dije eur jagrin spontuz,

ma kemerfen hennez, an hent-se ! »

Setu neuze, em-oa nebeutoh-nebeuta a houd da zoñjal mond da zeur, ya ! ha muioh ha muioh a houd da labourad er gêr, dah ober vad, ha da labourad gwasa ma hellen, ar pezh ne hellen ket ober muioh.

Setu n'em-eus ket e mod-se goulennet jamez digand seur ebed, na digand ar Zuperiorez :

« Sell ! » lakait ahanom d'an hent da vond da zeur ! »

Noñ ! hag ind-i, n'int ket deuet beteg va hêr da houlen ahanom. N'o-deus ket kemeret ahanon disparti kennebeud, jamez, er skol, da glask sacha ahanom dah ober eur zeur, noñ !

Memestra, eur droiad, plah yaouank e oan c'hoaz, hag eun nervenn a oa diskollet¹ e va breh gand eun arad re bounner evid va divreh mistr, hag e oan eet da gaoud Merañs, - honnez a ouezo petra ober -, daoust hag e oa red mond da gaoud eun dreser, kar Merañs a gase da gaoud eun dreserez da Vrest, ti *Madame Le Bihan*. Honnez a oa an dreserez :

« Mez Yvonne, a lavaras eur zeur all din, ni a gave deom, ar zeuzered amañ, c'hwi a vije bet eet da zeur ive ! »

Ha me respontas :

« Ar zoñj am-eus bet, eun tammig aze, pa oan yaouank, mez en dervez a hirio, e karan re va mamm, n'on ket gouest d'en em zepari deuz outi

---

¹ diskollet : eet a-dreuz

ken, re e karan anezi.

Hag e kav din em-eus kement a verit o sikour anezi,
ken ma vezo beo, o sikour da labourad va zud da
hounid o bara, war-dro ar ferm, kar ezomm o-deus
da veza sikouret ; ar vuhez a zo poaniuz a-walh ! da
zoñjal skolia, beva, ar re a zo war va lerh, nann n'ez
in ket ! »

Ar bed all

An Ivern hag ar Purgator

Ar ger-ze a ree aon deom, kar an ivern, a oa bet desket deom, a bad atao kea ! hag eo tan, tan !

Eur puñs braz braz ha n'eus nemed tan e-barz, hag an diaoul, diaoulou memez, gand eur forh, o paka an dud « Ale ! kit, kit ! » da gas anezo er foñs, e-giz ma vije leun an ivern dija !

Ni on-oa soñj, pa'z oam bihan, e oa diaoulou war an douar o klask bugale, ar vugale surtoud. Kar an diaoul a ouie. Ar hrouadur a zelaoue buan hag a zente buan. Setu e lavare dezañ :

« Ale ! te a deuo ganin-me, a-hont e-pezo plijadur ; a-hont ez eus leun a re vihan ive ! »

E-mod-se eo ! ha va mamm he-deus kontet deom, pa'z oam bihan bihan, eun dra ha ne ankounac'haim jamez !

Gwechall e veze bet lavaret dezi, pa'z oa yaouank, an dra-ze a zo pell 'zo, war-dro 1875, klevet he-doa e oa en ivern eur hrouadur tri bloaz¹.

Hag an dra-ze e-noa spontet on mamm, ha ni ive,

---

¹ Hervez Saint-Louis de Gonzague.

pa lavaras an dra-ze, on mamm deom :

« O va Doue ! Pegen dañjeruz eo, alato, ar vuhez ! ma ! nevez en em gavet war an douar ez eus dañjer braz da vond en ivern ! »

An dra-ze a strafuille ahanom ; aliez aliez, e soñjem en dra-ze, hag a kestonem on mamm :

« *Maman*, mez peseurt a oa hennez ? tri bloaz a lavarez, hennez neuze e-noa eur spered braz, spered eun den en oad, hennez n'eo ket bet jamez eur hrouadur bihan neuze ! Hennez a oa dioustu eur spered braz ? d'an oad, sur, eur bloaz neuze, ha daou vloaz, ha tri bloaz, e-noa dija spered eun den desket, eun den hag a ouie peseurt a ree ? »

Ni a gestione on mamm kenañ-kenañ diwar-benn an dra-ze aliez, ha jamez n'ez ee an dra-ze deuz on penn ! ya ya !

« Da dri bloaz ! mond en ivern ! »

Ha kredab eo gwir, peogwir an dra-ze a deue deuz ar relijion ! Fasil, eur misioner bennag e-noa bet lavaret an dra-ze da doud an dud, hag an dra-ze a zo aprouvet, sur, e-barz ar Skritur.

Hag e houlennem neuze diganti :

« Mez tud ar hrouadur-ze a oa tud speredeg sur ive ? Tud abred a lavarar deuz an dud-se, sur sur, evid kaoud eur hrouadur tri bloaz hag a ouie peur e ree ar fall, peur e ree mad, hag a gemere droug deuz an Aotrou Doue, da dri bloaz.

Kar evid mond d'an ivern, e ouie mad peseurt e ree, e ree espres, ya ! Unan hag a oa deuet da veza dija eun antekrist, kwa ! Dija eun antekrist ?

kompren 'ta ! »

Soñjal a reem en dra-ze.

Bremañ ne vez ket klevet ken ano deuz an dra-ze.

Tud yaouankoh evidom, hini ebed, oh ober ano ebed diwar-benn an dra-ze, noñ ! Re on oad deom-ni kepken. Evidom-ni ? en ivern, O la la ! n'ez eom jamez, noñ noñ ! kar alato on-bezo eun tamm nerz, atao, forz pegen koz e chomim war an douar, da nompaz selaou an diaoul.

An dra-ze a zoñjem pa oam yaouank, kwa ! hag evel just on-eus bet ar boneur da gaoud nerz a-walh ha bolontez da nompaz en em laosker d'ober ar fall, espres, espres surtoud ez eo ! Kar e oa desket deom, an ivern a oa gwasa tra a hell beza ! An den ne hell ket prena evid beza espernet da nompaz mond d'an ivern. Forz pegen pinvidig e veze, ne hell ket paea da nompaz mond d'an ivern.

Mez n'oa ket kalz a dud en ivern, a veze lavaret deom !

Soñjal a reem, unanig bennag marteze e peb famill memestra a hellje beza, mez nebeud nebeud !

Ni a zoñje an dra-ze, pa oam yaouank, ha bremañ atao, peogwir ez eus eun ivern, heu ? Unanig bennag, nompaz deuz peb jenerasion memez, noñ ! douetuz nebeutoh ! O ya ! a zo en ivern !

Goulenn a reem digand on mamm e mod-se, pe digand on tintin pe digand ar re oajet, ar re goz :

« Don, don eo an ivern ? »

Ya ! don eo, a veze lavaret deom. Da genta ni a zo amañ war an douar, hag e welem on tad o toulla eun dra bennag, eur foz hañvoez a veze bet toullet d'ar poent-se, tri metr donder. Hag e veze lavaret deom :

« Goude an douar ez eus dour. Goude an dour ez eus douar adarre, ha mein, ha kerreg, ha sabl, hag an dra-ze a zo don don c'hoaz !

Ha da houde, pell pell, emañ an ivern, O ! meur a gilometr a-zindan an douar evid doare ! »

Ha ni a zoñje :

« Dor an ivern a zo ken don neuze, an diaoul e-neus toullet, yañ, neuze ! e mod-se ez eo, ne hell ket ramas kalz a dud, hag amzer on-eus da zoñjal a-raog eh en em gavfem er foñs.

Marteze e hellfem a-wechou dond en-dro, ha laosker an diaoul da nompaz paka ahanom ! »

Gouzoud a reem e vezem maro, mez an dra-ze a oa menoz ar hrouadur, peb seurt menoziou, ya, ya ! Ha gouzoud a reem ar pezh a veze bet lavaret deom : an diaoul a veze en traoñ d'ar gwele evid ramas an ene.

An ene ne veze ket espliket deom peseurt form e-neus, peseurt pouez e-neus, peseurt eo. Ar pezh a veze lavaret deom eo :

« An dra-ze a zo eur mister ! »

Setu peb den a ree e zoñj e-giz ma kare.

Skañv eo an ene peogwir e hell mond uhel uhel, yañ, atao d'ar Baradoz, dioustu goude ar maro !

Setu, ni a zoñje, eur papillon a zo skañv ! heñvel e mod-se emañ neuze, pe skañfoh c'hoaz eged eur papillon ? Eur papillon a ya pell a-walh ive, mez n'ez a ket eün evid treuzi an neñv !

Mez lavaret ha lavaret e oa bet deom koulskoude :

« Mez n'eo bet avañs esaea klask kompren petra eo, peseurt pouez 'eo peseurt form e-neus, n'eo ket avañs deom !

Setu, ni ne chomem ket o terri on penn ; kredi a reem, an disparti etre ar horv hag an ene, eo ar maro justamant.

Aze int distaget dioustu el leh ma vezom barnet kerkent emañ aretet ar galon, kalon ar horv, ya !

Ha neuze, an ene a yee da weled Sant Per en nor ar Baradoz, aze eo e-neve aon, kar an Aotrou Doue a varne aze a-raog dor ar Baradoz.

Mez lod all a grede e veze greet ar jujamant el leh ma varvem, kea ! mez ar hrouaduriou o-deus meur a venoz. A-wechou eo e-kichenn ar gwele e veze greet ar jujamant, a-wechou all e soñjem ar hontrol :

« Digor din Sant Per, digor, digor ! Me a rank mond e-barz ! »

Setu ar pezh a zoñjem a-wechou ; ar vugale a gustum dirapar, kea ! ar pezh a veze bet espliket dezo koulskoude, hag e reont eur zoñj all memestra, ya ! deuz ar jujamant.

Poltrejou deuz an ivern a oa diskouezet deom gand an tan hag ar flammou, ar glaou ruz-tan, glaou partoud, a-zindan ar bed, a-zindan ar herreg, tan partoud, setu ar bed dibrad war an tan.

Ne blijje ket deom chom pell o soñjal en ivern, e-giz ma raje aon d'ar hrouadur :

« O ! marteze, en noz, e soñjin deuz an ivern ! »

Koulskoude, fiziañs on-oa da nompaz mond e-barz. Mez ma'z eus unan bennag deuz on kerent, e

oa ar risk da veza spontet.

Ha n'oa ket avañs pedi evitañ, an dra-ze a zo pedennou nul ! Setu e veze lavaret deom e veze gwelloc'h pedi evid ar re a zo er Purgator :

« Goulennit en ho pedenn, lakaad anezo d'ober eur paz. Eun dervez, kinnigit an overn e mod-se, choazit unan deuz ho kerent, ha goulennit, e-pad ma vezo an osti etre daouarn ar beleg, e zaouarn etrezeg an neñv, aze emañ ar poent da houlenn grasou ! Aze, Doue e-barz an osti a zitribu e hrasou ! »

Ha me e va spered :

« Setu, hirio e lakaim unan bennag da avañs d'eur paz etrezeg ar Baradoz, ya ! unan deuz on kêr hag a zo er Purgator, ober eur paz. Nebeud a dra a houlennen ! »

Hag a komzem da Jezuz evel ma komzem d'on mamm :

« Evid mamm-goz e pedin, noñ, kar honnez a zo eur zantez, mez tad-koz marteze ! pe tonton Yv, pe tonton Frañsoa, pe on tud-koz-koz ».

Hag a choazem unan anezo hag a vije dañjer dezañ e vije er Purgator.

« Hennez a avañso, yañ ! Lakait anezañ da avañsi ! »

Hag on-oa plijadur da gaozeal da Zoue, evel e-giz deuz eur gamaladez !

Ya ! e gwirionez e mod-se ! e-giz ma lavaran deoh ! e soñjem en overn, heñvel-poch :

« Sell 'ta ! Tonton Frañsoa a zo avañset deuz eur paz, ya ! mez peseurt eo eur paz ma veze toud ar

Purgator da dreuzi ! »

Pe a-wechou neuze :

« Lakait an hini an tosta deuz dor ar Baradoz da antreal. Hennez, marteze, 'n-eus nemed eur paz d'ober ! Mad ! an hini deuz on hêr hag a zo an tosta deuz an nor, lakait anezañ da vond e-barz ! »

Setu, d'ar zul war-lerh e houlennem adarre :

« An hini an tosta c'hoaz, aze, da vond er Baradoz ! »

A-wechou all neuze e veze choaziset unan all, peotramant eur hamalad, an hini en-deve ar muia poan er bed-mañ :

« Lakait anezañ da ziminui eul lodenn deuz e boan, yañ ! Tennit eur seurt deuz e boaniou ! Kar meur a seurt a zo !

Bez' e oa bet eur famill amañ, er harter-mañ, hag a zo bet devet ar mab. Setu neuze e soñjem diwar-benn honnez, ar famill-ze, ha kazimant toud er harter o-deve devosion, hag a zoñje er famill-ze ! Hag om sur, he-deus bet meur a hras, hag honnez a zo bet soulajet gand on pedennou.

Roet o-deus nerz d'ar vamm, ar pezh n'he-deve ket en derveziou kenta, roet nerz dezi, ha labourad a helle adarre, kar an tan a zo eur gwall-dra ! Hag he mab a oa chomet da zevi e-barz, he merh a oa andikapet, bouzar ha ne helle ket heulia ar hlas.

Toud an dra-ze a zo pase trist !

Ar Purgator

Ar Purgator, a zo bet lavaret deom, a zo heñvel deuz tan an ivern, memez tan, memez poan a ra, mez er Purgator, ne chomoh ket atao !

Pa veze paeet on dle, ez eem d'ar Baradoz, setu, ar re a zo er Purgator a zo o hortoz pedennou.

Ar re-ze, ha kredi a ran an dra-ze, a gri war an dud, war o herent hag o mignoned, evid beza sikouret.

Dond a reent war an douar da grial e-kichenn on diskouarn, ya, ya !

Evidom me, a zo en em gavet an dra-ze, eur wech a gav din, am-eus klevet, ya ! va-unan me !

« Mez Yvonne ! ped evidom, yañ ! »

O va Doue ! dihunet on bet gand ar ger-ze ! o va Doue !

Setu aze e ouiem, n'eo ket en ivern ema ! mad eo ! ha pedi a rin !

Ne deuent ket da grial, nemed d'an noz hepken, ya ! Eur wech hepken em-eus klevet, mez, klevet am-eus, hag on bet dihunet gand ar geriou-ze !

Ar Baradoz

Ar Baradoz, on-eus klevet ez-vihanig, a zo braz braz, uhel uhel !

E kreiz ar Baradoz ema an Aotrou Doue, azezet e-barz eur *fauteuil* , eur seurt ha n'eus ket ken brao

war an douar, ha ni on-oa eun espes aon abalamour eun den ken braz ha ma'z eo, kwa ! an Aotrou Doue ! ha daoust ha ni oh ober kemend-all a draou fall, penaoz e kredom mond dirazañ ?

An Aotrou Doue a zo azezet e-kreiz hag ema an arhêlez en e gichenn, an tosta dezañ, kement a-zehou ha kement a-gleiz, an êlez, kement a-zehou, kement a-gleiz, abalamour d'an Aotrou Doue da veza just e-kreiz.

An êlez, ar zent hag ar zentezed, setu an dra-ze a zo kaer, kaer-kenañ da weled ! Bez' ez eus a-zehou kement a zent, a-gleiz kement a zent. Sentezed a-zehou, sentezed a-gleiz.

Desket e veze bet deom ez eus a beb seurt deuz outo, ez eus merzerien, beb seurt. Sent vraz, sent hag a zo bet lahet, greet mizer dezo kenañ, abalamour d'an Aotrou Doue. Ar re-ze a zo ar Zent vrasa.

Da houde ema an dud hag o-deus meritet ar muia, hag o-deus an ene ar haerra toud, ar re a zo bet eeun war an douar.

Soñjal a reen ar muia toud, ar mammou a famill niverusa, peogwir ez eus mammou hag o-deus bet pemzeg, c'hwezeg a vugale, pe ouspenn !

Ar re-ze o-deus greet o dever penn-da-benn, da zevel anezo mad ha da gaoud bugale da gared an Aotrou Doue.

Setu aze ar mammou hag a zo an tosta d'ar zent.

An tadou, evel just, hag o-deus savet mad o bugale ive, hag a oa kontant ive da zevel o bugale

d'ober plijadur da Zoue !

Ar Baradoz ? Ar vugale vihan a houlenne digand
o zud :

« Peleh ema ar baradoz ? »

Setu e veze lavaret dezo :

« Sellit mad uhella ma hellit ! »

« Ya ! me a wel an heol aze, deuz a-bell, ha deuz
an noz e welan ar stered ! »

« Mad ! en tu all d'ar stered ez eus c'hoaz ar
firmamant, ha da houde ez eus êr, êr, ha dor ar
Baradoz a zo er fin toud, an uhella posub. Ne
ouezom ket peseurt distañs a zo, n'om ket gouest da
gompren, ken pell ema, n'om ket gouest ! »

Ar vugale a-wechou a ree refleksionou drol !

« Ha ma pilje neuze unan bennag deuz ar re a zo
eet d'ar Baradoz ? »

O zud a responte dezo :

« Mez n'ez eus ket nemed an ene hag a ya d'ar
Baradoz ! hag hennez, an ene-ze, peogwir e-neus
meritet mond d'ar Baradoz, ne ra ket nemed pignad,
pignad, ne ziskenno ket jamez en-dro, ken skañv ha
ma'z eo !

Hag hennez a zo gand Doue hag a chomo eno,
hag a vezo eüruz. Eno n'ez eus ket nemed
kanaouenou, ha ne vezont ket skuiz, jamez ! An
eneou ne vezont ket skuiz !

Ar re-ze a baseo e mod-se ar pezh a vez anvet an e-
ter-ni-te !

Devosion an dud

Eun edukasion gristen a zo bet roet deom, ha bet roet d'on tud ive ha d'on tud-koz. Bez' e hellan lavared, an dud-koz a oa strisoh, severroh kalz.

On tud da houde a oa eun tammig bihan souploh, ar re deom-ni a oa souploh c'hoaz. Ha bremañ dre ma'z eer, souploh-soupla c'hoaz atao. E mod-se a ya an traou !

Me a gav din, on tud-koz surtoud a oa kazimant toud hanter sent, yañ, atao, kar ind-i n'o-deus ket greet kalz a zroug, ha ne hellent ket mond da voyaji da glask an diroll.

Ind-i, d'ar zul, n'oa nemed mond d'an overenn, sevel abred, mond war o zroad d'an overenn vintin, ha da houde, labourad, ober entent diouz o chatal. Toud al labour a oa red ober, memez d'ar zul.

Ha d'ar gousperou goude lein. Toud an dud-koz a yee gwechall d'ar gousperou.

An aluzenn a reent ive gwelloc'h eged en dervez a hirio. Tud a oa hag a deue d'o hêr da lopa war an nor hag a houlenne eun tamm bara da zrebi. D'ar poent-se, e oa maread a dud paour. Setu on tud-koz a roe aluzenn kazimant bemdez.

Komparom neuze, eun tammig, gand hirio. Pegen

klouar om-ni, ha koulskoude ez eus tud hag o-deus poan en dervez a hirio, koulz ha gwechall, hag a hellje dond.

Ni a zo klouar estreged on tud koz !

On tud-koz, ma veze unan bennag hag a ree eun dra fall a-walh, da laerez pe da luhachi¹, pe iñsulti, ar re-ze, an dud-se, a veze diskouezet gand ar biz.

En dervez a hirio ez eus leun a dud oh ober gwasoh c'hoaz, ha pegen klouar eo ar relijion a hirio !

Respet o-doa on tud-koz an eil evid egile. Kared a reent o fried, kared a reent o bugale, ne glaskent nemed o mad !

Doujañs, memez karantez o-doa evid o froprieter, hag en dervez a hirio, al lokatour a zo hardiz ouz e brobrieter. Memez da glask rabas outañ. A-wechou, ma n'eo ket kontant, e vez brezel etrezo !

Gwechall on tud-koz ne gredent ket lavared ger ebed hag e paeent ar pezh a veze goulennet diganto evid o goumikêl.

On tud, war-lerh on tud-koz, a oa atao kristenien vad. War ar mêz, pa vezent pell deuz ar skol, e vezent kaset e pañsion. Aze o-deus bet eun deskadurez vad-kenañ, a dalvoudegez, eun deskadurez aour.

Ma houlennit ganin piou a oa an eürusa, pe an dud-koz, pe ni ? Me a gav din e teuom da veza bremañ maleürusah-maleürusa.

---

¹ luhachi : toui Doue.

Ha surtoud, an dud-koz a oa tud, me a gav din int
eet, nompaz toud, mez kazimant toud, war e eün
d'ar Baradoz.

Evidon-me, a gav din, kar ar re-ze n'o-deus ket

greet ar fall ! Marteze o-deus bet purgator dah ober,
mez anaoud a ran maread maread hag o-deus greet
o furgator war an douar.

Bez' ez eus, seul-vui ma tostae ar vrezel, seul-vui
e-touez ar wazed war ar mêz, a hellan lavared, e oa
maread a voesonerien.

Setu, maouez eur boesoner he-deus bet da zoufr,
kenañ kenañ ! Eun druez memez e teue da veza he
buhez.

Maouez eun den hag e-neus kollet e benn, kollet e
gorv dre ar boeson, ar vaouez-se, n'eo ket bet nemed
eur valeürez hag he-deus greet he furgator war an
douar.

Honnez a zo eet d'ar Baradoz, pa 'deus greet he
furgator amañ. On tud o-deus anavezet ar poent-se
a-raog ar vrezel 1939. Ar boeson ne oa ket ker hag an
neb en em droe ouz ar boeson, hag a eve er gêr ha
n'oa ket hepken pa'z eent en tu bennag d'ar foariou.

D'ar foariou, ma teuent mezo d'ar gêr, mad ! an
dra-ze ne hoarveze ket ken aliez. Ma n'ez event
nemed pa'z eent en tu bennag, d'eur friko bennag,
pe d'ar foar, memez d'an overenn, pe d'eul lein
bennag !

Kalz gwasoh eo deuet da veza o stad pa'z int
komañset da eva gwin er gêr.

Mez pebez edukasion vad a zo bet roet deom
dioustu gand on tud a lakee ahanom war an hent
mad !

Ni on-eus bet eur chañs abominab, eur boneur
abominab, da veza bet ganet e parreziou pinvidig-

mor euz lezenn an Aotrou Doue.

Toud an dud, e kement ti a oa, a gare an Aotrou Doue.

Deuz unan bennag em-eus klevet a-wechou :

« O ! hennez a zo eun « antekrist ! »

Mez n'oa ket kalz anezo. Unan bennag dre ar barrez a veze lesanvet e mod-se. Unan bennag ha ne yeent ket d'an overenn, ha posub eo e lavarent traou memez deuz an Aotrou Doue.

Setu, e oa amañ eur barrez aour, pa ne veze nemed unan pe ze, dre ar barrez marteze, hag a oa a-eneb ar Relijion.

An edukasion a zo bet roet deom a dalve ar Baradoz, hag a roe deom, war ar marhad, ar blijadur war an douar.

Setu on tud-koz, neuze, o-deus greet êlez, ya ya ! E mod-se ar re-ze a zo uhel er Baradoz, kredab, peogwir na bedi ha na bedi o-deus greet, ha bennoz dezo !

E mod-se ive, on tud-koz o-deus heñchet ahanom ! Lavared o-deus greet deom dioustu pa'z on-eus bet an oad da gompren :

« Hent ar Baradoz a zo leun a spern ! »

Dija e oam kapab a-walh da gompren an dra-ze, leun a spern ! Perag leun a spern ?

An dra-ze a zignifi, arabad deoh lammad e-touez ar spern, mez heulia, senti. Atao e veze lavaret senti, senti ! Grit ar pezh a vez lavaret deoh, ha n'ho-po ket ezomm memez d'ober ar purgator, ez eoh war-eeun d'ar Baradoz pa varvoh !

« Mez bez' e rankoh beza e-pad ho puhez e stad a hras ! »

Nompaz beza e stad ar pehed marvel. O ! pa veze lavaret : pehed marvel, O, O ! ni on-oa aon.

Ar ger-ze, p'edom er skol surtoud, a ree aon deom, stad ar pehed marvel ! Spontet e oam.

Hag e soñjen : « gand ma vezo chañs din da vervel en eur bedi ! »

An dra a zo bet lakeet deom en on spered, pounnerez an overenn.

« Kement a chapeledou a helloh lavared ma keroh hag a zeliou a zo er gwez er bed, toud ar chapeledou-ze ne dalvont ket eun overenn ! An overenn a dalv kerroh eged toud an dra-ze ! »

Setu pa'z an d'an overenn, e teu ar zoñj din euz an dra-ze hag am-eus c'hoant leñva o soñjal ez eus kerent, va herent, memez va bugale, ha ne deuont ket atao d'an overenn. Ne deuont nemed d'ar zuliou braz, pe okasion bennag ! Kemend-all a dalvoudegez he-deus an overenn, a zoñjan.

Ma houlennit ganin hag-eñ e oa war-dro deom tud klañv o fenn gand ar skrupul, tud deuet sod gand ar skrupul, e respontin deoh em-eus anavezet unanig bennag. Paz niveruz. N'em-eus ket anavezet kalz, mez surtoud unan hag a oa pase enkrezet, pase enkrezet e veze atao dah ober ar fall, dah ober eun dra bennag kontrol d'ar relijion.

Ma vije unan bennag o luhachi :

« O, alato ! emezañ, alato ! an dra-ze ne blij ket d'an Aotrou Doue ! »

« Ro peoh din-me 'ta ! gand da Aotrou Doue ! » a responte egile.

Hag eñ neuze, meur a wech, e gontinue gand an Aotrou Doue :

« A ! me am-eus bet en em gavet ganin eun dra pouezuz, pa'z oan yaouank, ha maro e vijen bet panefe ar Werhez ! »

Hag e konte deom e istor. Edo war eur gazeg hag a rede buan, ha ne oa ket 'blas da baseal a-zindan eur wezenn. « Toud krouadur e oan. Ar Werhez he-doa dibradet ahanon deuz ar gazeg, frigaset e vijen bet e-giz all, hag am-oa kroget er brankou, ha me chomet a zistribill ouz ar brankou. Hag ar gazeg az eas d'he hraou, ha me chomet a zistribill ! Ha da houde, en em gavet netra ganin goude pila d'an douar !

Hag ar Werhez a lavaras dioustu :

« O ! krouadur bihan ! chom gwerh e-pad da vuhez ! »

« Ya ! am-eus respontet dezi, ya, ya ! prometi a ran ! »

Ha mous da houde, emezañ, e oa antreet en e spered beza pase devod e-pad e vuhez, abalamour enoa anaoudegez vad evid ar Werhez ha c'hoant ive da vond d'ar Baradoz abalamour da Vamm da Zoue. Ya, mez e-pad e vuhez, da houde evel just, en em gavas gantañ heñvel e-giz d'ar baotred yaouank all ive, ez eas d'al leh ma'z eas ar re all, d'ober e goñje hag e teuas da veza eun tammig bihan nebeutoh devod, hag ez eas ive d'ar pardonieu da hoari gand

ar re all hag a-benn ar fin ez eas da Bariz da labourad.

Eun den siriuz 'oa hag e jef a ginnigas dezañ e verh :

« O gar ! emezañ, soñjit 'ta ! merh ar jef ! »

Ha setu eñ dimezet gand merh ar jef ! hag eñ fier-kenañ !

Merh ar jef ne oa ket bet badezet, ha Louis ken devod all ! E dad-kaer ne felle ket dezañ ez ajent d'an iliz da zimezi. D'an ti-kêr e oa mad a-walh, emezañ.

Mad, evid plijoud d'e dad-kaer, e lavaras d'e vaouez :

« E mod-se, deom d'an ti-kêr ! Mez promet din, emezañ, ez aim d'an iliz c'hwech pe bemp dervez da houde atao, ha ne gouskin ket ganit ken na vezim bet en iliz, kar gouzoud a rez, me a zo devod, me a rank chom war an hent-se, ne douchin ket ouzit ken ma vezim dimezet en iliz ha ne lavarim ger ebed na d'az tad na d'az mamm ! »

Hag an dra-ze a zo bet greet. Pemp dervez da houde edo eured en iliz. Da zeiz eur deuz ar mintin int bet dimezet, en em entetet e-noa gand person e barrez, ha da houde neuze, evel just, int eet er memez gwele, d'ar pempved dervez goude int bet dimezet en ti-kêr e Pariz.

Eüruz e oant kredab, mez badezi e vaouez en-doa ranket a-raog mond da zimezi d'an iliz, hag hi he-doa akseptet, deuet sod gantañ. Koulskoude e oa trizeg vloaz yaouankoh evitañ e vaouez, mez sod e

oa gantañ memestra hag hi a ouie :

« Me n'am-mo ket eun den mechant. Hag hemañ, piz 'vel ma'z eo, hemañ e-neus arhant braz da gostez. Sur ! ne raio ket droug din. Eun den pase êz eo ! »

Eun dra a zo memestra, eun tammig *accroc* gand e vaouez, e vamm-gaer hag e dad-kaer, eun nebeud da houde m'int dimezet, abalamour e kave dezo e-noa arhant braz a-gostez. Ha padal e oa Louis pase fur evid renta arhant d'e vreudeur, d'e hoarezed. Dezo ez ee toud e bae, abalamour e-noa bet greet *faillite* gand eur ferm hag e-noa tregont mil lur dle ha netra da vond gantañ da Bariz. Tregont mil lur dle d'e hoarezed ha d'e vreudeur !

Setu e mod-se, abalamour d'an dra-ze, e oa forset da veza fur, na sinema, na sortial, komprenit !

D'e dad-kaer e-noa deklaret toud an dra-ze :

« Me, emezañ, pinvidig ? Mez echu 'm-eus bremañ da baea ! »

Eñ eo e-noa anoñset an dra-ze : echu da baea e zle, hag eñ fier a-walh.

Ar vuhez a gontinuas gand e vaouez ha zokennoh pevar bugel o-deus bet, daoust d'ar promesou greet pa'z oa yaouank !

Mez diwezatoh da houde, O ! ar paour-kêz Louis a oa deuet da veza eun tammig *neu-neu* gand ar skrupul, ha pa'z eo deuet war e leve ne felle ket dezañ mond da labourad tamm ebed hag e ree tro an daol, o sermon d'e hini goz, abalamour e-noa paotred yaouank o sortial da houde koan da vond e-

barz an ostaleriou gand o hamaladed. Kement e sermone, e hini goz a lavaras dezañ :

« Kee da labourad, pe me a yelo kuit ! »

Hag hi 'benn ar fin, kement e sermone abalamour d'e vugale, ne deuas ket ken d'ar gêr.

Setu ar paotr kêz Louis a zo bet tri bloaz o hortoz e hini goz : « Dond a raio eun dervez, emezañ ! » Mez a-benn an tri bloaz e-neus komprenet : « Me zo o vond da Vreiz ».

Hag en em gavet e ti e gouzin, asamblez int ganet er memez ti, deuet da vervel e ti e gouzin hag an daou gouzin a zo maro daou viz etrezo kepken.

Hennez e-noa pase, pase skrupul ! Atao pa labourerem gantañ, e veze o kaozeal deuz an Aotrou Doue, peotramant diwar-benn ar Zent, ha surtoud diwar-benn « *le Curé d'Ars* ». Pa veze klañv eun tammig, pa ne helle ket mond d'an overenn, e ranken renta kont dezañ, peseurt sermon a veze bet.

Setu e-pad an overenn e oa red din taoler evez deuz ar zeron, petra konta da Louis dabord ? Deuz petra a lavare an Aotrou Person amañ ! Ha me neuze da gonta da Louis eur ger bennag.

Mez eñ a ouie gwelloc'h evidon-me ! hopala ! forz petra ! toud traou ar relijion, buhez Samuel hag all ! Tud ar harter a anaveze mad Louis ha pa gomañse gand e istoriou : « O ! kenavo Louis ! ».

Gouzoud a reent ne vije fin ebed gantañ, ma komañse gand an Aotrou Doue pe gand eun dra all. Hag an dud a hoarze en eur ober goap eun tammig dioutañ.

Mez e hellan lavared, n'em-eus ket anavezet kalz a dud e mod-se ! Noñ ! Eñ e-unan am-eus anavezet. A-wechou e soñjem etrezom :

« Hemañ a zo heñvel deuz Salaun Ar Foll. Perag ne vefe ket eur mirakl gantañ ? »

N'ouzm ket penaoz e-neus koñsideret an Aotrou Doue eun den ken devod, beteg agasi an dud gand Doue. A-wechou e sellan ouz e vez, mez hirio n'eus fleurenn ebed o tond warnañ. A ! A ! A !

Taolenn

Notenn gand an embanner	3
Kentskrid	5
E-barz ar famil	11
Ar hanedigez	13
Eur paotr pe eur verh ?	13
Ar vadeziant	15
Goude ar hanedigez.....	21
Ar hadochou	25
An dro genta en iliz-parrez	27
An techou fall	33
Penaoz e vez greet ar vugale	37
Boued ar parkeier.....	41
Petra a ree aon d'ar vugale	45
Ar vered.....	47
Ar gurun.....	51
An otoiou.....	53
Al laeron.....	53
An teuziou.....	56
Kleñvejou ar vugale.....	59
Labouriou ha c'hoariou ar vugale	63

Ar c'hoariou.....	67
Lodenn ar vamm.....	73
Ar garantez evid ar vamm	79
Lodenn an tad	85
Ar gomunion	91
Istoriou marzuz.....	99
Ar relijion bemdezieg.....	105
Ar relijion goz.....	113
Ar miraklou	119
Ar zakrilaj	125
Egzamin a goñsiañs.....	129
Talvoudegez al labour hag an espern.....	135
Gouel Nedeleg.....	141
Ar bed.....	145
An noblañsed	145
Ar baianed	146
Jeanne D'Arc.....	148
Eur bugaleaj eüruz	151
An derveziad eürusa.....	151
Prena o ferm	152
An derveziad gwasa.....	154
Ar vokasion	157
Ar bed all.....	165
An Ivern hag ar Purgator	165
Ar Purgator.....	171
Ar Baradoz.....	172
Devosion an dud.....	175

